

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ**



**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ**

**ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Διπλωματική εργασία:**

**«ΟΙ ΚΑΘΕΤΕΣ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ  
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ»**

**Λαμπρινή Ζώη**

**(ΑΜ: ΜΘ 09012)**

**Επιβλέπων καθηγητής: κ. Φαραντούρης Νικόλαος**  
**Αναπληρωτής Καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιώς**  
**Κάτοχος της Ευρωπαϊκής Έδρας Jean Monnet στο**  
**Δίκαιο και Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης**

**Πειραιάς, 2013**

## Ευχαριστίες

Για την ολοκλήρωση της παρούσας μελέτης θα ήθελα να ευχαριστήσω πρωτίστως, τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Φαραντούρη, ο οποίος αφενός μου έδωσε την ευκαιρία να ασχοληθώ με ένα τόσο ενδιαφέρον και επίκαιρο θέμα και αφετέρου συνέβαλε τα μέγιστα στην υλοποίηση αυτού του εγχειρήματος, όντας πάντοτε πρόθυμος να προσφέρει απλόχερα την βοήθειά του.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω θερμά την οικογένειά μου, για την ενθάρρυνση και την συμπαράσταση που μου προσφέρει σε κάθε βήμα μου.

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

**Η παρούσα προσπάθεια, αφιερώνεται με όλη μου την αγάπη στον πατέρα μου**

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΟΙ ΚΑΘΕΤΕΣ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙΣ

A. Εισαγωγικές παρατηρήσεις και εννοιολογικά στοιχεία για τον Ανταγωνισμό

1. Εισαγωγή.....	7
2. Η έννοια του Ανταγωνισμού.....	10
3. Το Δίκαιο του Ανταγωνισμού.....	11
4. Δίκαιο του Ανταγωνισμού και έννομη τάξη.....	12
5. Ειδικότερα το Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού.....	13

B. Η πολιτική του Ανταγωνισμού στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1. Η πολιτική του Ανταγωνισμού .....	15
2. Επίδραση της Συνθήκης της Λισσαβόνας στα ζητήματα του Ανταγωνισμού .....	18
3. Η σχέση αλληλεπίδρασης του ανταγωνισμού με άλλες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπό το πρίσμα των σύγχρονων συνθηκών.....	20

Γ. Το νομοθετικό πλαίσιο των κάθετων συμβάσεων

1. Ρυθμιστικό πλαίσιο των κάθετων συμβάσεων βάσει του άρθρου 101 της Συνθήκης της Λισσαβόνας.....	22
2. Ο Κανονισμός περί απαλλαγής 330/2010.....	24
3. Η έννοια της σχετικής αγοράς και των μεριδίων αγοράς σύμφωνα με τον Κανονισμό 330/2010.....	28

Δ. Οριοθετήσεις ως προς την εφαρμογή του Κανονισμού 330/2010

1. Εξαιρέσεις από την εφαρμογή του Κανονισμού 330/2010.....	30
2. Ειδικότερα η περίπτωση των κάθετων συμπράξεων που άπτονται δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.....	35
3. Εξέταση περιορισμών ιδιαίτερης σοβαρότητας .....	37
4. Ειδικότερα το ζήτημα του Διαδικτύου.....	43

E. Αποκλεισμός εφαρμογής του ευεργετήματος της απαλλαγής

1. Περιορισμοί που αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού 330/2010 .....	44
--	----

2. Άρση του ευεργετήματος απαλλαγής του Κανονισμού 330/2010 .....	47
---	----

#### ΣΤ. Εξέταση χαρακτηριστικών περιπτώσεων κάθετων συμβάσεων

1. Συμβάσεις αποκλειστικής διανομής .....	48
2. Συμβάσεις επιλεκτικής διανομής .....	51
3. Αξιολόγηση ατομικών περιπτώσεων συμβάσεων επιλεκτικής διανομής και εφαρμογή του Κανονισμού 330/2010 .....	52

#### Ζ. Συνέπειες και αξιολόγηση κάθετων συμβάσεων

1. Συνέπειες κάθετων περιορισμών .....	53
2. Κριτήρια αξιολόγησης των κάθετων περιορισμών .....	57
3. Ειδικότερα το ζήτημα της αποτελεσματικότητας και αρχή του rule of reason του αμερικανικού δικαίου .....	59
4. Εφαρμογή του άρθρου 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ .....	61

### ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

#### ΟΙ ΚΑΘΕΤΕΣ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

##### A. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

1. Συνοπτική παρουσίαση ζητημάτων ανταγωνισμού στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας.....	63
2. Βασικοί στόχοι της πολιτικής ανταγωνισμού στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας .....	65

##### B. Νομοθετικό πλαίσιο

1. Προϊσχύον καθεστώς βάσει του Κανονισμού 1400/2002.....	66
2. Περιορισμοί ιδιαίτερης σοβαρότητας σύμφωνα με τον Κανονισμό 330/2010.....	70
3. Ειδικότερα η υποχρέωση μη άσκησης ανταγωνισμού .....	71
4. Η ρύθμιση του ζητήματος multi-branding.....	72
5. Οι κάθετες συμφωνίες υπό το πρίσμα του Κανονισμού 461/2010 .....	73

##### Γ. Εξέταση χαρακτηριστικών περιπτώσεων κάθετων συμβάσεων στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας

1. Οι συμβάσεις επιλεκτικής διανομής στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας .....	76
---	----

2. Η επίδραση του συστήματος επιλεκτικής διανομής στην εσωτερική αγορά.....	78
3. Οι συμβάσεις επιλεκτικής διανομής στον τομέα της δευτερογενούς αγοράς του κλάδου της αυτοκινητοβιομηχανίας.....	79
4. Ειδικότερα το ζήτημα της πρόσβασης των ανεξάρτητων επισκευαστών σε τεχνικές πληροφορίες .....	81

#### Δ. Νομολογία

1. Υπόθεση T-9/92: Automobiles Peugeot S.A. κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.....	83
2. Υπόθεση C-338/00 P: Volkswagen AG κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.....	83
3. Υπόθεση T-368/00 General Motors Nederland BV και Opel Nederland BV Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων .....	84

#### Ε. Επίλογος-Βιβλιογραφία

1. Επίλογος-Συμπεράσματα.....	86
2. Βιβλιογραφία.....	89

## ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

### Α. Εισαγωγικές παρατηρήσεις και εννοιολογικά στοιχεία για τον Ανταγωνισμό

#### 1. Εισαγωγή

Η παρούσα μελέτη πραγματεύεται το ζήτημα των κάθετων συμπράξεων των επιχειρήσεων υπό το πρίσμα του ισχύοντος νομικού πλαισίου και δικαίου γενικότερα, λαμβάνοντας επίσης υπόψη το ευρύτερο περιβάλλον της πολιτικής του ανταγωνισμού. Αρχικά, κρίνεται σκόπιμη η προσέγγιση της έννοιας αφενός του αθέμιτου και αφετέρου του ελεύθερου ανταγωνισμού, προκειμένου να αποσαφηνιστεί η βάση επί της οποίας δομείται το ειδικότερο ζήτημα των κάθετων συμπράξεων καθώς επίσης και των αντίστοιχων εναρμονισμένων πρακτικών. Παρατίθενται επίσης, στοιχεία που άπτονται της γενικότερης οικονομικής και πολιτικής αντιμετώπισης του θέματος του ανταγωνισμού ενώ παράλληλα ο ρόλος των κοινοτικών νομοθετικών παρεμβάσεων και της νομολογίας, συνιστά παράγοντα καθοριστικής σημασίας για την μελέτη του συγκεκριμένου θέματος.

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι το δίκαιο του ανταγωνισμού σχετίζεται άμεσα με την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς στην οποία και κατατείνει. Φυσικά, η διαφύλαξη της δραστηριότητας των επιχειρήσεων μέσω της εξασφάλισης του υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ αυτών καθώς επίσης και η προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών, συνιστούν βασικές παραμέτρους του όλου ζητήματος. Ειδικότερα δε ως προς τους κοινοτικούς κανόνες ανταγωνισμού, θα λέγαμε ότι είναι θεμελιώδους σημασίας για την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς, στοχεύοντας κατά βάση στην προώθηση της οικονομικής αποτελεσματικότητας μέσω της δημιουργίας ευνοϊκού κλίματος αναφορικά με την καινοτομία και την τεχνολογική πρόοδο σε όφελος του καταναλωτή. Οι ως άνω κοινοτικοί κανόνες αφορούν δράσεις και συμπεριφορές που περιορίζουν τον ανταγωνισμό στην Ευρωπαϊκή Ένωση και επηρεάζουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Η εφαρμογή δε των συγκεκριμένων κανόνων λαμβάνει χώρα σε συμφωνίες ή συμπεριφορές, τα εμπλεκόμενα μέρη των οποίων είναι εγκατεστημένα τόσο εντός όσο και εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο μέτρο που οι εκάστοτε αυτές συμφωνίες ή συμπεριφορές περιορίζουν τον ανταγωνισμό εντός της κοινότητας και επηρεάζουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο.

Επιπροσθέτως, η σημασία των ζητημάτων του ανταγωνισμού τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ώθησε στην διεύρυνση των εξουσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφορικά με την επιτήρηση της εφαρμογής των αντίστοιχων κανόνων περί ανταγωνισμού. Στη συνέχεια, ακολούθησε η προσαρμογή της νομοθεσίας των κρατών μελών με την παροχή σχετικής αρμοδιότητας στις εκάστοτε αρμόδιες εθνικές αρχές, οι οποίες σε συνδυασμό με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές, είναι εξουσιοδοτημένες για την αυστηρή τήρηση των κανόνων του ανταγωνισμού.

Στο παρόν κεφάλαιο της εισαγωγής, κρίνεται επίσης σκόπιμο, όπως παρατεθούν ορισμένα στοιχεία που αφορούν στην προβληματική των αποκαλούμενων ως «κάθετων περιορισμών», οι οποίοι εντοπίζονται κατά βάση στις

σχέσεις προμηθευτών και διανομέων προϊόντων και υπηρεσιών και οδηγούν στην διατύπωση της γενικής ρήτηρας περί απαγόρευσης των κάθετων συμπράξεων. Η ιδιαιτερότητα της συγκεκριμένης ως άνω περίπτωσης, έγκειται στο γεγονός ότι δύναται να επιδρά – υπό προϋποθέσεις πάντοτε – θετικά στην διατήρηση του υγιούς ανταγωνισμού, εξεταζόμενη και υπό το πρίσμα ορισμένων οικονομικών θεωριών, σύμφωνα πάντα και με τα μέχρι στιγμής δεδομένα από την μελέτη και την γενικότερη επίδραση του φαινομένου του ανταγωνισμού στην αγορά.

Η σπουδαιότητα της μελέτης του ζητήματος των κάθετων συμφωνιών έγκειται στην επίδραση που ασκούν οι συγκεκριμένες συμφωνίες στις συνθήκες της αγοράς αλλά και άμεσα στο καταναλωτικό κοινό. Είναι χαρακτηριστικό μάλιστα το γεγονός ότι ακόμη και περιπτώσεις οριζόντιων συμπράξεων που αντίκεινται στις αρχές του ελεύθερου ανταγωνισμού στην αγορά και είναι γνωστές ως «καρτέλ», ενδέχεται να εμπλέκονται άμεσα και να συνιστούν κατά βάση κάθετες αντί-ανταγωνιστικές συμφωνίες, εξεταζόμενες υπό το πρίσμα της λειτουργίας τους και των αποτελεσμάτων που επιφέρουν στην αγορά. Φυσικά, η εξέταση του ως άνω θέματος λαμβάνει χώρα στα πλαίσια και με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελεύθερης αγοράς και όχι ειδικότερα ρυθμισμένων αγορών, που συνιστούν εξ ορισμού ιδιαίτερες περιπτώσεις.

Αναφορικά με το ειδικότερο ζήτημα των κάθετων συμφωνιών και ειδικότερα στον χώρο της αυτοκινητοβιομηχανίας, που συνιστά την υπόθεση εργασίας της παρούσας μελέτης, κρίνεται σκόπιμη η εξέταση της εφαρμογής των Κανονισμών 330/2010 και 461/2010 περί κάθετων συμφωνιών γενικά και κάθετων συμφωνιών στον χώρο της αυτοκινητοβιομηχανίας ειδικότερα, καθώς επίσης και η μελέτη της μεταξύ τους αλληλεπίδρασης, πόσο μάλλον λαμβανομένης υπόψη της έκδοσης από την Επιτροπή σχετικής Ανακοίνωσης-Συμπληρωματικών κατευθυντηρίων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς αναφορικά με συμφωνίες πώλησης και επισκευής αυτοκίνητων οχημάτων και διανομή αντίστοιχων ανταλλακτικών<sup>1</sup>. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι με τον προϊσχύοντα Κανονισμό 1400/2002 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας, ενισχύθηκε ο ρόλος των ανεξάρτητων επισκευαστικών επιχειρήσεων και των προμηθευτών ανταλλακτικών, όπως αναλυτικά θα παρατεθεί στην συνέχεια της παρούσας.

Παράλληλα, οι ρυθμίσεις του εν λόγω Κανονισμού τύγχαναν εφαρμογής και στα γενικότερα πλαίσια των συμβάσεων διανομής και μάλιστα μέσω αυτού θεσμοθετήθηκε σε εθνικό επίπεδο το δίκαιο των εξουσιοδοτημένων διανομέων και επισκευαστών, αποκρυσταλλώνοντας τα δικαιώματα των ανωτέρω, σύμφωνα με τα εκάστοτε δεδομένα, τα οποία ωστόσο μεταβάλλονται με γοργούς ρυθμούς λόγω των ευμετάβλητων συνθηκών που επικρατούν στην αγορά. Η επίδραση δε του τελευταίου αυτού παράγοντα αυξάνεται ακόμη περισσότερο, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι οι δρώντες λειτουργούν στα πλαίσια της χαρακτηριζόμενης ως εσωτερικής αγοράς, μεταξύ διαφορετικών κρατών μελών, με διαφορετικό υπόβαθρο και εγχώριες δομές.

---

<sup>1</sup> EE C 138/16, 28-05-2010



Επιπροσθέτως στο ως άνω πλαίσιο, θα λέγαμε ότι η νομολογία συνεισφέρει στην παγίωση των κανόνων περί ανταγωνισμού, την αποσαφήνιση όρων και διατάξεων καθώς επίσης και στην ερμηνεία όρων συμβάσεων, όπως για παράδειγμα στις περιπτώσεις για τις ρήτρες που περιέχονται στις σχετικές συμβάσεις εξουσιοδοτημένου διανομέα και επισκευαστή, δεδομένου ότι τίθενται πλείστα θέματα καταχρηστικότητας και ακυρότητας ολόκληρων συμβατικών κειμένων ή ειδικότερων όρων αυτών. Από την άλλη μεριά ωστόσο για την συγκεκριμένη περίπτωση, καθίσταται σαφές το γεγονός ότι η εύρυθμη λειτουργία των σχέσεων αντιπροσώπου-προμηθευτή και διανομέα-επισκευαστή, συμβάλλουν τα μέγιστα στην ανάπτυξη όλου του δικτύου και την αποδοτικότητα του συγκεκριμένου τομέα της αγοράς.

Παράλληλα, η θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβόνας<sup>2</sup> την 01-12-2009 για την λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης εκτός των αλλαγών ως προς την ορολογία με την εισαγωγή του όρου «Ένωση» αντί για «Κοινότητα» και του όρου «εσωτερική» σε αντικατάσταση του μέχρι πρότινος ισχύοντος «κοινή» αγορά, είχε ως αποτέλεσμα την αντικατάσταση των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας από τα άρθρα 101 και 102 της Συνθήκης της Λισσαβόνας. Ο δε κανονισμός 2790/1999<sup>3</sup> για την εφαρμογή του ως άνω άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ, αποτέλεσε τη βάση επί της οποίας δομήθηκε ο νέος υπ' αριθμ. 330/2010 κανονισμός απαλλαγής κατά κατηγορία συμφωνιών.

Το ως άνω συνοπτικά αναφερόμενο νομοθετικό πλαίσιο, δεν αποτυπώνει εξαντλητικά, όπως είναι φυσικό, όλες τις περιπτώσεις κάθετων συμφωνιών, που εμπίπτουν ωστόσο στο πεδίο εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 101 παράγραφος 3 της Συνθήκης της Λισσαβόνας, η σωρευτική πλήρωση των προϋποθέσεων του οποίου οδηγούν σε εφαρμογή του ευεργετήματος της απαλλαγής, μολονότι οι εν λόγω συμφωνίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 παρ. 1 της ως άνω Συνθήκης. Εν κατακλείδι, θα πρέπει να καταστήσουμε σαφές το γεγονός ότι για την μελέτη και εκτίμηση του φαινομένου των κάθετων συμπράξεων, εκτός των ρητά απαγορευόμενων περιπτώσεων συμφωνιών, καθίσταται απαραίτητη η στάθμιση και αξιολόγηση των θετικών και αρνητικών επιπτώσεων που επιφέρει στην αγορά μία τέτοιου είδους συμφωνία, όπως θα δούμε και στην συνέχεια της παρούσας μελέτης.

Η ως άνω παράμετρος, η οποία χαρακτηριστικά αναφέρεται ως εκτίμηση αποτελεσματικότητας, αποτυπώνεται στο σημεία 6 και 7 της αιτιολογικής σκέψης του Κανονισμού 330/2010, όπου αναφέρεται επί λέξει ότι: «Ορισμένοι τύποι κάθετων συμφωνιών μπορούν να βελτιώσουν την οικονομική αποτελεσματικότητα στο πλαίσιο μιας αλυσίδας παραγωγής ή διανομής επιτρέποντας καλύτερο συντονισμό μεταξύ των συμμετεχουσών επιχειρήσεων. Μπορούν ιδίως να οδηγήσουν σε μείωση του κόστους συναλλαγής και διανομής των μερών και σε βελτιστοποίηση του επιπέδου των επενδύσεων και των πωλήσεών τους» και επίσης αναφέρεται ότι : «Η πιθανότητα τα εν λόγω ευεργετικά αποτελέσματα να υπερκαλύπτουν κάθε αρνητική

<sup>2</sup> Κανελλόπουλος Π., Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συνθήκη της Λισσαβόνας, έκδοση ε', εκδόσεις Σάκκουλα, 2010

<sup>3</sup> Τζουγανάτος Δ., Οι συμφωνίες αποκλειστικής και επιλεκτικής διανομής στο δίκαιο του ανταγωνισμού (ελεύθερου και αθέμιτου), Νομική Βιβλιοθήκη, 2001

για τον ανταγωνισμό επίπτωση των περιορισμών που περιέχονται στις κάθετες συμφωνίες εξαρτάται από την ισχύ των συμμετεχουσών επιχειρήσεων στην αγορά και ως εκ τούτου από τον βαθμό στον οποίο οι επιχειρήσεις αυτές αντιμετωπίζουν ανταγωνισμό από άλλους παρόχους αγαθών ή υπηρεσιών που θεωρούνται εναλλάξιμα ή υποκατάστατα από τον αγοραστή λόγω των χαρακτηριστικών τους, των τιμών τους και της χρήσης για την οποία προορίζονται».

Τέλος, δεδομένων των ανωτέρω, καθίσταται σαφής η ιδιαιτερότητα του ζητήματος μελέτης των κάθετων συμφωνιών, τόσο λόγω των χαρακτηριστικών τους, όσο και λόγω των αποτελεσμάτων που δύνανται να επιφέρουν στην αγορά. Τα στοιχεία αυτά, σε συνδυασμό με την αναγκαιότητα ατομικής κατά βάση προσέγγισης και εξέτασης της εκάστοτε συμφωνίας, αποκλεισμένων κατά κύριο λόγο των *per se* οριοθετήσεων, συνιστούν τους βασικούς άξονες στους οποίους δομείται η παρούσα μελέτη.

## 2. Η έννοια του Ανταγωνισμού

Προσεγγίζοντας την έννοια του ανταγωνισμού, θα μπορούσαμε να πούμε ότι υποδηλώνει μία φυσική κατάσταση ή τάση, που εκδηλώνεται και εντοπίζεται αρχικά ως κοινωνικό φαινόμενο, υποδηλώνοντας την διεκδίκηση του ίδιου πράγματος<sup>4</sup>. Εν συνεχεία, η έννοια του ανταγωνισμού αποκτά κεντρική σημασία στον τομέα της οικονομίας και της ελεύθερης αγοράς και καθίσταται αντικείμενο μελέτης υπό το πρίσμα κλασικών ή φιλελεύθερων θεωρητικών τάσεων, οι οποίες θέτουν ως κοινό άξονα της έννοιας του ανταγωνισμού την δυναμική εκείνη διαδικασία αλληλεπίδρασης προσφορών στις τιμές και τους όρους των συναλλαγών, προκειμένου οι ανταγωνιζόμενοι να εξασφαλίσουν την καλύτερη δυνατή θέση στην αγορά.

Αναφορικά με την έννοια του ανταγωνισμού στο δίκαιο θα επισημαίναμε πως η ελευθερία των συμβάσεων, όπως αυτή διαμορφώθηκε κυρίως μετά την βιομηχανική επανάσταση στις αρχές του 20<sup>ου</sup> αιώνα, αναμορφώθηκε στα νέα κοινωνικά πλαίσια και δεδομένα της εποχής, ότε και προσανατολίστηκε στην αρχή της ισότητας στον ανταγωνισμό. Η ισότητα στον ανταγωνισμό αποτέλεσε τον βασικό πυρήνα της αρχής του ανταγωνισμού, η οποία συνίσταται στην οριοθέτηση της επιτρεπόμενης συμπεριφοράς στον ανταγωνισμό που σχετίζεται με την καλύτερη παροχή και απόδοση σε αντίθεση με την αντικειμενικά προσδιορισμένη κατάχρηση και καταστρατήγηση της ελευθερίας στο πλαίσιο του θεμιτού ανταγωνισμού. Η ως άνω αναφερθείσα συνιστώσα ρυθμίζεται από το δίκαιο του αθέμιτου ανταγωνισμού.

Από την άλλη μεριά, ο ανταγωνισμός αποτελεί οικονομικό φαινόμενο, η διατήρηση του οποίου καθίσταται απολύτως αναγκαία για την εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας, την κυκλοφορία και απόλαυση των αγαθών από τους καταναλωτές αλλά και γενικότερα για τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει στην καθημερινότητα των ανθρώπων. Για τον λόγο αυτό έχει διαμορφωθεί η συνιστώσα

---

<sup>4</sup> Κοτσίρης Λ., Δίκαιο Ανταγωνισμού Αθέμιτου και Ελεύθερου, πέμπτη έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2010

του δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού, που καθορίζει και θεσμοθετεί τις βασικές αρχές και κανόνες ενάντια στους περιορισμούς του ανταγωνισμού, ως υγιούς φαινομένου.

### 3. Το Δίκαιο του Ανταγωνισμού

Η έννοια του ανταγωνισμού στο δίκαιο, οδήγησε σταδιακά στην διαμόρφωση της αρχής του ανταγωνισμού, η οποία σχετίζεται με την ελευθερία του ανταγωνίζεσθαι υπό τον νόμο και ταυτίζεται με την ισότητα στον ανταγωνισμό. Η ανάγκη διατήρησης της ως άνω αρχής του ανταγωνισμού, είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία δύο νομοθετικών πλαισίων, ήτοι του δικαίου του αθέμιτου ανταγωνισμού και του δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού. Πιο συγκεκριμένα, θα λέγαμε ότι έκαστο των ανωτέρω νομοθετικών πλαισίων καθορίζει τον προσδιορισμό της επιτρεπόμενης συμπεριφοράς στον ανταγωνισμό και στην διατύπωση των διατάξεων κατά των περιορισμών στον ανταγωνισμό, αντίστοιχα.

Δεδομένου ότι μόνο ο θεμιτός ανταγωνισμός είναι ελεύθερος και άξιος προστασίας από την έννομη τάξη, με το δίκαιο του αθέμιτου ανταγωνισμού προστατεύεται η δυνατότητα εκάστου να ανταγωνίζεται και εν συνεχεία η ευχέρεια της ελεύθερης επιλογής στον αποδέκτη, ήτοι στον πελάτη και στον κάθε καταναλωτή. Από την άλλη μεριά, το δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού, κατατείνει στην διατήρηση του φαινομένου του ανταγωνισμού στην αγορά, συνιστώντας κατά βάση σύνολο κανόνων δικαίου κατά των πράξεων, συμπεριφορών και καταστάσεων που περιορίζουν τον ανταγωνισμό<sup>5</sup>.

Οι βασικές διατάξεις για το δίκαιο του ανταγωνισμού στη χώρα μας, αποτυπώθηκαν στο νόμο 146/1914 περί αθέμιτου ανταγωνισμού. Βασικό μέλημα του νομοθέτη ήταν η διατήρηση της ανταγωνιστικής ελευθερίας, όπως αναλυτικά παρατέθηκε ανωτέρω και ο αποκλεισμός των αθέμιτων πράξεων. Για τον σκοπό αυτό, στο ως άνω νομοθέτημα καθορίζονται πρότυπα αθέμιτης συμπεριφοράς, αξιολογημένα υπό την γενική ρήτρα των χρηστών ηθών, ενώ παράλληλα προσδιορίζονται ειδικότερα βάσει του πραγματικού τους, συμπεριφορές που χαρακτηρίζονται ως παράνομες.

Από την άλλη μεριά, βασικό νομοθέτημα του δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού είναι ο νόμος 703/1977 περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας του ανταγωνισμού, βάσει του οποίου προστατεύεται το φαινόμενο του ανταγωνισμού μέσω της εξασφάλισης της ανταγωνιστικής ελευθερίας. Για τον σκοπό αυτό, δεν επιτρέπονται καταρχήν συμπράξεις επιχειρήσεων ή καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης, ως φαινόμενα και συμπεριφορές, περιοριστικές του ανταγωνισμού. Το δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού κατατείνει αφενός στην διατήρηση του συστήματος ελεύθερης αγοράς και αφετέρου στη εξασφάλιση της δυνατότητας ελεύθερης πρόσβασης και συμμετοχής όλων σε αυτό.

---

<sup>5</sup> Κοτσίρης Λ., Δίκαιο Ανταγωνισμού Αθέμιτου και Ελεύθερου, πέμπτη έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2010

Σε κάθε περίπτωση, βάσει των ρυθμίσεων τόσο του δικαίου του αθέμιτου όσο και αυτών του ελεύθερου ανταγωνισμού, προκύπτουν οι βασικές αρχές και κατευθυντήριες της διατήρησης της ισότητας στον ανταγωνισμό, της καλύτερης απόδοσης και τέλος της αλήθειας και αντικειμενικότητας των δηλώσεων που λαμβάνουν χώρα αναφορικά με ζητήματα του ανταγωνισμού.

Διενεργώντας μία σύντομη ιστορική αναδρομή, θα παρατηρούσαμε ότι το δίκαιο του ανταγωνισμού πηγάζει και σχετίζεται άμεσα με το δίκαιο εναντίον των μονοπωλίων (antitrust) που θεσπίστηκε στις Η.Π.Α. με τον νόμο Sherman Act του 1890 και αργότερα με την Clayton Act του 1914, σε συνδυασμό πάντα με την σχηματισθείσα νομολογία, που συνέτεινε στην δημιουργία της έννοιας του αθέμιτου ανταγωνισμού.

Ειδικότερα δε ως προς το δίκαιο του αθέμιτου ανταγωνισμού, θα άξιζε να αναφέρουμε την διάσταση ως προς την αντιμετώπιση του αθέμιτου ανταγωνισμού ως αδικοπραξίας, όπως στην Γαλλία, ή ως ειδικής περίπτωσης που υπόκειται σε ειδική ρύθμιση και αντίστοιχη αυτής νομολογία, όπως στην περίπτωση της Γερμανίας.

Αναφορικά με το δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού, θα λέγαμε ότι οι πρώτες σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις απαντώνται στις Η.Π.Α. ενώ σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με τις Συνθήκες της Ρώμης, του Άμστερνταμ και ήδη με τα άρθρα 101 και 102 της Συνθήκης της Λισσαβόνας, τίθενται οι βασικοί κανόνες δικαίου που αφορούν στον ελεύθερο ανταγωνισμό και συνιστούν εσωτερικό δίκαιο των κρατών μελών. Ειδικά για την Ευρωπαϊκή Ένωση, θα λέγαμε ότι η προστασία της αγοράς, συνιστά βασική παράμετρο για την εξέταση του ζητήματος του ανταγωνισμού, θέμα το οποία και παρατίθεται στην συνέχεια.

#### **4. Δίκαιο του ανταγωνισμού και έννομη τάξη**

Η ιδιαιτερότητα του δικαίου του ανταγωνισμού, συνίσταται μεταξύ άλλων, στο γεγονός ότι φέρει χαρακτηριστικά που δύνανται να απαντηθούν τόσο στο ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο δίκαιο. Ειδικότερα δε το δίκαιο του αθέμιτου ανταγωνισμού περιλαμβάνει διατάξεις περί δυνατότητας ατομικής ικανοποίησης του ζημιωθέντος, που κατά βάση σχετίζονται με το ιδιωτικό δίκαιο, γεγονός που δεν δύναται να αναιρεθεί από την ποινικοποίηση για παράδειγμα ορισμένων αδικημάτων περί τον ανταγωνισμό<sup>6</sup>.

Από την άλλη μεριά, τόσο οι εθνικοί όσο και οι κοινοτικοί κανόνες δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού, φέρουν χαρακτήρα δημοσίου δικαίου, δεδομένης της εμπλοκής κρατικών ή κοινοτικών οργάνων αντίστοιχα, για την τήρηση του ως άνω συγκεκριμένου νομοθετικού πλαισίου. Επομένως, το δίκαιο του ανταγωνισμού, συμπεριλαμβανομένων των εννοιών τόσο του αθέμιτου όσο και του ελεύθερου ανταγωνισμού, δύναται να υπαχθεί στην κατηγορία του οικονομικού δικαίου, λόγω της αλληλεπίδρασης αυτού με την οικονομία. Το οικονομικό δίκαιο ρυθμίζει τις σχέσεις του κράτους και της οικονομίας, ως ευρύτερης έννοιας, συμπεριλαμβάνοντας

---

<sup>6</sup> Κοτσίρης Λ., Δίκαιο Ανταγωνισμού Αθέμιτου και Ελεύθερου, πέμπτη έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2010

της έννοιας της οικονομικής ελευθερίας αλλά και της οικονομικής δραστηριότητας γενικότερα<sup>7</sup>.

Πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος προστατεύεται η οικονομική ελευθερία ως εκδήλωση του δικαιώματος του ατόμου στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, με αξίωση έναντι του Κράτους προς αποχή από οποιαδήποτε τυχόν βλαπτική του δικαιώματος αυτού ενέργειας. Η ενάσκηση του ως άνω δικαιώματος οριοθετείται από τα δικαιώματα των άλλων, το Σύνταγμα και τα χρηστά ήθη, παρέχοντας με τον τρόπο αυτό στο Κράτος την δυνατότητα να παρέμβει αποκλειστικά και μόνο εντός του ανωτέρω πλαισίου.

Οι ίδιες ως άνω οριοθετήσεις εφαρμόζονται κατ' αντιστοιχία και στην περίπτωση της ελευθερίας του ανταγωνίζεσθαι, ως έκφανση του δικαιώματος της οικονομικής ελευθερίας, με την διαφύλαξη του δικαιώματος όλων να ανταγωνίζονται, να διαμορφώνουν ελεύθερα τον τρόπο της ανταγωνιστικής τους δράσης ή το δικαίωμα αποχής τους καθώς επίσης και την συμβατική τους ελευθερία. Το Κράτος δύναται να παρέμβει για την προστασία κοινωνικών αγαθών και εντός των ανωτέρω πλαισίων και υπό τις ανωτέρω προϋποθέσεις, ενδεικτικά, λαμβάνοντας μέτρα για την απαγόρευση των μονοπωλίων, την χορήγηση προηγούμενης άδειας για την έναρξη κάποιας εμπορικής δραστηριότητας, την επιβολή περιορισμών ως προς την χρήση ορισμένων υλικών ή μεθόδων καθώς επίσης και την θέσπιση αγορανομικών κανόνων ή την εξαναγκαστική εξαγορά επιχειρήσεων<sup>8</sup>.

## **5. Ειδικότερα το Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού**

Οι διατάξεις του δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού, έχουν ως γνώμονα την διατήρηση του φαινομένου του ίδιου του ανταγωνισμού και για τον λόγο αυτό, στα πλαίσια της ανάγκης προστασίας του ανταγωνισμού και της δυνατότητας ελεύθερης πρόσβασης σε αυτόν, κρίνεται σκόπιμη η οριοθέτηση του επίσης κατοχυρωμένου δικαιώματος της ελεύθερης οικονομικής δράσης.

### **A) Η περίπτωση των Η.Π.Α.**

Το σύστημα προστασίας του δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού, απασχόλησε ως ζήτημα τόσο τις Η.Π.Α. όσο και τις χώρες της Ευρώπης. Πιο συγκεκριμένα, μελετώντας την περίπτωση των Η.Π.Α., με την Sherman Act του 1890, υιοθετούνται δύο βασικές διατάξεις, σύμφωνα με τις οποίες αφενός απαγορεύεται κάθε μορφή σύμβασης (trust) που στοχεύει στον περιορισμό του διαπολιτειακού ή διεθνούς εμπορίου των Η.Π.Α. και αφετέρου απαγορεύεται κάθε μονοπώληση ή απόπειρα μονοπώλησης της αγοράς. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι αμφότερες οι ως άνω διατάξεις δύνανται να επιφέρουν ποινικές κυρώσεις.

Εν συνεχεία, με την Federal Trade Commission Act και την Clayton Antitrust Act του 1914, εισάγονται ορισμένες αντιμονοπωλιακές ρυθμίσεις, με την

<sup>7</sup> Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Ειδικό Μέρος: Μητρικά Δικαιώματα – Φυσική Υπόσταση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2007

<sup>8</sup> Δαγτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, 4<sup>η</sup> έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2012

εξουσιοδότηση διοικητικών αρχών και δικαστηρίων για την εφαρμογή τους και επιπλέον προβλέπονται διατάξεις για ειδικότερες περιπτώσεις, αντίστοιχα. Σε κάθε περίπτωση όμως, αξίζει να σημειώσουμε ότι βασικό μέσο ερμηνείας της νομοθεσίας περί ελεύθερου ανταγωνισμού αποτέλεσε ο αποκαλούμενος «κανόνας της λογικής» (rule of reason)<sup>9</sup> καθώς επίσης και ο χαρακτηρισμός ορισμένων πράξεων ως *per se* παράνομων. Ήτοι πρόκειται για ορισμένες πράξεις που εκ της φύσεώς τους είναι εξ ορισμού παράνομες. Εν κατακλείδι ωστόσο θα σημειώναμε ως προς το δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού στις Η.Π.Α., ότι βασικές παράμετροι αυτού, συνιστούν η αποτροπή της συγκέντρωσης οικονομικής δύναμης, η εξασφάλιση της ανταγωνιστικής ελευθερίας σε συνδυασμό πάντα με την απόδοση, η προστασία και ικανοποίηση του καταναλωτικού κοινού και τέλος η προστασία και διαφύλαξη καθεαυτού του φαινομένου του ανταγωνισμού στην αγορά.

## B) Η περίπτωση της Ευρώπης

Ήδη από την υπογραφή της Συνθήκης της Ρώμης και την ίδρυση της Ε.Ο.Κ. διαφάνηκε η πρόθεση των μετεχόντων κρατών για στενότερη συνεργασία. Η ιδέα αυτή, προωθήθηκε ακόμη περισσότερο με την υπογραφή των Συνθηκών του Μάαστριχ, του Άμστερνταμ και της Λισσαβόνας. Η κοινοτική αγορά έχει ως γνώμονα τον ελεύθερο ανταγωνισμό και μάλιστα είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι στη Συνθήκη της Λισσαβόνας για την λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθιερώνεται μεταξύ άλλων ως τομέας αποκλειστικής αρμοδιότητας της Ένωσης η θέσπιση των κανόνων του ανταγωνισμού, οι οποίοι καθίστανται απαραίτητοι στα πλαίσια της εσωτερικής αγοράς.

Στην προαναφερθείσα συνθήκη της Λισσαβόνας και ειδικότερα στα άρθρα 101 και 102, ορίζεται ότι απαγορεύονται οι συμπράξεις των επιχειρήσεων ως ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά και απαγορεύεται η καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης των επιχειρήσεων, αντίστοιχα. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο, οι διατάξεις δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού διέπονται από ορισμένες βασικές αρχές, οι οποίες εντοπίζονται στην άμεση εφαρμογή εντός των κρατών μελών, το κυρωτικό περιεχόμενο αλλά και τον αναγκαστικό χαρακτήρα, ως διατάξεις δημοσίου δικαίου<sup>10</sup>.

Επιπροσθέτως, οι κανόνες του ανταγωνισμού διέπονται από την αρχή της απαγόρευσης και κατ' εξαίρεση εφαρμόζεται η απαλλαγή, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο το οποίο αποτελεί παράλληλα και χαρακτηριστικό των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού είναι το γεγονός ότι η εφαρμογή τους λαμβάνει χώρα σε κάθε περίπτωση που διαπιστώνεται η ύπαρξη

<sup>9</sup> Νικολαΐδης Γ. , Η αποδοχή του Rule of Reason στο αμερικανικό και κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού, ΕΕμπΔ 2002, σελ.773 επ.

<sup>10</sup> Κοτσίρης Λ., Δίκαιο Ανταγωνισμού Αθέμιτου και Ελεύθερου, πέμπτη έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2010

σύμπραξης ή καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης, έχουσα επίδραση και με εμφανή αποτελέσματα εντός του κοινοτικού χώρου και της αγοράς.

Τέλος, θα σημειώναμε, ότι οι βασικές διαφορές μεταξύ των κανόνων ελεύθερου ανταγωνισμού όπως διαμορφώθηκαν στις Η.Π.Α. συγκριτικά με τις αντίστοιχες διατάξεις στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εντοπίζονται στον ποινικό χαρακτήρα των κανόνων αυτών έναντι των κατά βάση διοικητικού χαρακτήρα κοινοτικών κανόνων. Επίσης, οι κανόνες ανταγωνισμού στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης εφαρμόζονται σε περιπτώσεις περιορισμού του ανταγωνισμού ανάμεσα στα κράτη μέλη, σε αντίθεση με τους αντίστοιχους κανόνες των Η.Π.Α..

## **B. Η πολιτική του ανταγωνισμού στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης**

### **1. Η πολιτική του ανταγωνισμού**

Η πολιτική του ανταγωνισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση, υπάγεται στην κατηγορία των χαρακτηριζόμενων ως «οριζόντιων πολιτικών». Στην ίδια κατηγορία υπάγονται η περιφερειακή πολιτική, η κοινωνική πολιτική, η φορολογική πολιτική, καθώς επίσης και η πολιτική περιβάλλοντος.

Η ανωτέρω κατηγορία κοινών πολιτικών διαφέρει από τις χαρακτηριζόμενες ως «τομεακές πολιτικές», ήτοι αναφορικά με την βιομηχανική πολιτική και τις επιχειρήσεις, την πολιτική έρευνας και ανάπτυξης, την ενεργειακή πολιτική, την πολιτική μεταφορών αλλά και τις γεωργικές και αλιευτικές πολιτικές. Κοινό γνώρισμα φυσικά των προαναφερθεισών κοινών πολιτικών είναι ότι όλες κατατείνουν στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, που μέσω των ευρωπαϊκών συνθηκών, του δικαίου και της οικονομίας αλλά και της δομής και λειτουργίας των ευρωπαϊκών οργάνων, έχει σταδιακά προχωρήσει από την τελωνειακή ένωση στην κοινή αγορά, την οικονομική και νομισματική ένωση, δρομολογώντας τις διαδικασίες για την – κατά το δυνατό- πολιτική ένωση<sup>11</sup>.

Ειδικότερα, αναφορικά με την εφαρμογή της κοινής πολιτικής του ανταγωνισμού, θα λέγαμε ότι συνδέεται άμεσα όχι μόνο με την ύπαρξη αλλά και με την διατήρηση αυτής. Κεντρικοί στόχοι της εφαρμογής της κοινής πολιτικής του ανταγωνισμού είναι η δημιουργία και εξασφάλιση του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων, ώστε η δραστηριότητά τους να είναι συνυφασμένη με την καινοτομία, την τεχνολογική πρόοδο και την ανάπτυξη, σε συνάρτηση πάντα με την διαφύλαξη και την προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών, προκειμένου να καθίσταται δυνατή η παροχή προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής ποιότητας με χαμηλότερο κόστος, που θα εξασφαλίζει την μεγαλύτερη δυνατότητα πρόσβασης σε αυτά. Επιπροσθέτως δε, μέσω της εφαρμογής της κοινής πολιτικής του ανταγωνισμού διαμορφώνεται ένα γενικότερο πλαίσιο νομικών και οικονομικών παραμέτρων, το οποίο διασφαλίζει και αυξάνει την ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων σε διεθνές επίπεδο.

---

<sup>11</sup> Μούσης Ν., Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική, 12 αναθεωρημένη έκδοση, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2008

Φυσικά, η κοινή πολιτική του ανταγωνισμού αντιτίθεται στο μέχρι πρόσφατα επικρατούν καθεστώς διατήρησης και επιβίωσης οριακών επιχειρήσεων, μη αποδοτικών, οι οποίες δεν έχουν θέση στο καθεστώς μιας νέας, κοινής αγοράς, διεπόμενης από κανόνες που προασπίζουν τον ελεύθερο ανταγωνισμό<sup>12</sup>. Είναι δε χαρακτηριστικό το γεγονός ότι δεδομένων των ανωτέρω, δημιουργούνται οικονομίες κλίμακας, μειώνοντας το κόστος προς όφελος του καταναλωτή, μειώνοντας τις πιθανότητες κυριάρχησης μιας επιχείρησης και αυξάνοντας τη δυνατότητα επιλογής ανάμεσα σε εγχώρια και εισαγόμενα χωρίς ποσοτικούς και δασμολογικούς περιορισμούς, προϊόντα. Σημειώνουμε βέβαια, ότι το δίκαιο του ανταγωνισμού στοχεύει στην προώθηση του αποτελεσματικού και ανόθευτου ανταγωνισμού στην αγορά, με εξαίρεση κάποιους κλάδους της οικονομίας, όπου υπάρχει δυνατότητα θέσπισης μέτρων, περιοριστικών του ανταγωνισμού, για λόγους ευρύτερου κοινωνικού συμφέροντος ή ευρωπαϊκής ή εθνικής πολιτικής, ή ακόμη και με εξαίρεση κάποιων περιόδων οικονομικής κρίσης<sup>13</sup>.

Η δημιουργία και διασφάλιση συνθηκών ανταγωνισμού εντός της ενιαίας αγοράς, εμποδίζεται συχνά από την δημιουργία οριζόντων συμφωνιών, ήτοι μεταξύ παραγωγών ή κάθετων περιορισμών, ήτοι σε αλυσίδες διανομής, με σκοπό την μονοπώληση της αγοράς μέσω συμπράξεων ή συγκεντρώσεων επιχειρήσεων. Εν συντομία, θα λέγαμε πως με τον όρο σύμπραξη νοείται η συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων οι οποίες διατηρούν την αυτονομία τους, αλλά αναλαμβάνουν τη υποχρέωση τήρησης μια ορισμένης συμπεριφοράς στην αγορά, ώστε να περιορίζεται ο μεταξύ τους ανταγωνισμός, ενώ στην περίπτωση της συγκέντρωσης καταργείται η αυτονομία των συμμετεχουσών επιχειρήσεων, οι οποίες λειτουργούν πλέον υπό ενιαία οικονομική διεύθυνση.

Βασικά ζητήματα επομένως που χρήζουν αντιμετώπισης στα πλαίσια της κοινής πολιτικής του ανταγωνισμού είναι, μεταξύ άλλων, οι συμπράξεις των επιχειρήσεων και οι διακρίσεις εκ μέρους των κρατών που λαμβάνουν χώρα κυρίως με κρατικές ενισχύσεις ή μέσω της λειτουργίας ελεγχόμενων από το δημόσιο επιχειρήσεων<sup>14</sup>.

Η ανάγκη ύπαρξης κοινής πολιτικής ανταγωνισμού ανέκυψε δεδομένης της δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων των κρατών-μελών εντός μιας ενιαίας αγοράς, όπου οι εθνικοί κανόνες ανταγωνισμού, όσο αυστηροί και αν είναι, δεν δύνανται να προστατεύσουν την εκάστοτε επιχείρηση που δραστηριοποιείται εντός της ως άνω αγοράς. Για τον λόγο αυτό, στο άρθρο 3 της Συνθήκης της ΕΚ, περιλαμβάνεται εντός των βασικών στόχων της Κοινότητας η εγκαθίδρυση καθεστώτος που να εξασφαλίζει τον ανόθευτο ανταγωνισμό στα πλαίσια της εσωτερικής αγοράς προκειμένου μέσω των θεσμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στη βάση κοινών κριτηρίων, να νομιμοποιείται η κοινοτική αρμοδιότητα. Η ερμηνεία και εφαρμογή των κανόνων

---

<sup>12</sup> Ζευγώλης Ν. και Κόκκορης Ι. , Πολιτική Ανταγωνισμού μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας: Ο ανταγωνισμός ως μέσο για την επίτευξη της εσωτερικής αγοράς ή ως σκοπός της εσωτερικής αγοράς, ΕΕΕυρΔ 1/2010,σελ.29 επ.

<sup>13</sup> Αυγερινός Γ., Εισαγωγή στο δίκαιο ανταγωνισμού της ΕΕ, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011

<sup>14</sup> Αποφάσεις της 17-11-1993 στις υποθέσεις C-2/91, C-185/91 και C245/91, Συλλ. Νομολ.1993, σελ. I-5751, I-5801 και I-5851



ανταγωνισμού της Συνθήκης γίνονται μέσω Κανονισμών του Συμβουλίου και της Επιτροπής. Χαρακτηριστικά δε αναφέρουμε ότι μέσω του κανονισμού 17 του 1962, έλαβε χώρα για πρώτη φορά η εφαρμογή των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης ΕΟΚ, που εν συνεχεία αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό 1/2003 για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης της ΕΚ και κατόπιν των άρθρων 101 και 102 της Συνθήκης της Λισσαβόνας.

Η εξελικτική πορεία των ως άνω Κανονισμών καταδεικνύει και επιβεβαιώνει την ανάγκη αποκεντρωμένης εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού, με την δημιουργία ευρωπαϊκού δικτύου ανταγωνισμού δυνάμει του υπ' αριθμ. 1/2003 Κανονισμού. Η Επιτροπή καθώς επίσης και οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού εφαρμόζουν την κοινοτική νομοθεσία περί ανταγωνισμού, με την πρώτη να εξακολουθεί να εκδίδει κανόνες απαλλαγής του άρθρου 85 παρ. 1 της Συνθήκης, επιλαμβανόμενη παράλληλα υποθέσεων σοβαρών συμπράξεων που εμποδίζουν σημαντικά τον ανταγωνισμό των επιχειρήσεων εντός της ενιαίας αγοράς. Από την άλλη μεριά οι αρμόδιες αρχές των κρατών-μελών εξακολουθούν να εκδίδουν μεταξύ άλλων, αποφάσεις για παύση τυχόν παραβάσεων, λήψη των απαραίτητων μέτρων ή και επιβολή προστίμων, με τα εθνικά δικαστήρια να αποφαινόμενα σχετικά με τη παράβαση ή όχι των διατάξεων του ανταγωνισμού, έχοντας σε κάθε περίπτωση τη δυνατότητα υποβολής ερωτήματος στην Επιτροπή<sup>15</sup>, προκειμένου να γνωμοδοτήσει σχετικά, ενώ το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο μπορεί να επεμβαίνει σε αποφάσεις της Επιτροπής, η οποία και ελέγχεται σε κάθε περίπτωση από το Κοινοβούλιο για την γενικότερη εφαρμογή της κοινής πολιτικής του ανταγωνισμού.

Βέβαια, επισημαίνουμε, ότι οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού λειτουργούν παράλληλα και ανεξάρτητα με τις αντίστοιχες κοινοτικές, αλλά σε κάθε περίπτωση το ευρωπαϊκό δίκαιο υπερισχύει του εθνικού και για τον λόγο αυτό οι εθνικές αρχές δεν δύνανται να αποφαινόμενα επί των θεμάτων που επιλαμβάνονται με τρόπο που αντίκειται σε αποφάσεις της Επιτροπής. Στο ίδιο πλαίσιο εξάλλου υπόκειται και η διαδικασία της προδικαστικής απόφασης κατά την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού από τις εθνικές αρχές.

Δεδομένου ότι η εξασφάλιση του ελεύθερου και ανόθευτου ανταγωνισμού απαιτεί τόσο την εφαρμογή κανόνων για την ρύθμιση της συμπεριφοράς των επιχειρήσεων εντός της αγοράς, στα πλαίσια του ελεύθερου ανταγωνισμού όσο και την λήψη των αναγκαίων μέτρων για την αντιμετώπιση κατά βάση κρατικών παρεμβάσεων, υπέρ ορισμένων επιχειρήσεων και σε βάρος άλλων. Επομένως, οι κυριότεροι τομείς της πολιτικής ανταγωνισμού είναι ο έλεγχος των περιοριστικών πρακτικών, των καταχρήσεων δεσπόζουσας θέσης και των συμπράξεων, ο έλεγχος των συγκεντρώσεων, η απελευθέρωση των αγορών και οι κρατικές ενισχύσεις. Η αμοιβαία πρόσβαση στην αγορά και ο θεμιτός ανταγωνισμός συνιστούν μέρος της ημερήσιας διάταξης του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου, βάσει των οποίων αντλούνται στοιχεία για την εφαρμογή αλλά και την διαμόρφωση των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού.

---

<sup>15</sup> Απόφαση της 11-07-1996 στην υπόθεση C-39/94, Συλλ. Νομολ. 1996, σελ. I-3547

## 2. Επίδραση της Συνθήκης της Λισσαβόνας στα ζητήματα του ανταγωνισμού

Με την Συνθήκη της Λισσαβόνας τροποποιούνται οι δύο βασικές Συνθήκες για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ήτοι η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το ζήτημα του ανταγωνισμού συνιστά κεντρικό άξονα και σκοπό της Συνθήκης της Λισσαβόνας για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, λαμβανομένης ωστόσο υπόψη μιας νέας παραμέτρου, ήτοι της οικονομικής κρίσης και ορισμένων νέων μορφωμάτων που απορρέουν εξ αυτής, όπως για παράδειγμα τα χαρακτηριζόμενα ως crisis cartels.

Στη Συνθήκη της Λισσαβόνας και ειδικότερα στο άρθρο 3 αυτής, αποτυπώνονται οι στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μάλιστα, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται «η Ευρωπαϊκή Ένωση εργάζεται για την αειφόρο ανάπτυξη της Ευρώπης με γνώμονα την ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη και την σταθερότητα των τιμών, την άκρως ανταγωνιστική κοινωνική οικονομία της αγοράς, με στόχο την πλήρη απασχόληση και την κοινωνική πρόοδο και το υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος». Το ως άνω άρθρο συνιστά την βάση για την ερμηνεία των διατάξεων που αφορούν στον ανταγωνισμό, τόσο για το πρωτογενές όσο και το παράγωγο δίκαιο.

Το άρθρο 3 της τροποποιημένης από 01-12-2009 Συνθήκης για την λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης μολονότι δεν περιλαμβάνει ρητά μεταξύ των στόχων αυτής την διαμόρφωση ενός συστήματος που θα βεβαιώνει ότι ο ανταγωνισμός στην εσωτερική αγορά δεν εμποδίζεται, εντούτοις, στο υπ' αριθμ. 27 εισαγωγικό και νομικά δεσμευτικό πρωτόκολλο της ως άνω Συνθήκης, θεωρώντας δεδομένη την διασφάλιση του ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς, αναφέρεται η δυνατότητα λήψης εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης των απαραίτητων μέτρων για τον σκοπό αυτό, συμπεριλαμβανομένου του άρθρου 352 της ΣΛΕΕ<sup>16</sup>.

Στην Συνθήκη της Λισσαβόνας αποτυπώνονται ορισμένοι στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ήτοι η εξασφάλιση πλήρους απασχόλησης, η κοινωνική πρόοδος, η προστασία του περιβάλλοντος και άλλες αντίστοιχες διατυπώσεις, οι οποίες ωστόσο ενδέχεται να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό. Καθίσταται επομένως αντιληπτό, πως στην εν λόγω Συνθήκη λαμβάνεται υπόψη ο παράγοντας της οικονομικής κρίσης, που έχει ως αποτέλεσμα την κάμψη της αυστηρής εφαρμογής ορισμένων διατάξεων περί ανταγωνισμού, δεδομένου ότι προαπαιτούμενο της ύπαρξης και ως εκ τούτου της ανάγκης εξασφάλισης του ανταγωνισμού είναι η οικονομική ανάκαμψη.

Είναι χαρακτηριστικό επίσης το γεγονός ότι αντίστοιχη τάση έχει παρατηρηθεί τόσο σε αποφάσεις της Επιτροπής όσο και του Γενικού Δικαστηρίου, όπου έχει κριθεί πως οι κλαδικές συμφωνίες είναι επιτρεπτές εάν η μείωση στην παραγωγική ικανότητα του κλάδου θα οδηγήσει μακροπρόθεσμα σε πιο αποδοτική χρήση της παραγωγικής ικανότητας, αυξάνοντας την ανταγωνιστικότητα του κλάδου,

<sup>16</sup> Hale W., The Lisbon Treaty: The next steps forward for Europe, December 3, 2009, [www.wilmerhale.com/publications/whPubsDetail.aspx?publication=9321](http://www.wilmerhale.com/publications/whPubsDetail.aspx?publication=9321)

προς όφελος και των καταναλωτών<sup>17</sup>. Επίσης, έχει υποστηριχτεί νομολογιακά ότι σε περίπτωση που η πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα στη βιομηχανία είναι διαρθρωτική, οι δυνάμεις της αγοράς θα αργούσαν πολύ να επιφέρουν τις αναγκαίες ριζικές μεταβολές και ως εκ τούτου οι συμφωνίες με τις συναφείς παύσεις λειτουργίας των μονάδων παραγωγής, δύναται να επιταχύνουν την τάση επαναφοράς της ισορροπίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης<sup>18</sup>.

Επίσης σύμφωνα με την Επιτροπή, οι λειτουργίες αναδιοργάνωσης θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν για την σταθεροποίηση και την εξασφάλιση της απασχόλησης στον σχετικό κλάδο<sup>19</sup>, τάση την οποία και υιοθετούν τόσο τα Δικαστήρια (ΔΕΚ/ΠΕΚ) όσο και οι αμερικανικές και γερμανικές αρχές ανταγωνισμού στην αντιμετώπιση περιπτώσεων που χαρακτηρίζονται ως crisis cartels. Επομένως, για την διάσωση επιχειρήσεων σε περιόδους οικονομικής κρίσης, οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού αλλά και τα δικαστήρια, δύναται να εγκρίνουν συγκεντρώσεις, ακόμη και αν ανακύπτουν ζητήματα που αντίκεινται στον ανταγωνισμό, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι αντίστοιχα θέματα θα ανέκυπταν σε κάθε περίπτωση λόγω της οικονομικής κατάστασης της αγοράς και όχι αποκλειστικά και μόνο εξαιτίας της εκάστοτε υπό κρίση συμφωνίας<sup>20</sup>. Επιπλέον, σημαντικό κριτήριο για την αξιολόγηση τέτοιων συγκεντρώσεων είναι η δυνατότητα μετακύλισης της ωφέλειας στο καταναλωτικό κοινό ή η διατήρηση θέσεων εργασίας.

Επιπροσθέτως δε, η Επιτροπή, προκειμένου να εφαρμόζει τα ανωτέρω σε μία επιχείρηση θα πρέπει αυτή να μπορεί να χαρακτηριστεί ως προβληματική. Για την υπαγωγή μιας προβληματικής επιχείρησης στην συγκεκριμένη κατηγορία, θα πρέπει να πληρούνται σωρευτικά τρεις προϋποθέσεις. Πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει η μη εξαγορά της προβληματικής επιχείρησης να συνεπάγεται την αποχώρησή της από την αγορά στο άμεσο μέλλον λόγω των οικονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει. Ακόμη θα πρέπει η εκάστοτε εξαγορά να είναι η λιγότερο επαχθής ως προς τα αποτελέσματά της στον ανταγωνισμό και τέλος η πραγματοποίηση της συγκέντρωσης θα πρέπει να αποτελεί και τον μόνο τρόπο αποφυγής της παύσης της λειτουργίας της προβληματικής αυτής επιχείρησης<sup>21</sup>.

Τέλος, βάσει των προαναφερθέντων, συμπεραίνουμε πως η διαφύλαξη του φαινομένου του ανταγωνισμού στα πλαίσια της εσωτερικής αγοράς, αποτελεί κεντρικό στόχο, βάσει της Συνθήκης της Λισσαβόνας. Παρόλα αυτά όμως, καταδεικνύεται περίτρανα πως τόσο η εφαρμογή των σχετικών νομοθετικών διατάξεων όσο και η όλη θεώρηση της πολιτικής του ανταγωνισμού, συναρτώνται άμεσα προς τις επικρατούσες συνθήκες και καθίσταται αναγκαία η ανάλογη προσαρμογή τους, προκειμένου να εξασφαλίζεται η απαιτούμενη ευελιξία για την επίτευξη του σκοπού στον οποίο κατατείνουν.

<sup>17</sup> 23<sup>rd</sup> Report on Competition Policy, σ. 85

<sup>18</sup> British Petroleum Chemicals - Imperial Chemical Industries, EE 1984 L 212/1

<sup>19</sup> 23<sup>rd</sup> Report on Competition Policy, σ. 88

<sup>20</sup> Ζευγώλης Ν. και Κόκκορης Ι. Πολιτική Ανταγωνισμού μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας: Ο ανταγωνισμός ως μέσο για την επίτευξη της εσωτερικής αγοράς ή ως σκοπός της εσωτερικής αγοράς, ΕΕΕυρΔ 1/2010, σελ.34

<sup>21</sup> Baccaro V., Failing Firm Defense and Lack of Causality: Doctrine and Practice in Europe of Two Closely Related Concepts, ECLR 1/2004, σ.11

### **3. Η σχέση αλληλεπίδρασης του ανταγωνισμού με άλλες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπό το πρίσμα των σύγχρονων συνθηκών**

Το ευρωπαϊκό δίκαιο ανταγωνισμού διαμορφώθηκε κυρίως μέσω Κανονισμών και των αντίστοιχων ερμηνευτικών και εκτελεστικών οδηγιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που κατέτειναν στην εφαρμογή των πρωτογενών κανόνων δικαίου περί ανταγωνισμού, συνιστώντας το αποκαλούμενο ως «πακέτο εκσυγχρονισμού», το οποίο χαρακτηρίζεται κατά βάση από την «οικονομική» θεώρηση των κανόνων δικαίου, με τον Κανονισμό 1/2003, να αποτελεί την σημαντικότερη ίσως αποτύπωση των ανωτέρω για πρώτη φορά. Κεντρικοί άξονες του εκσυγχρονισμού του δικαίου του ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η αύξηση της αποτελεσματικότητας των ευρωπαϊκών κανόνων ανταγωνισμού μέσω του συστήματος αποκέντρωσης και διάχυσης της εφαρμογής του καθώς επίσης και ενίσχυση της διαδικασίας ευρωπαϊκής ενοποίησης μέσω της λειτουργίας των συγκεκριμένων κανόνων περί ανταγωνισμού.

Οι κανόνες του ανταγωνισμού αποτελούσαν ανέκαθεν εργαλείο τόσο για την επίτευξη της ευρωπαϊκής ενοποίησης όσο και για την ανάπτυξη του ανταγωνισμού της κοινοτικής βιομηχανίας<sup>22</sup>. Χαρακτηριστικό δε παράδειγμα της ως άνω θεώρησης, συνιστά η υπόθεση Carbon Gas<sup>23</sup>, όπου η Επιτροπή έκρινε ότι τυγχάνει εξαιρέσεως από των απαγορεύσεων περιορισμού του ανταγωνισμού, μία συμφωνία που συμβάλλει στην ανάπτυξη εναλλακτικών πηγών ενέργειας και την μείωση της εξάρτησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης από πηγές πετρελαίου τρίτων χωρών.

Με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας και σύμφωνα με τον στόχο 5 της πρότασης του αντίστοιχου κοινοτικού προγράμματος 2008-2010, «η Κοινότητα θα ενισχύσει την ενιαία αγορά, θα αυξήσει τον ανταγωνισμό στον τομέα των υπηρεσιών και θα λάβει περαιτέρω μέτρα για την ολοκλήρωση της αγοράς χρηματοοικονομικών υπηρεσιών», αποτυπώνεται η θέση του στόχου περί ανάπτυξης των υπηρεσιών και των βιομηχανιών δικτύων γενικότερα. Οι σύγχρονες εξελίξεις ωστόσο και συγκεκριμένα η οικονομική κρίση τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, συνέβαλαν τα μέγιστα στη διαμόρφωση των προτεραιοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις σχετικές προτάσεις της Επιτροπής, όπως αποτυπώθηκαν στην αντίστοιχη Ανακοίνωσής της «Ευρώπη 2020».

Βασικοί στόχοι και προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χαρακτηρίστηκαν η βιώσιμη ανάπτυξη μέσω της προώθησης πιο αποδοτικής χρήσης πόρων, της πράσινης και πιο ανταγωνιστικής οικονομίας. Κεντρικές παράμετροι του ως άνω πλαισίου είναι η παροχή ίσων ευκαιριών στον ανταγωνισμό, η διαφύλαξη της καινοτομίας και η προστασία από καταχρηστικές συμπεριφορές επιχειρήσεων ακόμη και μέσω κρατικών ενισχύσεων.

Ειδικότερα, το νέο πλαίσιο περιλαμβάνει τρόπους που κατατείνουν στην επίτευξη στόχων βάσει των νέων δεδομένων που επικρατούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι

<sup>22</sup> Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 13<sup>η</sup> Έκθεση για την Πολιτική Ανταγωνισμού 1984, παρ.11

<sup>23</sup> Απόφαση EEEE L 376/11 της 08-12-1983

στόχοι αυτοί, εντοπίζονται κατά κύριο λόγο στην ενίσχυση των δομών για την εφαρμογή μέτρων που αφορούν στην ενιαία αγορά, όπως για παράδειγμα μέσω των οδηγιών για την ρύθμιση δικτύων ή την εποπτεία κεφαλαιαγορών. Επίσης, παρατηρείται η τάση αντικατάστασης των οδηγιών από κανονισμούς και η συνεχής εποπτεία και αξιολόγηση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου, δεδομένης της ταχύτητας των αλλαγών που σημειώνονται στην αγορά.

Ακόμη, στους βασικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εντάσσεται η προσαρμογή στα νέα τεχνολογικά και οικονομικά δεδομένα, η διευκόλυνση και βελτίωση των συναλλαγών εντός της Ένωσης καθώς επίσης και το πολύ σημαντικό ζήτημα του τρόπου εκτέλεσης συμβάσεων και αναγνώρισης δικαστικών αποφάσεων και λοιπών εγγράφων μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο σημείο αυτό βεβαίως, θα πρέπει να επισημάνουμε, ότι δεν εκλείπει το ζήτημα της πιθανής αντιμετώπισης με διαφορετικό τρόπο, αντίστοιχων περιπτώσεων από τις αρμόδιες εθνικές αρχές κάθε κράτους – μέλους, γεγονός που δύναται να οδηγήσει σε διαφορετική ερμηνεία και προσέγγιση των κανόνων του ανταγωνισμού. Το συγκεκριμένο πρόβλημα μάλιστα, δημιουργεί σημαντικές δυσχέρειες, οι οποίες εντοπίζονται κατά βάση στο ζήτημα της ομοιόμορφης εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού εντός της ενιαίας αγοράς.

Επιπροσθέτως, σημειώνουμε πως τα νέα δεδομένα, καθιστούν αναγκαία την αντίστοιχη υιοθέτηση νέων πολιτικών ανταγωνισμού καθώς επίσης και την προσαρμογή του αντίστοιχου νομοθετικού πλαισίου. Χαρακτηριστικό δε είναι το γεγονός ότι ακόμη και βασικές έννοιες, όπως αυτή του μεριδίου αγοράς ή της σχετικής αγοράς, χρήζουν επαναπροσδιορισμού, ώστε να ανταποκρίνονται στα νέα δεδομένα, τα οποία μάλιστα συνεχώς αλλάζουν. Η τεχνολογική ανάπτυξη και η καινοτομία, βρίσκονται σε συνεχή αλληλεπίδραση με την αγορά, με αποτέλεσμα να τίθενται νέα δεδομένα και παράμετροι, που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τόσο από τον εκάστοτε νομοθέτη όσο και από τις αρμόδιες εποπτικές αρχές σε ζητήματα ανταγωνισμού<sup>24</sup>.

Τέλος, το ζήτημα της οικονομικής κρίσης και της συνεπακόλουθης αστάθειας στην αγορά, καθιστά αναγκαία την λήψη των κατάλληλων μέτρων, που θα προστατεύουν τον ανταγωνισμό εντός της ενιαίας αγοράς, λαμβανομένης ωστόσο υπόψη και της παραμέτρου λήψης μέτρων σε εθνικό επίπεδο, τα οποία ενδέχεται να επηρεάζουν άμεσα άλλα κράτη-μέλη. Ακόμη η πολιτική ανταγωνισμού, σε περιόδους οικονομικής κρίσης, όπως η παρούσα που διανύουμε, ενδέχεται να εντείνει τα εμπόδια ανάκαμψης της οικονομίας, σε περιπτώσεις λόγου χάρη, αυστηρής αξιολόγησης των συγκεντρώσεων, οι οποίες ωστόσο ενδέχεται να αποτελούν αναγκαίες πρακτικές για την διάσωση επιχειρήσεων. Εν κατακλείδι, σημειώνουμε αναφορικά με την πολιτική ανταγωνισμού, το γεγονός ότι προσμετρά την μεταβαλλόμενη οικονομική πραγματικότητα, καθιστώντας απαραίτητη την θέσπιση

---

<sup>24</sup> Αυγερινός Γ., Εισαγωγή στο δίκαιο ανταγωνισμού της ΕΕ, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011

και εφαρμογή κανόνων ανταγωνισμού, κατάλληλων και συμβατών με τα δεδομένα της σύγχρονης αγοράς και των συνθηκών που επικρατούν σε αυτή<sup>25</sup>.

## **Γ. Το νομοθετικό πλαίσιο των κάθετων συμβάσεων**

### **1. Ρυθμιστικό πλαίσιο των κάθετων συμβάσεων βάσει του άρθρου 101 της Συνθήκης της Λισσαβόνας**

Οι κάθετες συμφωνίες, διαφοροποιούνται από τις οριζόντιες συμφωνίες μεταξύ των επιχειρήσεων, αναλόγως του εάν τα εμπλεκόμενα μέρη δραστηριοποιούνται σε διαφορετικό επίπεδο της αλυσίδας παραγωγής ή συνάπτονται μεταξύ ανταγωνιστών, που δραστηριοποιούνται στο ίδιο επίπεδο της αλυσίδας παραγωγής, συνιστώντας με τον τρόπο αυτό κάθετες συμφωνίες ή οριζόντιες, αντίστοιχα. Οι δε οριζόντιες συμφωνίες, χαρακτηρίζονται ως «καρτέλ» και στοχεύουν κατά βάση στον καθορισμό των τιμών πώλησης προϊόντων και υπηρεσιών στην εκάστοτε σχετική αγορά.

Τα άρθρα 101 και 102 της Συνθήκης της Λισσαβόνας αντικατέστησαν τα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης της ΕΚ. Για την δε εφαρμογή του άρθρου 81 παρ. 3 της Συνθήκης ΕΚ είχε εκδοθεί ο υπ' αριθμ. 2790/1999 Κανονισμός, βάσει του οποίου καθίστατο δυνατή η εφαρμογή του άρθρου 81 παρ. 1 της ως άνω Συνθήκης, περί απαλλαγής ορισμένων κάθετων συμφωνιών από την από την γενική απαγόρευση αυτών που ορίζεται στο άρθρο 81 παρ. 3 της εν λόγω Συνθήκης.

Όπως προαναφέρθηκε με την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβόνας την 01-12-2009, αντικαταστάθηκαν τα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης της ΕΚ από τα άρθρα 101 και 102, βάσει των οποίων εξεδόθη ο υπ' αριθμ. 330/2010 Κανονισμός περί απαλλαγής ορισμένων συμφωνιών από την γενική απαγόρευση αναφορικά με την σύναψη κάθετων συμβάσεων μεταξύ των επιχειρήσεων. Το ευεργέτημα της απαλλαγής ορίζεται δυνάμει του ανωτέρω Κανονισμού, χωρίς να παρατίθεται περιοριστικός και εξαντλητικός κατάλογος περιπτώσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του, δεδομένου ότι είναι καθοριστικής σημασίας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε περίπτωση, αναλόγως κυρίως τόσο των πραγματικών όσο και των δυνητικών επιπτώσεων στην αντίστοιχη αγορά.

Τόσο οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού όσο και τα εθνικά δικαστήρια έχουν συνδράμει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων από την εφαρμογή του προηγούμενου υπ' αριθμ. 2790/1999 Κανονισμού, τα οποία λαμβάνονται υπόψη και για την εφαρμογή του υπ' αριθμ. 330/2010 Κανονισμού απαλλαγής στα πλαίσια της Συνθήκης της Λισσαβόνας. Συνοπτικά επομένως, στο σημείο αυτό, αναφέρουμε ότι σύμφωνα με το άρθρο 101 παρ. 1 και 2 της Συνθήκης της Λισσαβόνας, απαγορεύονται και είναι αυτοδικαίως άκυρες όλες οι συμφωνίες μεταξύ των επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα τον επηρεασμό του ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων

---

<sup>25</sup> Προσωρινό πλαίσιο για τη λήψη μέτρων κρατικής ενίσχυσης με σκοπό να στηριχθεί η πρόσβαση στη χρηματοδότηση κατά τη διάρκεια της τρέχουσας χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης EEEE C 83/1 της 07-04-2009

συμφωνιών, συνιστούν οι περιπτώσεις συμπράξεων μέσω των οποίων δύναται να ρυθμιστούν τα εξής θέματα που ασκούν επιρροή στην εκάστοτε σχετική αγορά:

1. Καθορισμός των τιμών
2. Περιορισμός ή έλεγχος της παραγωγής, διάθεσης, τεχνολογικής ανάπτυξης ή επενδύσεων
3. Κατανομή των αγορών ή των πηγών του εφοδιασμού
4. Εφαρμογή άνισων όρων επί ισοδύναμων παροχών
5. Εξάρτηση της σύναψης συμβάσεων αναλόγως της αποδοχής ή όχι πρόσθετων παροχών που δεν σχετίζονται με το αντικείμενο των συγκεκριμένων συμφωνιών.

Στην παράγραφο 3 του ως άνω άρθρου 101, ορίζεται ότι οι συμφωνίες που συμβάλλουν στην βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή υπηρεσιών ή / και στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου μπορούν να εξαιρεθούν, αποκλειστικά και μόνο υπό την προϋπόθεση ότι εξασφαλίζεται στους καταναλωτές δίκαιο μερίδιο από το όφελος που προκύπτει και ότι οι περιορισμοί που προβλέπονται στην σχετική συμφωνία είναι απαραίτητοι και δεν κατατείνουν στην κατάργηση του ανταγωνισμού σε σημαντικό τμήμα της σχετικής αγοράς των αντίστοιχων προϊόντων ή υπηρεσιών.

Το άρθρο 101 της Συνθήκης της Λισσαβόνας, τυγχάνει εφαρμογής στις κάθετες συμφωνίες που μπορεί να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών και που παρεμποδίζουν, περιορίζουν ή νοθεύουν τον ανταγωνισμό. Στο ως άνω άρθρο καθορίζεται το νομικό πλαίσιο για την αξιολόγηση των κάθετων συμφωνιών, στο οποίο λαμβάνεται υπόψη η διάκριση μεταξύ δυσμενών και ευεργετικών για τον ανταγωνισμό αποτελεσμάτων<sup>26</sup>.

Στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 101 της ΣΛΛΕ προβλέπεται η απαγόρευση των συμφωνιών εκείνων που περιορίζουν ή νοθεύουν τον ανταγωνισμό, ενώ στην τρίτη παράγραφο του ως άνω άρθρου, προβλέπεται η απαλλαγή των συμφωνιών εκείνων που λόγω της θετικής επίδρασης που επιφέρουν στον ανταγωνισμό, υπερκερνούν τα δυσμενή αποτελέσματα για την σχετική αγορά, εντός της οποίας λαμβάνουν χώρα.

Το άρθρο 101 εφαρμόζεται στις κάθετες συμφωνίες που μπορεί να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών και να παρεμποδίσουν, περιορίσουν ή νοθεύσουν τον ανταγωνισμό, συνιστώντας παράλληλα το νομικό πλαίσιο αξιολόγησης των κάθετων περιορισμών μιας υπό κρίση συμφωνίας, λαμβανομένου υπόψη του αποτελέσματος που δύνανται να επιφέρουν στην σχετική αγορά. Στην πρώτη παράγραφο του ως άνω άρθρου αποτυπώνονται οι συμφωνίες που απαγορεύονται ρητά δεδομένης της αισθητής νόθευσης του ανταγωνισμού που επιφέρουν στην οικεία αγορά, ενώ στην τρίτη παράγραφο του ως άνω άρθρου ορίζονται οι προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά, προκειμένου για μια συμφωνία που υπάγεται στην περίπτωση της πρώτης παραγράφου, να δύναται να

---

<sup>26</sup> Φαραντούρης Ν., Οι Κάθετοι Περιορισμοί, εις: Τζουγανάτος, Δ. (επιμ.), Δίκαιο Ανταγωνισμού, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2013

τύχει εφαρμογής του ευεργετήματος της απαλλαγής, με το τεκμήριο ότι τα θετικά αποτελέσματα στον ανταγωνισμό υπερκερνούν τα αρνητικά.

Τα δυσμενή αποτελέσματα ενός κάθετου περιορισμού επέρχονται κατά βάση σε περιπτώσεις ανεπαρκούς λειτουργίας του ανταγωνισμού στην εκάστοτε σχετική αγορά και ύπαρξης ισχύος έστω κι ενός εκ των συμβαλλομένων μερών σε αυτή. Κεντρικοί άξονες ωστόσο για την αξιολόγηση των κάθετων συμφωνιών, όπως αναλυτικά θα παρατεθεί στην συνέχεια της παρούσας είναι η επίδραση στο καταναλωτικό κοινό του περιορισμού στον ανταγωνισμό, η δημιουργία φραγμών ιδιωτικού χαρακτήρα μεταξύ των κρατών μελών και τέλος η παρεμπόδιση λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς μέσω αυτών.

## **2. Ο Κανονισμός περί απαλλαγής 330/2010**

Για τις κάθετες συμφωνίες υφίσταται καταρχήν τεκμήριο νομιμότητας, σύμφωνα με τον υπ' αριθμ. 330/2010 Κανονισμό Απαλλαγής. Απαραίτητη ωστόσο προϋπόθεση για την εφαρμογή του κανονισμού απαλλαγής, ήτοι για την περιοχική ασφαλεία, όπως έχει χαρακτηριστεί, είναι ότι οι εκάστοτε συμφωνίες μεταξύ των επιχειρήσεων δεν περιλαμβάνουν περιορισμούς ιδιαίτερης σοβαρότητας (*hardcore restrictions*) για τον ανταγωνισμό.

Το ζήτημα της μη εκπλήρωσης των προϋποθέσεων εφαρμογής των σχετικών διατάξεων περί απαλλαγής, εξαρτάται από την σχετική ισχύ ενός εκ των συμβαλλομένων ή όλων των εμπλεκόμενων μερών, θέμα που εντοπίζεται κυρίως σε περιπτώσεις ανεπαρκούς λειτουργίας του ανταγωνισμού στην παραγωγική ή / και κατά την διανεμητική διαδικασία. Σε κάθε περίπτωση όμως τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να αυτό-αξιολογούνται (*self-assessment*) πριν την σύναψη τέτοιου τύπου συμφωνιών, φέροντας μάλιστα το βάρος της αποδείξεως πλήρωσης των προϋποθέσεων του Κανονισμού Απαλλαγής στην περίπτωση τους. Η δε έννοια της αυτό-αξιολόγησης, καθίσταται ουσιώδους σημασίας, δεδομένου ότι βάσει του Ν. 3959/2011<sup>27</sup> και προς εναρμόνιση με τον Κανονισμό 1/2003, καταργήθηκε η προϊσχύουσα διάταξη περί υποχρέωσης γνωστοποίησης των συμπράξεων, με αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις να οφείλουν έτι περαιτέρω, να επιδεικνύουν την δέουσα προσοχή στις μεταξύ τους συμφωνίες<sup>28</sup>.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1 στοιχεία α) του Κανονισμού 330/2010 ως κάθετες συμφωνίες ορίζονται εκείνες οι συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές που συνάπτονται μεταξύ δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων κάθε μία εκ των οποίων δραστηριοποιείται, για τους σκοπούς της συμφωνίας ή της εναρμονισμένης πρακτικής, σε διαφορετικό επίπεδο της αλυσίδας παραγωγής ή διανομής και οι οποίες αφορούν τις προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν, προκειμένου τα συμβαλλόμενα μέρη να μπορούν να προμηθευθούν, να πωλούν ή να μεταπωλούν ορισμένα αγαθά ή υπηρεσίες, στα οποία αφορά η εκάστοτε σύμβαση ή εναρμονισμένη πρακτική.

<sup>27</sup> Κινινή Ε., Ζητήματα από την αλλαγή συστήματος στο Κοινοτικό Δίκαιο Ανταγωνισμού για τα Εθνικά Δικαστήρια, ΕΕμπΔ 2005, σελ.228

<sup>28</sup> Απόφαση 1063/2011 Α.Π., ΔΕΕ 3/2012, σελ. 225



Η έννοια της κάθετης συμφωνίας, περιλαμβάνει τέσσερα βασικά στοιχεία, ήτοι την ύπαρξη συναίνεσης<sup>29</sup>, την συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων και όχι καταναλωτών, την δραστηριοποίηση των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων σε διαφορετικά επίπεδα της αλυσίδας παραγωγής ή διανομής και τέλος την ύπαρξη συμφωνίας ανάμεσα σε ανταγωνιστικές – ακόμη και εν δυνάμει – επιχειρήσεις. Ειδικότερα, η αναζήτηση της ύπαρξης συμφωνίας, είναι ζήτημα καθοριστικής σημασίας, δεδομένου ότι η συναίνεση δεν εκφράζεται πάντοτε ρητά μεταξύ των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων, αλλά δύναται να συνάγεται από τις περιστάσεις. Η δε τελευταία αυτή περίπτωση, σχετίζεται άμεσα με την παράμετρο της εφαρμογής μονομερούς πρακτικής εκ μέρους μιας επιχείρησης, φαινόμενο το οποίο έχει απασχολήσει τόσο την νομολογία του Γενικού Δικαστηρίου όσο και τις εγχώριες Αρχές για ζητήματα Ανταγωνισμού.

Το βασικό θέμα για την αντιμετώπιση του ως άνω ζητήματος, αναφορικά με την αναζήτηση ύπαρξης συμφωνίας μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, έγκειται στο γεγονός ότι η εκάστοτε τέτοιου τύπου συμφωνία, δεν είναι πάντοτε εκπεφρασμένη ρητά αλλά δύναται να συνιστά οιοσδήποτε συμφωνία<sup>30</sup>. Το κρίσιμο ζήτημα στην περίπτωση αυτή σχετίζεται με την εφαρμογή ή μη των διατάξεων που αφορούν στις κάθετες συμπράξεις ή εάν τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 102 ΣΛΛΕ περί κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης. Με το ίδιο σκεπτικό και δεδομένης της κατάργησης του άρθρου 2<sup>α</sup> του Ν. 703/77 που προέβλεπε την απαγόρευση καταχρηστικής εκμετάλλευσης της σχέσης οικονομικής εξάρτησης, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως κάθε τυχόν μονομερούς πρακτική, δεν ρυθμίζεται βάσει των διατάξεων περί ανταγωνισμού, καθιστώντας ως εκ τούτου αναρμόδιες και τις αντίστοιχες εγχώριες και ευρωπαϊκές αρχές για ζητήματα ανταγωνισμού<sup>31</sup>.

Επομένως, αναλόγως του εάν πρόκειται για περίπτωση κάθετης συμφωνίας ή μονομερούς πρακτικής, εφαρμόζονται διαφορετικές διατάξεις, ήτοι πρόκειται για περιπτώσεις αμιγώς κάθετων συμπράξεων ή ενδεχομένως για κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης. Θα πρέπει ως εκ τούτου, όπως ρητά αναφέρεται στις σχετικές κατευθυντήριες γραμμές, τα εμπλεκόμενα μέρη «να έχουν εκφράσει την κοινή τους βούληση να συμπεριφέρονται στην αγορά κατά ορισμένο τρόπο» και μάλιστα δεν είναι απαραίτητο η συγκεκριμένη συμφωνία (consensus) να εκφράζεται ρητά από τα μέρη, αλλά αρκεί και η σιωπηρή σύμπτωση των βουλήσεων<sup>32</sup>, τα αποτελέσματα της οποίας εκδηλώνονται έμπρακτα και επηρεάζουν την αγορά<sup>33</sup>.

Για τον λόγο αυτό στις νέες Κατευθυντήριες γραμμές αναφορικά με τους κάθετους περιορισμούς, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θέτει δύο κριτήρια βάσει των οποίων δύναται να διαπιστωθεί η ύπαρξη συναίνεσης, μη ρητώς εκφρασμένης αλλά εκ των πραγμάτων υφιστάμενης, τα οποία σχετίζονται πρώτον με τις εξουσίες που καθορίζονται για τα εμπλεκόμενα μέρη υπό την προϋπόθεση ύπαρξης προγενέστερης

<sup>29</sup> Απόφαση T-208/01 (Volkswagen AG v. Commission), ΕΕμπΔ 2004, σελ. 639

<sup>30</sup> Απόφαση T-43/92 (Dunlop Slazenger v. Commission), Συλλ. Νομολ. 1994, σελ. II-441

<sup>31</sup> Μπαμπέτας Γ., Οικονομική εξάρτηση και καταχρηστική εκμετάλλευση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2008

<sup>32</sup> Ζευγώλης Ν., σε Τα-208/01 (Volkswagen v. Commission), ΕΕμπΔ 4/2004, σελ. 849

<sup>33</sup> Υποθέσεις 75/84 Metro v. Commission, Συλλ. Νομολ. 1990, σελ. I-3021, Sandoz v. Commission (C-277/87), Συλλ. Νομολ. 1990, σελ. I-45, BMW v. ALD (C-70/93), Συλλ. Νομολ. 1995, σελ. I-3439

γενικής συμφωνίας μεταξύ τους και δεύτερον, σε περιπτώσεις σιωπηρής συναίνεσης, θα πρέπει αυτή να αποδεικνύεται από της αρμόδιες ελεγκτικές αρχές σε εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο. Για την ως άνω απόδειξη απαιτείται το ένα συμβαλλόμενο μέρος να ζητά με ρητό ή σιωπηρό τρόπο την συναίνεση της άλλης πλευράς για την εφαρμογή μονομερούς πολιτικής και σωρευτικά το έτερο μέρος να το αποδέχεται<sup>34</sup>.

Ως προς το δεύτερο και το τρίτο εννοιολογικό χαρακτηριστικό των κάθετων συμφωνιών, θα λέγαμε αφενός πως οι εκάστοτε συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές θα πρέπει να λαμβάνουν χώρα μεταξύ επιχειρήσεων<sup>35</sup> και σε καμία απολύτως περίπτωση μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών<sup>36</sup> και αφετέρου ότι εκάστη εκ των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων θα πρέπει να δραστηριοποιείται για τους σκοπούς της συμφωνίας ή της εναρμονισμένης πρακτικής, σε διαφορετικό επίπεδο της αλυσίδας παραγωγής ή διανομής και η συμφωνία να άπτεται ζητημάτων που αφορούν στις προϋποθέσεις υπό τις οποίες τα μέρη δύνανται να προμηθεύονται, να πωλούν ή να μεταπωλούν ορισμένα αγαθά ή υπηρεσίες. Στο σημείο αυτό, επισημαίνουμε ότι ο κανονισμός 330/2010 περί ομαδικής απαλλαγής, καλύπτει συμφωνίες προμήθειας και διανομής, συμπεριλαμβανομένου και του franchising, με μόνη εξαίρεση των τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας, που ρυθμίζεται από τους ειδικότερους κανονισμούς 1400/2002 και 461/2010, ζήτημα το οποίο και θα εξεταστεί αναλυτικά στην συνέχεια της παρούσας μελέτης<sup>37</sup>.

Ως προς το τέταρτο στοιχείο που αφορά στις κάθετες συμπράξεις και σχετίζεται με την σύναψη συμφωνιών μεταξύ ανταγωνιστικών επιχειρήσεων<sup>38</sup>, επισημαίνουμε αρχικά πως οι κάθετες συμφωνίες μεταξύ ανταγωνιστών υπάγονται στις διατάξεις των κατευθυντηρίων γραμμών για την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ στις συμφωνίες οριζόντιας συνεργασίας, καθώς ενδέχεται να ανακύψουν ζητήματα παρόμοια με αυτά των οριζόντιων συμφωνιών. Ειδικότερα, αναφορικά με το ζήτημα του χαρακτηρισμού των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων ως ανταγωνιστικών, στο άρθρο 1 παρ. 1γ του Κανονισμού 330/2010, αναφέρεται ότι ως ανταγωνιζόμενες επιχειρήσεις νοούνται οι πραγματικοί ή δυνητικοί ανταγωνιστές.

Πιο συγκεκριμένα, πραγματικοί ανταγωνιστές είναι οι επιχειρήσεις εκείνες που ασκούν δραστηριότητα στην ίδια σχετική αγορά ενώ δυνητικοί ανταγωνιστές είναι οι επιχειρήσεις οι οποίες, όπως χαρακτηριστικά σημειώνεται, εάν δεν υπήρχε η κάθετη συμφωνία, κατά πάσα πιθανότητα θα αναλάμβαναν, με ρεαλιστικό σχεδιασμό και όχι ως θεωρητικό ενδεχόμενο, σε περίπτωση μικρής αλλά μόνιμης αύξησης των σχετικών τιμών, εντός σύντομης χρονικής περιόδου, τις απαραίτητες συμπληρωματικές επενδύσεις ή άλλο απαραίτητο κόστος μετατροπής προκειμένου να εισέλθουν στην σχετική αγορά. Επίσης και δεδομένου ότι μία κάθετη συμφωνία

<sup>34</sup> Ντέκα Α., Τα μονομερή μέτρα των επιχειρήσεων ως κάθετες συμφωνίες του άρθρου 81 ΣΕΚ – Εξελίξεις στη νομολογία του ΔΕΚ και του ΠΕΚ, ΕυρΠολ.3/2007, σελ. 815 επ.

<sup>35</sup> Bishop S. & Walker M., The Economics of EC Competition Law- Concepts, Application and Measurement, Thomson Sweet & Maxwell, 2002

<sup>36</sup> Βέττας Ν. και Κατσουλάκος Γ., Πολιτική Ανταγωνισμού & Ρυθμιστική Πολιτική. Τα Οικονομικά των Ρυθμιστικών Παρεμβάσεων σε Αγορές με Μονοπωλιακή Δύναμη, Τυπωθήτω, 2004

<sup>37</sup> Σουφλερός Η., Οι συμβάσεις Franchising, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2002

<sup>38</sup> Άρθρο 2 παρ. 3 του Κανονισμού 330/2010

ενδέχεται να περιλαμβάνει πτυχές οριζόντιων συμφωνιών και αντιστρόφως<sup>39</sup>, θα πρέπει να λαμβάνει χώρα συνθετικά η εφαρμογή των αντίστοιχων κανόνων.

Ακόμη, σημειώνουμε πως μολονότι ο αποκλεισμός των κάθετων συμφωνιών από το ευεργέτημα της απαλλαγής του κανονισμού 330/2010 έχει γενικό χαρακτήρα, στο άρθρο 2 παρ. 4 αυτού προβλέπονται δύο εξαιρέσεις που αφορούν μη αμοιβαίες συμφωνίες, στις οποίες εφαρμόζεται το ευεργέτημα της απαλλαγής διαζευκτικά, είτε όταν ο προμηθευτής είναι παραγωγός και ταυτόχρονα διανομέας προϊόντων, ενώ αντίθετα ο αγοραστής είναι μόνο διανομέας και όχι ταυτόχρονα ανταγωνιστής με δραστηριότητα στον κλάδο παραγωγής είτε όταν ο προμηθευτής παρέχει υπηρεσίες σε πολλαπλά επίπεδα, ενώ ο αγοραστής δραστηριοποιείται σε επίπεδο λιανικής πώλησης και είναι ανταγωνιστική επιχείρηση μόνο σε επίπεδο λιανικής και όχι στο επίπεδο του εμπορίου που αγοράζει τις συμβατικές υπηρεσίες. Η πρώτη εξαίρεση χαρακτηρίζεται ως «διττή διανομή» και στην δεύτερη περίπτωση πρόκειται για διττή διανομή στον τομέα της παροχής υπηρεσιών. Σε κάθε περίπτωση επομένως, το ευεργέτημα της απαλλαγής του κανονισμού 330/2010 εφαρμόζεται κατ' εξαίρεση στις περιπτώσεις μη αμοιβαίων κάθετων συμφωνιών μεταξύ ανταγωνιστών που φέρουν χαρακτηριστικά διττής διανομής, κατά τα ανωτέρω<sup>40</sup>.

Τέλος, αναφέρουμε ότι στο άρθρο 2 παρ. 2 του κανονισμού ορίζεται ότι « η απαλλαγή που προβλέπεται στην παράγραφο 1 εφαρμόζεται στις κάθετες συμφωνίες που έχουν συναφθεί μεταξύ μιας ένωσης επιχειρήσεων και των μελών της, ή μεταξύ μιας τέτοιας ένωσης και των προμηθευτών της εφόσον όλα της τα μέλη είναι λιανοπωλητές αγαθών και κανένα μέλος της ένωσης, μαζί με τις συνδεδεμένες με αυτό επιχειρήσεις, δεν έχει συνολικό κύκλο εργασιών που υπερβαίνει τα 50 εκατομμύρια ευρώ. Επομένως, για την εφαρμογή της ως άνω διάταξης καθορίζεται ένα ποσοτικό κριτήριο σωρευτικά με την προϋπόθεση ότι τα μέλη των εμπλεκόμενων ενώσεων είναι λιανοπωλητές προϊόντων και όχι υπηρεσιών<sup>41</sup>.

Εν κατακλείδι, σημειώνουμε πως στις ενώσεις επιχειρήσεων δύναται να υφίστανται τόσο οριζόντιες όσο και κάθετες συμφωνίες. Στις περιπτώσεις αυτές και δεδομένου ότι οι οριζόντιες συμφωνίες ενέχουν κατά βάση σημαντικότερους κινδύνους για τον ανταγωνισμό στην εσωτερική αγορά<sup>42</sup>, καθίσταται αναγκαίο στα πλαίσια της παρούσας μελέτης να επισημάνουμε το γεγονός ότι η διερεύνηση και αξιολόγηση των συνεπειών μιας κάθετης συμφωνίας, για μια οριζόντια συνεργασία επιχειρήσεων, σύμφωνα με τα παραπάνω, αποκτά νόημα και υπόσταση μόνο υπό την προϋπόθεση που η οριζόντια συμφωνία γίνεται καταρχάς αποδεκτή για τον ανταγωνισμό, διότι σε αντίθετη περίπτωση, εφόσον η οριζόντια συμφωνία αποτελεί το μείζον και αντίκειται στον ανταγωνισμό καθίσταται άνευ αντικειμένου η περαιτέρω διερεύνηση των κάθετων συμφωνιών που πηγάζουν εξ αυτής.

---

<sup>39</sup> ΕΕ C 11/01, 14-01-2011

<sup>40</sup> Ζευγώλης Ν., Κάθετες Συμφωνίες και Ανταγωνισμός, εκδόσεις Σάκκουλα 2012

<sup>41</sup> Παράγραφος 29 των Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς

<sup>42</sup> Ζευγώλης Ν., Το καρτέλ στο δίκαιο του Ανταγωνισμού, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008

### 3. Η έννοια της σχετικής αγοράς και των μεριδίων αγοράς σύμφωνα με τον Κανονισμό 330/2010

Σύμφωνα με το άρθρο 3 του Κανονισμού 330/2010, προκειμένου να εφαρμοστεί η απαλλαγή κατά κατηγορία, θα πρέπει τόσο το μερίδιο αγοράς του προμηθευτή στην αγορά όπου πωλεί τα συμβατικά προϊόντα στον αγοραστή, όσο και το μερίδιο αγοράς του αγοραστή στην ίδια αγορά, ήτοι στην αγορά στην οποία αυτός αγοράζει τα συμβατικά προϊόντα, να μην ξεπερνούν έκαστο το ποσοστό του 30%. Προαπαιτούμενα στοιχεία για τον υπολογισμό του ως άνω ποσοστού είναι ο καθορισμός αφενός της αγοράς του συγκεκριμένου προϊόντος και αφετέρου η σχετική γεωγραφική αγορά<sup>43</sup>.

Η έννοια της αγοράς του σχετικού προϊόντος περιλαμβάνει όλα τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που οι αγοραστές θεωρούν υποκατάστατα λόγω των χαρακτηριστικών τους, ήτοι κατά βάση της τιμής και της χρήσης για την οποία προορίζονται. Σύμφωνα με το άρθρο 88 των Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς, η έννοια της γεωγραφικής αγοράς καλύπτει την περιοχή όπου διενεργείται διάθεση, αλλά ταυτόχρονα υπάρχει και ζήτηση των σχετικών προϊόντων ή υπηρεσιών από τις οικείες επιχειρήσεις και στην οποία οι όροι του ανταγωνισμού είναι επαρκώς ομοιογενείς και ως εκ τούτου η συγκεκριμένη περιοχή δύναται να διακριθεί από γειτονικές γεωγραφικές περιοχές, ιδίως επειδή σε αυτές οι όροι του ανταγωνισμού διαφοροποιούνται σημαντικά.

Ως προς το θέμα της δυνατότητας υποκατάστασης των προϊόντων<sup>44</sup>, σημειώνουμε ότι βασικό κριτήριο συνιστά η αντίληψη των αγοραστών αναλόγως του εάν πρόκειται για προϊόν το οποίο δεν είναι κατά κανόνα αναγνωρίσιμο στο καταναλωτικό κοινό, λόγω του ότι αποτελεί συστατικό για την παραγωγή άλλων προϊόντων και από την άλλη μεριά εάν πρόκειται για τελικό προϊόν. Στις περιπτώσεις δε της πώλησης πακέτου προϊόντων, η δυνατότητα υποκατάστασης σχετίζεται με την αντίληψη των αγοραστών περί δυνατότητας υποκατάστασης του συγκεκριμένου πακέτου προϊόντων. Επίσης, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες εκτός του αρχικού εξοπλισμού παράγονται επιπροσθέτως ανταλλακτικά και εξαρτήματα, το κρίσιμο στοιχείο για την οριοθέτηση της σχετικής αγοράς, είναι η αντίληψη των αγοραστών ότι η αγορά ενός προϊόντος συμπεριλαμβάνει τον αντίστοιχο εξοπλισμό και τα ανταλλακτικά.

Ειδικότερα, ως προς τις συμβάσεις δικαιόχρησης, επισημαίνουμε ότι για τον υπολογισμό του μεριδίου αγοράς, λαμβάνεται υπόψιν ο συνδυασμός της προμήθειας προϊόντων ή υπηρεσιών και των σχετιζόμενων δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, τα οποία περιλαμβάνουν για παράδειγμα την δυνατότητα χρήσης εμπορικού σήματος. Το αξιοσημείωτο στις περιπτώσεις των συμβάσεων δικαιόχρησης είναι ότι στον προσδιορισμό της έννοιας των ανταγωνιστών που δραστηριοποιούνται στην συγκεκριμένη αγορά, συμπεριλαμβάνονται όχι μόνο οι προμηθευτές άλλων

<sup>43</sup> Βέττας Ν. και Κατσουλάκος Γ., Πολιτική Ανταγωνισμού & Ρυθμιστική Πολιτική. Τα Οικονομικά των Ρυθμιστικών Παρεμβάσεων σε Αγορές με Μονοπωλιακή Δύναμη, Τυπωθήτω, 2004

<sup>44</sup> Παράγραφοι 88 και 89 των Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς

επιχειρηματικών μονάδων που αποτελούν επίσης αντικείμενο δικαιόχρησης αλλά και οι προμηθευτές υποκατάστατων προϊόντων ή υπηρεσιών που δεν εφαρμόζουν την μέθοδο δικαιόχρησης<sup>45</sup>.

Σύμφωνα με το άρθρο 7 στοιχείο α) του Κανονισμού 330/2010, αναφέρεται ότι για την εφαρμογή των ανώτατων ορίων μεριδίου αγοράς που προβλέπεται στο άρθρο 3 του ως άνω Κανονισμού απαλλαγής εφαρμόζεται μεταξύ άλλων και ο κανόνας, σύμφωνα με τον οποίο «το μερίδιο αγοράς του προμηθευτή υπολογίζεται με βάση τα στοιχεία για την αξία των πωλήσεων στην αγορά και το μερίδιο αγοράς του αγοραστή υπολογίζεται με βάση τα στοιχεία για την αξία των αγορών που πραγματοποιεί στην αγορά»<sup>46</sup>. Εάν δεν υπάρχουν τέτοια στοιχεία για την αξία των πωλήσεων στην αγορά ή την αξία των αγορών που πραγματοποιούνται στην αγορά, για να καθοριστεί το μερίδιο αγοράς της οικείας επιχείρησης, μπορούν να χρησιμοποιηθούν εκτιμήσεις που βασίζονται σε άλλες αξιόπιστες πληροφορίες σχετικά με την αγορά, συμπεριλαμβανομένου του όγκου των πωλήσεων και των αγορών σε αυτήν. Επομένως, συμπεραίνουμε πως για τον υπολογισμό του μεριδίου αγοράς η αξία των συναλλαγών των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων, με χαρακτηριστικότερο κριτήριο των όγκου των πωλήσεων.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 2 του Κανονισμού 330/2010, όταν σε πολυμερή συμφωνία μια επιχείρηση αγοράζει τα αναφερόμενα στη σύμβαση αγαθά ή υπηρεσίες από ένα συμβαλλόμενο μέρος και πωλεί τα εν λόγω αγαθά ή υπηρεσίες σε άλλο συμβαλλόμενο μέρος, το μερίδιο αγοράς της πρώτης επιχείρησης πρέπει να τηρεί το ανώτατο όριο του μεριδίου αγοράς του 30% τόσο ως αγοραστής όσο και ως προμηθευτής, προκειμένου να εφαρμόζεται το ευεργέτημα της απαλλαγής.

Για τις περιπτώσεις συμφωνιών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ και προκειμένου να τυγχάνει εφαρμογής για μια τέτοια συμφωνία η δυνατότητα ατομικής απαλλαγής, ήτοι σε περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του ευεργετήματος της απαλλαγής κατά κατηγορία είτε δεν πληρούνται σωρευτικά οι προϋποθέσεις του άρθρου 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ, θα πρέπει καταρχήν να μην περιλαμβάνει περιορισμούς ιδιαίτερης σοβαρότητας. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να προβαίνουν σε αυτό-αξιολόγηση (self-assessment) των συμφωνιών που συνάπτουν, δεδομένου μάλιστα ότι οι συμφωνίες που δεν περιορίζουν τον ανταγωνισμό κατά την έννοια του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ καθώς επίσης και εκείνες που πληρούν σωρευτικά τις προϋποθέσεις του άρθρου 101 παρ. 3 της ως άνω Συνθήκης, είναι έγκυρες<sup>47</sup>.

Σε περίπτωση δε που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβεί σε ατομική εξέταση μιας συμφωνίας, υποχρεούται να αποδείξει ότι την παραβίαση του άρθρου 101 παρ.1 ΣΛΕΕ και αντιθέτως οι εκάστοτε συμβαλλόμενες επιχειρήσεις φέρουν το βάρος απόδειξης της σωρευτικής πλήρωσης των προϋποθέσεων του άρθρου 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ. Σύμφωνα με το άρθρο 97 των Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους

<sup>45</sup> Δημητριάδης Π., Τροποποίηση του Π.Δ. 219/1991 περί εμπορικών αντιπροσώπων, <http://www.lambadarioslaw.gr/publications/gr/2008/3.pdf>

<sup>46</sup> Παράγραφος 90 των Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς

<sup>47</sup> Τζουγανάτος Δ. Ο στόχος της αναβάθμισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού και οι αστοχίες του Ν. 3373/2005 για την τροποποίηση του Ν. 703/77, ΔΕΕ 10/2005, σελ. 1031

περιορισμούς, το κρίσιμο στοιχείο για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων μιας σύμβασης σε επίπεδο ανταγωνισμού, είναι μία πιθανολογική πρόγνωση – στάθμιση<sup>48</sup>, η οποία επιτυγχάνεται μέσω της σύγκρισης της εκάστοτε επικρατούσας κατάστασης με την μελλοντική, υπό την προϋπόθεση αποκλεισμού των περιορισμών, οι οποίοι περιλαμβάνονται στη υπό κρίση σύμβαση.

Η έννοια της ισχύος μιας επιχείρησης στην αγορά σημαίνει την ικανότητα διατήρησης των τιμών πάνω από τα ανταγωνιστικά επίπεδα ή την ικανότητα διατήρησης της παραγωγής κάτω από τα ανταγωνιστικά επίπεδα ως προς τις ποσότητες, την ποιότητα και την ποικιλία των προϊόντων ή την καινοτομία, για μη αμελητέο χρονικό διάστημα, έννοια η οποία ωστόσο δεν συμπλέκεται απαραίτητα αλλά ούτε και συνεπάγεται την ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης<sup>49</sup>. Το ζήτημα βέβαια της ισχύος στην σχετική αγορά, καθιστά απαραίτητη την διευκρίνιση πως ενδέχεται να υπολανθάνουν περιπτώσεις οριζόντιων περιορισμών, κατά τις οποίες μια επιχείρηση, κατέχουσα δεσπόζουσα θέση στην αγορά, δύναται να δρα προς όφελος των ανταγωνιστών της, υπό την έννοια καθορισμού των τιμών, τακτική την οποία ακολουθούν οι ανταγωνιστές που δραστηριοποιούνται στην αντίστοιχη σχετική αγορά.

Βεβαίως η περίπτωση αυτή διακρίνεται από την αύξηση τιμών μιας επιχείρησης λόγω αυξημένου κόστους παραγωγής, πρακτική που ακολουθούν στην συνέχεια και ανταγωνιστικές επιχειρήσεις για τον ίδιο ωστόσο λόγο, καθώς επίσης και από τις περιπτώσεις αντίστοιχων παράλληλων συμπεριφορών ή εναρμονισμένων πρακτικών μεταξύ επιχειρήσεων για την αύξηση των τιμών<sup>50</sup> ή τις περιπτώσεις δόλιας αύξησης τιμών από την κυρίαρχη στον καθορισμό της τιμής επιχείρησης. Σε αντίθεση με τα ανωτέρω, στις περιπτώσεις κάθετων συμφωνιών και δεδομένου ότι, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην παράγραφο 98 των Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς, οι δραστηριότητες των συμβαλλόμενων μερών αλληλοσυμπληρώνονται, οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις τείνουν να παρεμποδίζουν την άσκηση ανταγωνιστικής ισχύος από την αντισυμβαλλόμενη επιχείρηση. Για τον λόγο αυτό εξάλλου, σύμφωνα και με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μία κάθετη συμφωνία ενδέχεται να έχει θετική επίδραση στην αγορά και στον καταναλωτή.

## **Δ. Οριοθετήσεις ως προς την εφαρμογή του Κανονισμού 330/2010**

### **1. Εξαιρέσεις από την εφαρμογή του Κανονισμού 330/2010**

Ο υπ' αριθμ. 330/2010 κανονισμός εισήγαγε ορισμένες σημαντικές αλλαγές στο δίκαιο του ανταγωνισμού, συγκριτικά με τον προγενέστερο υπ' αριθμ. 2790/99 κανονισμό<sup>51</sup>. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον προϊσχύοντα κανονισμό, οι κάθετες

<sup>48</sup> Κατσουλάκος Γ., Μικρο-Οικονομική Πολιτική, Μέτρα και Εφαρμογές, Τυπωθήτω, σελ.198

<sup>49</sup> Βέττας Ν. και Κατσουλάκος Γ., Πολιτική Ανταγωνισμού και Ρυθμιστική Πολιτική. Τα Οικονομικά των Ρυθμιστικών Παρεμβάσεων σε Αγορές με Μονοπωλιακή Δύναμη, Τυπωθήτω, 2004, σελ. 349

<sup>50</sup> Τζουγανάτος Δ., Ολιγοπώλιο και συλλογική δεσπόζουσα θέση στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού, Νομική Βιβλιοθήκη, 2004

<sup>51</sup> Σκαλίδης Χ., Ο νέος Κανονισμός Απαλλαγής 330/2010 της Επιτροπής για τους κάθετους περιορισμούς, ΔΕΕ 4/2011, σελ. 433

συμφωνίες στις οποίες το μερίδιο του προμηθευτή στην αγορά δεν υπερβαίνει το 30% στη σχετική αγορά, δύνανται να συμβάλλουν θετικά στη βελτίωση της παραγωγής αλλά και της διανομής προς όφελος του καταναλωτή. Αυτονόητη προϋπόθεση είναι βέβαια το περιεχόμενο της σχετικής συμφωνίας να μην αντίκειται στις λοιπές βασικές διατάξεις περί ανταγωνισμού. Επίσης στον ως άνω κανονισμό γινόταν ειδική μνεία στην περίπτωση των κάθετων συμφωνιών αποκλειστικής διάθεσης, όπου καθοριστικό κριτήριο για την εφαρμογή του κανονισμού ήταν το μερίδιο που κατείχε στη σχετική αγορά ο αγοραστής.

Με τον υπ' αριθμ. 330/2010 κανονισμό αντικαθίσταται ο όρος αποκλειστική διάθεση από τον όρο αποκλειστική προμήθεια<sup>52</sup> και πλέον αυτού, δεν γίνεται ειδική μνεία στις περιπτώσεις των κάθετων συμφωνιών διανομής ή προμήθειας, σύμφωνα με τα ανωτέρω. Επιπροσθέτως, ορίζεται πως οι κάθετες συμφωνίες το περιεχόμενο των οποίων δεν περιλαμβάνει όρους θέτοντες σοβαρούς περιορισμούς στον ανταγωνισμό, δύνανται να επιδρούν θετικά στον ανταγωνισμό, υπό την προϋπόθεση ότι τόσο το μερίδιο του προμηθευτή όσο και το μερίδιο του αγοραστή στη σχετική αγορά δεν υπερβαίνει το ποσοστό του 30%. Σε κάθε περίπτωση εξετάζονται ειδικότερα ζητήματα, όπως αυτό της κατοχής δεσπόζουσας θέσης από έκαστο των συμβαλλομένων μερών ή της αθέμιτης σύμπραξης μεταξύ διανομέων, περιπτώσεις κατά της οποίες φυσικά υπάρχει διαφορετική μεταχείριση, δεδομένου ότι βασικός σκοπός των σχετικών διατάξεων είναι η διασφάλιση του υγιούς ανταγωνισμού που κατατείνει στην ανάπτυξη των αγορών και στην προστασία του καταναλωτή.

Στα πλαίσια αυτά επομένως, εξακολουθούν να διαδραματίζουν βασικό ρόλο οι περιορισμοί ιδιαίτερης σοβαρότητας ( hardcore restrictions ), βάσει των οποίων χαρακτηρίζεται και η κύρια συμφωνία μεταξύ των μερών. Η συγκεκριμένη κατηγορία των περιορισμών ιδιαίτερης σοβαρότητας υπερισχύουν μάλιστα και της αρχής περί των κάθετων συμπράξεων ήσσονος σημασίας ( de minimis )<sup>53</sup>.

Στο σημείο αυτό βέβαια θα πρέπει να καταστεί σαφές το γεγονός ότι οι συμφωνίες οι οποίες περιλαμβάνουν περιορισμούς που αποκλείονται από την εφαρμογή του ευεργετήματος της απαλλαγής κατά τον ως άνω κανονισμό, δεν επιδρούν στην κύρια σύμβαση και δεν θεωρούνται καθαυτές παράνομες ιδίως μάλιστα για τις υποχρεώσεις μη άσκησης ανταγωνισμού που δεν ξεπερνούν το χρονικό διάστημα της πενταετίας. Σε κάθε περίπτωση όμως θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στοχεύει στη διαφύλαξη της διατήρησης του ανταγωνισμού σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο άρθρο 101 παρ. 3 της Συνθήκης της Λισσαβόνας, έχοντας μάλιστα για τον σκοπό αυτό τη δυνατότητα να άρει το ευεργέτημα της απαλλαγής του κανονισμού 330/2010 εάν διαπιστωθεί ότι ορισμένη περίπτωση εφαρμογής του επιφέρει αποτελέσματα που αντίκεινται στο ως άνω άρθρο της Συνθήκης, λαμβανομένου πάντα υπόψη του πλαισίου που θέτουν οι σχετικές Κατευθυντήριες γραμμές<sup>54</sup>.

<sup>52</sup> Ζευγώλης Ν., Κάθετες Συμφωνίες και Ανταγωνισμός, εκδόσεις Σάκκουλα 2012

<sup>53</sup> Ritter L., Braun W.D., Rawlinson F., European Competition Law. A Practitioner's Guide-Supplement January 2001 to <http://www.wkap.nl/kapis/appendices/ritter.pdf>

<sup>54</sup> EEC 101/97, 27-04-2004

Αντίστοιχη αρμοδιότητα άρσης του ευεργετήματος της απαλλαγής κατά τον κανονισμό 330/2010 έχουν οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού σε περίπτωση κατά την οποία μία κάθετη συμφωνία επιφέρει αποτελέσματα που αντίκεινται στο περιεχόμενο του άρθρου 101 παρ. 3 της Συνθήκης της Λισσαβόνας και εκδηλώνει τα αποτελέσματα αυτά εντός της εδαφικής επικράτειας του εκάστοτε κράτους, το οποίο συνιστά συγκεκριμένη γεωγραφική αγορά<sup>55</sup>. Η άρση της εφαρμογής του ευεργετήματος της απαλλαγής κατά τον υπ' αριθμ. 330/2010 κανονισμό, θα πρέπει να στοιχειοθετείται επαρκώς και αιτιολογημένα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ή σε αντίστοιχες περιπτώσεις από τις αρμόδιες εθνικές αρχές ανταγωνισμού, προσδιορίζοντας και στοιχειοθετώντας τις συνέπειες της εκάστοτε υπό εξέταση κάθετης σύμπραξης στην διαφύλαξη του υγιούς ανταγωνισμού ως οικονομικού φαινομένου.

Ειδικότερα δε, σύμφωνα με το άρθρο 29 παρ. 1 του Κανονισμού 1/2003 για την εφαρμογή των κανόνων 81 και 82 (και νυν 101 και 102) της Συνθήκης, ο οποίος συνιστά τον κεντρικό άξονα για την εφαρμογή του ευρωπαϊκού δικαίου του ανταγωνισμού, η Επιτροπή δύναται να κηρύξει το ως άνω άρθρο ανεφάρμοστο σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών, αποφάσεων, ενώσεων επιχειρήσεων ή εναρμονισμένων πρακτικών και με δική της πρωτοβουλία ή κατόπιν καταγγελίας, να ανακαλέσει με απόφαση περί ατομικής ανάκλησης, το ευεργέτημα του κανονισμού απαλλαγής εφόσον διαπιστώσει ότι σε συγκεκριμένη περίπτωση συμφωνία, απόφαση ή εναρμονισμένη πρακτική που εμπίπτει στον κανονισμό απαλλαγής παράγει αποτελέσματα, ασυμβίβαστα με το άρθρο 81 παρ. 3 της Συνθήκης.

Ως προς το ζήτημα της διαπίστωσης πλήρωσης των προϋποθέσεων ατομικής ανάκλησης της εφαρμογής του Κανονισμού απαλλαγής, είναι αναγκαίος ο ακριβής προσδιορισμός της παρεμπόδισης του ανταγωνισμού εξαιτίας της εκάστοτε υπό εξέταση συμφωνίας, απόφασης ή εναρμονισμένης πρακτικής, τόσο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και από τις εγχώριες αρχές ανταγωνισμού. Στο σημείο αυτό αναφέρουμε πως στις περιπτώσεις εκείνες όπου η πρόσβαση ή ο ανταγωνισμός σε μία σχετική αγορά περιορίζονται εξαιτίας παράλληλων δικτύων κάθετων συμφωνιών, τα οποία δημιουργούν σωρευτικά αποτελέσματα (cumulative effect), καθώς επίσης και όταν πλέον αυτού, τα ως άνω δίκτυα καλύπτουν ποσοστό άνω του 50% στην σχετική αγορά, η Επιτροπή δύναται να κηρύξει ανεφάρμοστο τον Κανονισμό 330/2010 περί απαλλαγής, όπως προκύπτει και βάσει της υπ' αριθμ. 6 αιτιολογικής έκθεσης του Κανονισμού αυτού<sup>56</sup>.

Συνεχίζοντας την ανάλυση, θα λέγαμε πως οι κάθετες συμφωνίες που καταρχήν δεν εμπίπτουν στη διάταξη του άρθρου 101 παρ. 1 της Συνθήκης της Λισσαβόνας, σχετίζονται κατά βάση με ζητήματα μη αισθητού περιορισμού στον ανταγωνισμό, με συμφωνίες μεταξύ μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, συμφωνίες εμπορικής αντιπροσωπείας καθώς επίσης και συμβάσεις υπεργολαβίας, έννοιες για τις οποίες θα αναφερθούν ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά σημεία προκειμένου να επιτευχθεί μία πρώτη προσέγγιση και εξέταση αυτών.

<sup>55</sup> Ζευγώλης Ν., Κάθετες συμφωνίες και ανταγωνισμός, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2012

<sup>56</sup> ΕΕ C 291/2001, 13-10-2000



Ως προς το θέμα του μη αισθητού περιορισμού του ανταγωνισμού, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η έννοια του αισθητού περιορισμού διαφοροποιείται αυτής της ικανότητας μιας συμφωνίας να περιορίσει εν δυνάμει τον ανταγωνισμό. Σύμφωνα δε με το άρθρο 3 παρ. 1 του κανονισμού 1/2003 ο οποίος εξεδόθη από το Συμβούλιο σε εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης της ΕΚ, ορίζεται ότι η εφαρμογή των ως άνω άρθρων της Συνθήκης λαμβάνει χώρα ταυτόχρονα με την εφαρμογή των αντίστοιχων εθνικών κανόνων δικαίου και μάλιστα υποχρεωτικά, σε περίπτωση που κριθεί βάσει επαρκών νομικών και πραγματικών περιστατικών, ότι πιθανολογείται επαρκώς η παραβίαση των σχετικών κανόνων περί ανταγωνισμού, με βασικό πάντα γενικό γνώμονα την επίτευξη του στόχου της ενιαίας αγοράς. Σε κάθε περίπτωση όμως, όπως προαναφέρθηκε, απαιτείται απαραίτητως να γίνεται αισθητός ο περιορισμός ή ακόμη και η δυνατότητα περιορισμού του ανταγωνισμού, για την εφαρμογή των αντίστοιχων κανόνων και είναι εκτιμάται *ad hoc*<sup>57</sup>.

Επιπροσθέτως, ως προς το ζήτημα των συμφωνιών ήσσονος σημασίας ( *de minimis* ), θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι στην κατηγορία αυτή υπάγονται χαρακτηριστικά περιπτώσεις κατά τις οποίες οι συμφωνίες πραγματοποιούνται μεταξύ ανταγωνιστικών ή δυνητικά ανταγωνιστικών επιχειρήσεων, το συνολικό μερίδιο αγοράς των οποίων ως προς την εκάστοτε συμφωνία, δεν υπερβαίνει το 10% σε καμία από τις σχετικές αγορές που επηρεάζεται. Αντιθέτως, ξεχωριστή περίπτωση αποτελεί αυτή κατά την οποία η συμφωνία πραγματοποιείται ανάμεσα σε επιχειρήσεις μη ανταγωνιστικές, το μερίδιο αγοράς εκάστης εκ των οποίων δεν υπερβαίνει το ποσοστό του 15% σε κάποια από τις σχετικές αγορές που επηρεάζονται από τη συμφωνία. Σε κάθε περίπτωση επομένως, παρατηρούμε ότι υπάρχει διακριτή μεταχείριση και μάλιστα πιο αυστηρή εκ μέρους της Επιτροπής, ως προς τις χαρακτηριζόμενες οριζόντιες συμφωνίες, ήτοι μεταξύ ανταγωνιστικών επιχειρήσεων συγκριτικά με τις κάθετες συμφωνίες, δεδομένων των σοβαρότερων αποτελεσμάτων που δύνανται να επιφέρουν στην εκάστοτε αγορά, επιδρώντας αρνητικά στον ανταγωνισμό.

Αναφορικά με την περίπτωση των συμφωνιών ήσσονος σημασίας, οι οποίες κατά βάση δεν επηρεάζουν τον ανταγωνισμό, εισάγονται δύο εξαιρέσεις, όταν αφενός προκύπτει σωρευτικό αποτέλεσμα στεγανοποίησης των παράλληλων δικτύων συμφωνιών που έχουν παρόμοιες συνέπειες στην αγορά και αφετέρου όταν οι περιορισμοί που τίθενται χαρακτηρίζονται ως ιδιαίτερης σοβαρότητας. Στην πρώτη περίπτωση, ήτοι σε αυτή κατά την οποία επέρχεται σωρευτικό αποτέλεσμα στεγανοποίησης μέσω των παράλληλων δικτύων συμφωνιών, μειώνεται στο ποσοστό του 5% το συνολικό μερίδιο αγοράς που μπορεί να κατέχει εκάστη των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων, ασχέτως του εάν οι πρόκειται για ανταγωνιστικές ή όχι επιχειρήσεις. Επίσης, σε σχετική ανακοίνωση της Επιτροπής διευκρινίζεται ότι η εφαρμογή της αρχής ισχύος του ευεργετήματος της απαλλαγής αναφορικά με τις κάθετες συμφωνίες ήσσονος σημασίας, εξακολουθεί να λαμβάνει χώρα ακόμη και όταν το ποσοστό του μεριδίου αγοράς που κατέχουν οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, κατά τα ανωτέρω, σωρευτικά δεν υπερβαίνει το χρονικό διάστημα των 24 μηνών και

<sup>57</sup> Αυγερινός Γ., Εισαγωγή στο δίκαιο ανταγωνισμού της ΕΕ, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011

η απόκλιση δεν ανέρχεται σε ποσοστό μεγαλύτερο των δύο ποσοστιαίων μονάδων, από το ανώτατο καθορισμένο μερίδιο αγοράς.

Ως προς τη δεύτερη εξαίρεση, που αφορά στις περιπτώσεις περιορισμών ιδιαίτερης σοβαρότητας μεταξύ μη ανταγωνιστών<sup>58</sup>, θα λέγαμε ότι ως τέτοιου τύπου χαρακτηρίζονται οι συμφωνίες εκείνες που περιορίζουν τη δυνατότητα του αγοραστή να καθορίζει τις τιμές πώλησης των προϊόντων ή υπηρεσιών που αγοράζει από τον προμηθευτή, τον περιορισμό της γεωγραφικής περιοχής ή της πελατείας, στην κατηγορία αυτή πλην των περιπτώσεων περιορισμών επί των ενεργητικών πωλήσεων που δεν περιορίζουν τις πωλήσεις των πελατών του αγοραστή, των περιορισμών που αφορούν στο χονδρεμπόριο και των πωλήσεων σε μη εξουσιοδοτημένους διανομείς καθώς επίσης και στην περίπτωση που κατόπιν σχετικής συμφωνίας απαγορεύεται από τον αγοραστή η πώληση εξαρτημάτων προς ενσωμάτωση, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν για την παραγωγή ομοειδών ανταγωνιστικών του προμηθευτή προϊόντων.

Ακόμη ως περιορισμοί ιδιαίτερης σοβαρότητας χαρακτηρίζονται εκείνοι που αφορούν στις ενεργητικές ή παθητικές πωλήσεις προς τελικούς χρήστες από τα μέλη ενός επιλεκτικού συστήματος διανομής λιανικού εμπορίου, τις πωλήσεις που διασταυρώνονται μεταξύ διανομέων που ανήκουν σε σύστημα επιλεκτικής διανομής και τέλος ο περιορισμός που αφορά σε περιπτώσεις πώλησης εξαρτημάτων που ενσωματώνονται από τον αγοραστή προς πώληση σε τρίτους, οι οποίοι δεν έχουν αναλάβει την επισκευή των αντίστοιχων προϊόντων<sup>59</sup>. Σημειώνουμε και πάλι ότι κρίσιμο και καθοριστικής σημασίας κριτήριο είναι η επίπτωση – πραγματική ή δυνητική – των συγκεκριμένων συμφωνιών στον περιορισμό του ανταγωνισμού, σύμφωνα πάντα με το άρθρο 101 παρ. 1 της Συνθήκης της Λισσαβόνας<sup>60</sup>.

Ως προς τις συμφωνίες εμπορικής αντιπροσωπείας<sup>61</sup> που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του ως άνω άρθρου της Συνθήκης της Λισσαβόνας και υπό την αίρεση ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις – κυρίως δε με κριτήριο την ανάληψη ή όχι του χρηματοοικονομικού και εμπορικού κινδύνου - και μία σύμβαση δύναται να χαρακτηριστεί ως εμπορική αντιπροσωπεία, όταν κατά βάση και μεταξύ άλλων, ο αντιπροσωπευόμενος καθορίζει την εμπορική πολιτική του αντιπροσώπου, αναλαμβάνοντας παράλληλα τον αντίστοιχο επιχειρηματικό κίνδυνο, με αποτέλεσμα εξ αυτού να θεωρούνται επιτρεπτοί οι περιορισμοί στον ανταγωνισμό με κάθετες

---

<sup>58</sup> Στην νέα Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ στις οριζόντιες συμφωνίες, αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι : «Δύο εταιρείες λογίζονται ως πραγματικοί ανταγωνιστές, εάν δραστηριοποιούνται στην ίδια σχετική αγορά. Μια εταιρεία λογίζεται ως δυνητικός ανταγωνιστής μιας άλλης εταιρείας, εάν, απουσία της συμφωνίας, σε περίπτωση μικρής αλλά μόνιμης αύξησης των σχετικών τιμών είναι πιθανό ότι η πρώτη εταιρεία θα πραγματοποιήσει εντός σύντομου χρονικού διαστήματος, τις αναγκαίες πρόσθετες επενδύσεις ή άλλες δαπάνες για τις αναγκαίες μετατροπές προκειμένου να εισέλθει στη σχετική αγορά στην οποία δραστηριοποιείται η άλλη εταιρεία. Η εκτίμηση αυτή πρέπει να γίνεται σε ρεαλιστική βάση και δεν αρκεί η απλή θεωρητική δυνατότητα εισόδου στην αγορά».

<sup>59</sup> Ζευγώλης Ν., Κάθετες συμφωνίες και ανταγωνισμός, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2012

<sup>60</sup> Υπόθεση C-306/96 Javico κατά Yves St. Laurent Parfums, Συλλ. 1998, σελ. I-1983

<sup>61</sup> Μπαμπέτας Γ., Η εμπορική αντιπροσωπεία στο δίκαιο κατά των περιορισμών του ελεύθερου ανταγωνισμού, Μελέτες Εμπορικού και Ναυτικού Δικαίου 30, εκδ. Σάκκουλα, 2003

συμφωνίες<sup>62</sup> μεταξύ των συγκεκριμένων συμβαλλομένων μερών σύμφωνα με τα ανωτέρω.

Σημειώνουμε όμως ως καθοριστικής σημασίας το γεγονός ότι στην παρ. 19 των κατευθυντηρίων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς έχει προστεθεί συγκριτικά με το προγενέστερο κείμενο, η προϋπόθεση ότι για την εφαρμογή των άρθρου 101 παρ. 1 της Συνθήκης της Λισσαβόνας, θα πρέπει η επιχείρηση του αντιπροσώπου να είναι διακριτή από αυτή του αντιπροσωπευόμενου<sup>63</sup>, ενώ χαρακτηριστικά αναφέρεται στην ίδια ως άνω παράγραφο ότι στις συμφωνίες εμπορικής αντιπροσωπείας περιλαμβάνονται συνήθως διατάξεις που ρυθμίζουν την σχέση του αντιπροσώπου με τον αντιπροσωπευόμενο, που ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα την παράβαση του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ, εξεταζόμενες βεβαίως μεμονωμένα και βάσει της επίδρασης στην σχετική αγορά<sup>64</sup>. Σε κάθε περίπτωση, όμως σημειώνουμε ότι το κρίσιμο στοιχείο εντοπίζεται στον σκοπό της εκάστοτε συμφωνίας και στα αποτελέσματα που δύναται να επιφέρει και όχι αυτό καθεαυτό το περιεχόμενο κάθε εξεταζόμενης συμφωνίας.

Τέλος, αναφορικά με τη σύμβαση υπεργολαβίας<sup>65</sup>, θα λέγαμε επιγραμματικά ότι δεν εμπίπτουν στο εφαρμοστικό πεδίο της διάταξης της παρ. 1 του άρθρου 101 της Συνθήκης της Λισσαβόνας συμφωνίες υπεργολαβίας που απαγορεύουν στον υπεργολάβο την χρησιμοποίηση τεχνικών ή λοιπών στοιχείων που έλαβε από τον εργολάβο, ακόμη και μετά τη λήξη της σύμβασης εφόσον αυτά δεν έχουν γνωστοποιηθεί ευρύτερα. Αντιθέτως και ενδεικτικά, στο ως άνω άρθρο της Συνθήκης της Λισσαβόνας, εμπίπτουν περιπτώσεις κατά τις οποίες ο υπεργολάβος υποχρεώνεται να μην εφαρμόζει μεθόδους ανάπτυξης της δραστηριότητάς του ή να μην παράγει προϊόντα για λογαριασμό τρίτων<sup>66</sup>.

## **2. Ειδικότερα η περίπτωση των κάθετων συμπράξεων που άπτονται δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας**

Με τον όρο δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας νοούνται κατά βάση οι έννοιες του εμπορικού σήματος, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και η τεχνογνωσία<sup>67</sup>. Ως προς την άδεια εκμετάλλευσης εμπορικού σήματος σημειώνουμε ότι στην περίπτωση κατά την οποία δίνεται αποκλειστική άδεια εκμετάλλευσης για συγκεκριμένη περιοχή, πρόκειται για σύμβαση αποκλειστικής διανομής. Επίσης, ο εκάστοτε δικαιούχος δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, δύναται να δεσμεύει

<sup>62</sup> Υπόθεση T-325/01, Daimler Chrysler κατά Επιτροπής, Συλλ. 2005, σελ. II-3319

<sup>63</sup> Περάκης Ε., Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, 1999, σελ. 406

<sup>64</sup> Motta M., Competition Policy. Theory and Practice. Cambridge University Press, 2005

<sup>65</sup> Bellamy Chr. & Child G., European Community Law of Competition, Sweet & Maxwell, 5<sup>th</sup> Edition, 2001

<sup>66</sup> Ζευγάλης Ν., Η υποχρέωση μη ανταγωνισμού ως δευτερευόν περιορισμός, Νομική Βιβλιοθήκη, 2007, σελ. 69

<sup>67</sup> Αποστολόπουλος Χ., Ο Κανονισμός 772/2004/ΕΚ για τις συμβάσεις μεταφοράς τεχνολογίας, εκδόσεις Σάκκουλα, 2009

τους μεταπωλητές ή τους τελικούς χρήστες αυτών, να μην προσβάλλουν το περιεχόμενο αυτών<sup>68</sup>.

Αναφορικά με την τεχνογνωσία, θα λέγαμε, πως κατά βάση αποτελεί αντικείμενο μελέτης στις συμβάσεις δικαιόχρησης, εκ της οποίας απορρέουν ορισμένες υποχρεώσεις του δικαιοδόχου περί μη άσκησης ανταγωνισμού μέσω συμμετοχής στο κεφάλαιο ανταγωνιστικής επιχείρησης ή έστω και έμμεσα και να χρησιμοποιεί την τεχνογνωσία αυτή για συγκεκριμένους και προκαθορισμένους σκοπούς<sup>69</sup>. Ακόμη, ο δικαιοδόχος υποχρεούται να μην γνωστοποιήσει σε τρίτους την συγκεκριμένη τεχνογνωσία, χωρίς την συγκατάθεση του δικαιοπαρόχου, στον οποίο θα πρέπει αφενός να γνωστοποιείται κάθε επιπλέον αποκτηθείσα εμπειρία αλλά και κάθε τυχόν προσβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας σε βάρος του δικαιοπαρόχου.

Προκειμένου να τυγχάνει εφαρμογής ο Κανονισμός 330/2010 περί απαλλαγής σε περιπτώσεις κάθετων συμφωνιών που εμπεριέχουν διατάξεις και ρυθμίσεις, οι οποίες αφορούν σε δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, θα πρέπει να συντρέχουν αθροιστικά ορισμένες προϋποθέσεις<sup>70</sup>. Πιο συγκεκριμένα, όπως προκύπτει ξεκάθαρα από το άρθρο 2 παρ. 3 του ως άνω Κανονισμού, οι διατάξεις περί των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας θα πρέπει να αποτελούν επιμέρους τμήμα μίας κύριας κάθετης συμφωνίας, χωρίς να εξετάζονται αυτοτελώς. Σημειωτέον δε, ότι η βασική σύμβαση κατά τα ανωτέρω, θα πρέπει να περιλαμβάνει συμφωνία των μερών για πώληση, μεταπώληση, αγορά ή διάθεση προϊόντων και σε καμία περίπτωση δεν δύνανται τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας να αποτελούν το κύριο αντικείμενο της σύμβασης.

Επίσης, ο εκάστοτε πωλητής θα πρέπει να μεταβιβάζει στον αγοραστή τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, άλλως να του παρέχει την άδεια χρήσης αυτών, δεδομένου ότι συνδέονται άμεσα με την υλοποίηση της κύριας συμφωνίας. Ακόμη, είναι αυτονόητο και δεδομένο ότι οι κάθετες συμφωνίες που δεν υπάγονται στο πεδίο απαλλαγής του ως άνω κανονισμού, συμπαρασύρουν και τις επιμέρους συμφωνίες και διατάξεις που αφορούν στα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, όπως αυτά εντάσσονται στα πλαίσια μία κύριας και βασικής συμφωνίας, σύμφωνα με τα παραπάνω.

Ως προς το τελευταίο αυτό ζήτημα, στην θεωρία, υποστηρίζεται η άποψη πως το φαινόμενο των δευτερευόντων περιορισμών δεν θα πρέπει να σχετίζεται με τους κάθετους περιορισμούς αλλά να περιορίζεται στον οριζόντιο ανταγωνισμό μεταξύ των αντίστοιχων σημάτων<sup>71</sup>. Ακόμη, σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 2 του Κανονισμού 1218/2010, ορίζεται χαρακτηριστικά ότι η απαλλαγή που προβλέπεται στην παράγραφο 1 εφαρμόζεται σε συμφωνίες εξειδίκευσης που περιλαμβάνουν διατάξεις σχετικά με την ανάθεση ή την παραχώρηση άδειας εκμετάλλευσης δικαιωμάτων

<sup>68</sup> Καρύδης Γ., Ευρωπαϊκό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Ανταγωνισμού, εκδόσεις Σάκκουλα, 2004

<sup>69</sup> Ταλιαδούρος Σ., Παραχώρηση Τεχνογνωσίας ( know-how ) στην κοινοτική έννομη τάξη του ανταγωνισμού, Αντ. Σάκκουλα, 1987

<sup>70</sup> Korah V. and O'Sullivan D., Distribution Agreements under the EC Competition Rules, Hart Publishing 2002

<sup>71</sup> Lugart P. and Hancher L., A Critical Assessment of the Commission's Notice on Article 81(3) of the EC Treaty, E.C.L.R. 2004, σελ. 410επ.

διανοητικής ιδιοκτησίας σε ένα ή περισσότερα από τα συμβαλλόμενα μέρη υπό την προϋπόθεση ότι οι όροι αυτοί δεν αποτελούν μεν πρωταρχικό αντικείμενο τέτοιων συμφωνιών, αλλά σχετίζονται άμεσα με την εφαρμογή τους και είναι αναγκαίοι γι' αυτήν.

Τέλος, αναφορικά με τις συμβάσεις δικαιόχρησης και δεδομένου ότι αυτές περιλαμβάνουν νόμιμους περιορισμούς, οι οποίοι ωστόσο διαφοροποιούνται συγκριτικά με τα υπόλοιπα δίκτυα διανομής, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των συγκεκριμένων συμβάσεων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε τον υπ' αριθμ. 4087/88 Κανονισμό απαλλαγής. Ο ως άνω δε Κανονισμός αντικαταστάθηκε εν συνεχεία, από τον υπ' αριθμ. 2790/99 Κανονισμό, για την ειδικότερη ρύθμιση που απαιτείται για τις συμβάσεις δικαιόχρησης<sup>72</sup>.

### 3. Εξέταση περιορισμών ιδιαίτερης σοβαρότητας

Σύμφωνα με το άρθρο 4 του Κανονισμού 330/2010 « Η απαλλαγή που προβλέπεται στο άρθρο 2 δεν ισχύει για τις κάθετες συμφωνίες, οι οποίες, άμεσα ή έμμεσα, μεμονωμένα ή σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες που υπόκεινται στον έλεγχο των μερών, έχουν ως αντικείμενο:

A) τον περιορισμό της δυνατότητας του αγοραστή να καθορίζει τις τιμές πώλησης, με την επιφύλαξη της δυνατότητας του προμηθευτή να επιβάλει μέγιστη τιμή πώλησης ή να συνιστά τιμή πώλησης, υπό τον όρο ότι οι τιμές αυτές δεν ισοδυναμούν με καθορισμένη ή ελάχιστη τιμή πώλησης συνεπεία πιέσεων που ασκούνται ή κινήτρων που προσφέρονται από οποιοδήποτε συμβαλλόμενο μέρος

B) τον περιορισμό όσον αφορά την περιοχή στην οποία, ή τους πελάτες στους οποίους, ένας αγοραστής που συμμετέχει στη συμφωνία, δύναται, με την επιφύλαξη περιορισμού στον τόπο της εγκατάστασής του, να πωλεί τα αναφερόμενα στη σύμβαση αγαθά ή υπηρεσίες, εκτός αν πρόκειται:

i) για περιορισμό των ενεργητικών πωλήσεων στην αποκλειστική περιοχή ή σε αποκλειστική πελατεία που προορίζεται για τον προμηθευτή ή έχει παραχωρηθεί από τον προμηθευτή σε άλλον αγοραστή, εφόσον ο περιορισμός αυτός δεν περιορίζει τις πωλήσεις από τους πελάτες του αγοραστή

ii) για περιορισμό των πωλήσεων στους τελικούς χρήστες από αγοραστή που δραστηριοποιείται σε επίπεδο χονδρικής πώλησης

iii) για περιορισμό των πωλήσεων από τα μέλη επιλεκτικού συστήματος διανομής σε μη εξουσιοδοτημένους διανομείς στη συγκεκριμένη περιοχή εντός της οποίας ο προμηθευτής εφαρμόζει το σύστημα αυτό και

iv) για περιορισμό της δυνατότητας του αγοραστή να πωλεί εξαρτήματα που προορίζονται για ενσωμάτωση, σε πελάτες που θα τα χρησιμοποιήσουν για την παραγωγή προϊόντων ομοειδών με αυτά του προμηθευτή

Γ) τον περιορισμό των ενεργητικών ή παθητικών πωλήσεων σε τελικούς χρήστες από τα μέλη επιλεκτικού συστήματος διανομής που δραστηριοποιούνται σε επίπεδο

<sup>72</sup> Σουφλερός Η., Οι συμβάσεις Franchising, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2002

λιανικής πώλησης, χωρίς να θίγεται η δυνατότητα απαγόρευσης σε μέλος του δικτύου να ασκεί τις δραστηριότητές του από μη εγκεκριμένο σημείο εγκατάστασης

Δ) τον περιορισμό των αμοιβαίων προμηθειών μεταξύ διανομέων στο πλαίσιο επιλεκτικού συστήματος διανομής, συμπεριλαμβανομένων των διανομέων που ενεργούν σε διαφορετικό επίπεδο εμπορικής δραστηριότητας

Ε) τον περιορισμό, κατόπιν συμφωνίας μεταξύ προμηθευτή εξαρτημάτων και αγοραστή αυτών για ενσωμάτωση στα δικά του προϊόντα, της δυνατότητας του προμηθευτή να πωλεί τα εξαρτήματα αυτά ως ανταλλακτικά σε τελικούς χρήστες ή σε επισκευαστές ή σε άλλους παρέχοντες υπηρεσίες στους οποίους δεν αναθέτει ο αγοραστής την επισκευή ή τη συντήρηση των προϊόντων του.

Στο συγκεκριμένο άρθρο του ως άνω Κανονισμού παρατίθενται οι περιπτώσεις των κάθετων συμφωνιών που δεν εντάσσονται στα πλαίσια της απαλλαγής, διότι εξ ορισμού περιλαμβάνουν περιορισμούς, χαρακτηριζόμενους ως ιδιαίτερης σοβαρότητας για τον ανταγωνισμό και αφορούν σε συμφωνίες, οι οποίες επιδρούν στην ενιαία αγορά, ακόμη και αν αυτό δεν συνάγεται άμεσα από την εκάστοτε σύμβαση αλλά μπορεί ωστόσο να προκύπτει εκ των πραγμάτων. Η ως άνω απαρίθμηση ισχύει για τις κάθετες συμφωνίες που σχετίζονται με συναλλαγές εντός της Ένωσης, διότι όπως χαρακτηριστικά έχει αποφανθεί το ΔΕΚ σχετικά,<sup>73</sup> μία σύμβαση σε αγορά εκτός της Κοινότητας, δεν δύναται αφ' εαυτής, να θεωρηθεί ότι υπάγεται στο ρυθμιστικό πλαίσιο των έννομων ρυθμίσεων περί ανταγωνισμού που ισχύουν εντός της Ένωσης, εκτός και αν πράγματι την επηρεάζουν. Επομένως, θα πρέπει σε κάθε υπό εξέταση περίπτωση, να αναζητείται εάν η εκάστοτε κάθετη συμφωνία αφορά και επηρεάζει τις συναλλαγές εντός της Ένωσης, ώστε να τυγχάνει εφαρμογής ο αντίστοιχος υπ' αριθμ. 330/2010 Κανονισμός.

Οι ως άνω αναφερόμενες περιπτώσεις συμφωνιών που συνιστούν περιορισμούς ιδιαίτερης σοβαρότητας, τεκμαίρεται ότι εμπίπτουν καταρχάς στη διάταξη του άρθρου 101 παρ. 1 της ΣΛΕΕ, με πολύ μικρή πιθανότητα να πληρούν σωρευτικά τις προϋποθέσεις του άρθρου 101 παρ. 3 της ως άνω Συνθήκης, ώστε να τυγχάνει εφαρμογής ο Κανονισμός απαλλαγής, για τις συγκεκριμένες ανωτέρω συμφωνίες. Οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις ωστόσο, δύνανται να αποδείξουν ότι η εφαρμογή ενός περιορισμού, χαρακτηριζόμενου ως ιδιαίτερης σοβαρότητας, σύμφωνα με τα παραπάνω, έχει ως αποτέλεσμα την βελτίωση της αποτελεσματικότητας στην αγορά, που δεν καθίσταται δυνατό να επιτευχθεί με την λήψη άλλου, επιεικέστερου μέτρου. Παράλληλα βεβαίως, θα πρέπει να αποδειχτεί η σωρευτική πλήρωση όλων των προϋποθέσεων που αναφέρονται στο άρθρο 101 παρ. 3 της ΣΛΕΕ, ώστε οι εκάστοτε αρμόδιες αρχές, να αξιολογήσουν την συγκεκριμένη περίπτωση και να εξετάσουν εάν ισχύουν τα επιχειρήματα των εμπλεκόμενων μερών.

Ειδικότερα, ως προς τον περιορισμό του ανταγωνισμού που λαμβάνει χώρα μέσω του άμεσου ή έμμεσου καθορισμού ελάχιστης τιμής μεταπώλησης, σημειώνουμε ότι τέτοιου είδους συμφωνίες τεκμαίρεται πως αντίκειται στον ανταγωνισμό, με αποτέλεσμα να είναι σχεδόν απίθανο να πληρούν σωρευτικά τις

<sup>73</sup> Υπόθεση C-306/96 Javico κατά Yves Saint Laurent, Συλλ. Νομολ. 1998, σελ. I-1983

προϋποθέσεις του άρθρου 101 παρ. 3 της ΣΛΕΕ, ώστε να τυγχάνουν απαλλαγής<sup>74</sup>. Ο καθορισμός τιμής μεταπώλησης, δύναται να σχετίζεται με οριζόντιες συμπράξεις τόσο μεταξύ προμηθευτών για διακριτική μεταχείριση εναντίον όσων πωλούν σε μειωμένες τιμές όσο και ανάμεσα σε αγοραστές είτε διανομείς, αμφοτέρως σε βάρος των καταναλωτών. Επίσης, ο καθορισμός στην τιμή μεταπώλησης, ενδέχεται να πραγματοποιείται μέσω της συνεργασίας των παραγωγών με τους ίδιους διανομείς, ιδίως μάλιστα όταν ο παραγωγός διαθέτει ισχύ στην αγορά ή δύναται να επιδρά στην τιμή μεταπώλησης ως προς ένα συγκεκριμένο σήμα. Σε κάθε περίπτωση, τα εμπλεκόμενα μέρη φέρουν το βάρος της απόδειξης ότι τέτοιου είδους περιορισμοί επιτυγχάνουν βελτίωση της αποτελεσματικότητας<sup>75</sup> του ανταγωνισμού και πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις του άρθρου 101 παρ. 3 της ΣΛΕΕ.

Βασικός στόχος της διάταξης του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ είναι η διασφάλιση του ανεξάρτητου καθορισμού τόσο των τιμών όσο και της οικονομικής πολιτικής κάθε επιχείρησης γενικότερα, ζήτημα το οποίο συμπλέκεται συχνά με την επιβολή απαραίτητων περιορισμών τέτοιου τύπου στα πλαίσια ενός συστήματος επιλεκτικής διανομής. Στην παράγραφο 225 των κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς αναφέρεται σχετικά με τον καθορισμό τιμών μεταπώλησης ότι ενδέχεται «να είναι αναγκαίος για τη διοργάνωση, σε ένα σύστημα δικαιόχρησης ή ανάλογο σύστημα διανομής που εφαρμόζει ομοιόμορφη μέθοδο διανομής, μιας συντονισμένης εκστρατείας χαμηλών τιμών σύντομης διάρκειας, που θα είναι επίσης προς το συμφέρον των καταναλωτών»<sup>76</sup>. Με άλλα λόγια, σε ορισμένες περιπτώσεις, σύμφωνα και με την οικονομική θεωρία, ο καθορισμός τιμών μεταπώλησης δύναται να λειτουργήσει θετικά για τον ανταγωνισμό, όπως για παράδειγμα κατά την είσοδο ενός νέου προϊόντος ή ενός νέου παραγωγού στην αγορά, εφόσον με τον τρόπο αυτό, δημιουργούνται συνθήκες ανταγωνισμού μεταξύ των διανομέων στην σχετική αγορά.

Ιδιαίτερες δυσκολίες αναφορικά με το ζήτημα του καθορισμού τιμών μεταπώλησης, ανακύπτει κυρίως σε περιπτώσεις, όπου η συγκεκριμένη πρακτική λαμβάνει χώρα με έμμεσο τρόπο, όπως για παράδειγμα μέσω της χορήγησης προνομίων ή επιβολής κυρώσεων, αναλόγως των τιμών μεταπώλησης. Στις περιπτώσεις δε εφαρμογής μονομερών αποφάσεων του προμηθευτή αναφορικά με τις τιμές μεταπώλησης, εξετάζεται αρχικά η εφαρμογή αυτών από τους διανομείς με βασικό κριτήριο το εάν ο παραγωγός κατέχει δεσπόζουσα θέση στην σχετική αγορά, με αποτέλεσμα να ανακύπτει ζήτημα εφαρμογής εναρμονισμένης πρακτικής.

Λόγω της συνθετότητας του ζητήματος περιορισμού του ανταγωνισμού μέσω του με οποιοδήποτε τρόπο καθορισμού τιμών μεταπώλησης, θα πρέπει να αναφέρουμε το γεγονός ότι σύμφωνα με τον κανονισμό 330/2010 παρέχεται η δυνατότητα τήρησης εκ μέρους του εκάστοτε μεταπωλητή, μέγιστης τιμής μεταπώλησης υπό την προϋπόθεση ότι το μερίδιο εκάστου συμβαλλόμενου μέρους στην σχετική αγορά δε ξεπερνά το ποσοστό του 30% και ότι η μέγιστη αυτή τιμή μεταπώλησης δεν αντιστοιχεί σε προκαθορισμένη τιμή που επιβάλλεται αμέσως είτε

<sup>74</sup> Ζευγώλης Ν., Το καρτέλ στο δίκαιο του Ανταγωνισμού, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008

<sup>75</sup> Παρ.106-109 Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς

<sup>76</sup> Ζευγώλης Ν., Ο Κανονισμός 1400/2002. Σχόλια και προβληματισμοί, ΕΕμπΔ 2004, σελ.47

εμμέσως από τον παραγωγό, έχοντας ως αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, την δημιουργία αθέμιτων συμπράξεων ανάμεσα στους προμηθευτές<sup>77</sup>. Επιπλέον, ως προς τον συγκεκριμένο περιορισμό θα άξιζε να σημειώσουμε την ανάγκη εξασφάλισης εναλλακτικών πηγών προμήθειας, ώστε να μην υπάρχει εξάρτηση για την εισαγωγή προϊόντων αποκλειστικά και μόνο από έναν εισαγωγέα, ακόμη και στις περιπτώσεις δικτύων αποκλειστικής διανομής<sup>78</sup>.

Σύμφωνα με το άρθρο 4 του Κανονισμού 330/2010 οι περιπτώσεις συμφωνιών ή εναρμονισμένων πρακτικών μέσω των οποίων διαχωρίζεται η αγορά βάσει περιοχών ή πελατών, συνιστούν ιδιαίτερης σοβαρότητας περιορισμό. Τέτοιου είδους περιορισμοί δύναται να λάβουν χώρα είτε άμεσα είτε έμμεσα, όπως για παράδειγμα με την παρεμπόδιση του εφοδιασμού ή την μείωση της ποσότητας των εμπορευμάτων<sup>79</sup>.

Παρόλα αυτά όμως, ακόμη και στις περιπτώσεις αυτές, οι οποίες κατά βάση ενέχουν σοβαρούς περιορισμούς για τον ανταγωνισμό, υπάρχουν ορισμένες εξαιρέσεις, που στοχεύουν στην διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της αγοράς. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 4 στοιχείο β του Κανονισμού 330/2010, ο προμηθευτής επιτρέπεται να περιορίζει τις ενεργητικές πωλήσεις εκ μέρους του συμβαλλόμενου αγοραστή σε ορισμένη γεωγραφική περιοχή ή πελατεία, την οποία έχει παραχωρήσει αποκλειστικά σε άλλον αγοραστή ή την οποία έχει κρατήσει ο προμηθευτής προς ίδια χρήση.

Επιπροσθέτως, στις περιπτώσεις των συστημάτων επιλεκτικής διανομής, ο προμηθευτής έχει την δυνατότητα να περιορίσει σε όλα τα στάδια του εμπορίου, τις πωλήσεις ενός εξουσιοδοτημένου διανομέα, προς μη εξουσιοδοτημένους διανομείς που είναι εγκατεστημένοι σε περιοχή εντός της οποίας ο συγκεκριμένος προμηθευτής λειτουργεί το σύστημα διανομής του<sup>80</sup>. Ακόμη, ο προμηθευτής δύναται να εμποδίσει τον αγοραστή εξαρτημάτων κατασκευής του πρώτου, να τα μεταπωλήσει προς ενσωμάτωση σε προϊόντα που κατασκευάζουν ανταγωνιστές του προμηθευτή, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο άρθρο 4 στοιχείο β του Κανονισμού 330/2010<sup>81</sup>.

Ως προς την μελέτη του περιορισμού που προκύπτει από την παρεμπόδιση των ενεργητικών ή παθητικών πωλήσεων σε τελικούς χρήστες από τα μέλη ενός επιλεκτικού συστήματος διανομής, σημειώνουμε πως θα πρέπει αρχικά να αποσαφηνιστούν οι συγκεκριμένες έννοιες. Σύμφωνα με τον ορισμό που αναφέρεται στην παράγραφο 51 των Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς, με τον όρο «ενεργητικές πωλήσεις» εννοούνται είτε η ενεργητική προσέγγιση με πρωτοβουλία του αγοραστή/διανομέα, μεμονωμένων πελατών, λόγω χάριν με

---

<sup>77</sup> Βέττας Ν. και Κατσουλάκος Γ., Πολιτική Ανταγωνισμού & Ρυθμιστική Πολιτική. Τα Οικονομικά των Ρυθμιστικών Παρεμβάσεων σε Αγορές με Μονοπωλιακή Δύναμη, Τυπωθήτω, 2004

<sup>78</sup> Bishop S. & Walker M., The Economics of EC Competition Law- Concepts, Application and Measurement, Thomson Sweet & Maxwell, 2002

<sup>79</sup> Korah V., An Introductory Guide to EC Competition Law and Practice, 7<sup>th</sup> edition, Hart Publishing, 2000

<sup>80</sup> Ζευγάλης Ν., ( παρ.) σε T-208/01 {Volkswagen AG v. Commission} ΕΕμπΔ 4/2004, σελ.849 επ.

<sup>81</sup> Τζουγανάτος Δ., Οι συμφωνίες αποκλειστικής και επιλεκτικής διανομής στο δίκαιο του ανταγωνισμού ( ελεύθερου και αθέμιτου ), Νομική Βιβλιοθήκη, 2001



απευθείας ταχυδρομικές επιστολές, ιδίως με αποστολή ανεπίκλητων ηλεκτρονικών μηνυμάτων ή επισκέψεις είτε η ενεργητική προσέγγιση μιας συγκεκριμένης ομάδας πελατών ή πελατών σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή μέσω διαφημίσεων στα μέσα μαζικής ενημέρωσης ή στο Διαδίκτυο ή άλλων ενεργειών προώθησης που στοχεύουν ειδικά σε αυτή την ομάδα πελατών ή σε πελάτες που βρίσκονται στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή. Η διαφήμιση ή προώθηση που είναι ελκυστική μόνο για τον αγοραστή, εάν προσεγγίζει σε μια συγκεκριμένη περιοχή, θεωρείται ενεργητική πώληση σε αυτήν την ομάδα πελατών ή σε πελάτες που βρίσκονται στην συγκεκριμένη περιοχή<sup>82</sup>.

Από την άλλη μεριά, σύμφωνα πάλι με την ως άνω παράγραφο 51 των Κατευθυντηρίων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς, ως «παθητική πώληση» νοείται καταρχήν η ανταπόκριση στη ζήτηση που δύναται να εκφραστεί αυτοβούλως από μεμονωμένο πελάτη είτε μέσω επίσκεψης στο κατάστημα είτε μέσω αποστολής ηλεκτρονικού μηνύματος ή ακόμη και τηλεφωνικής κλήσης στο κατάστημα. Η δε ανταπόκριση στη ζήτηση από μεμονωμένους πελάτες εννοείται ότι περιλαμβάνει πέρα από την ενημέρωση αυτή καθαυτή για τα προς πώληση αγαθά και την παράδοση προϊόντων ή υπηρεσιών στους ενδιαφερόμενους μεμονωμένους πελάτες μετά την σύναψη της σύμβασης πώλησης. Η γενική διαφήμιση ή προώθηση, η οποία απευθύνεται τόσο σε πελάτες που βρίσκονται στην αποκλειστική περιοχή του ίδιου του διαφημιζόμενου διανομέα όσο και σε πελάτες που βρίσκονται στις περιοχές άλλων διανομέων ή ομάδες πελατών τους, επειδή συνιστά τον εύλογο και συνήθη τρόπο για την προσέγγιση πελατών εκτός των συγκεκριμένων περιοχών και σε κάθε περίπτωση δεν στοχεύει στην επίτευξη πωλήσεων εντός αυτών των περιοχών, θεωρείται παθητική πώληση. Εφόσον ενδιαφέρεται ο αγοραστής να προβεί στη σχετική επένδυση, η γενική διαφήμιση ή προώθηση θεωρούνται εύλογοι τρόποι για την προσέγγιση των ως άνω πελατών, είτε με αυτήν προσεγγίζονται είτε όχι και πελάτες στις περιοχές άλλων διανομέων ή η πελατεία άλλων διανομέων.

Αναφορικά με το ζήτημα του περιορισμού της παρεμπόδισης των ενεργητικών ή παθητικών πωλήσεων σε τελικούς χρήστες από τα μέλη επιλεκτικού συστήματος διανομής, σημειώνουμε ότι μολονότι περιορίζει σημαντικά τον ανταγωνισμό, σύμφωνα με το άρθρο 4 στοιχείο γ του Κανονισμού 330/2010, εντούτοις, ο εκάστοτε παραγωγός ή προμηθευτής, δύναται να θέτει απαγόρευση στην άσκηση δραστηριοτήτων ενός μέλους του εν λόγω δικτύου από μη εγκεκριμένο σημείο εγκατάστασης. Στο συγκεκριμένο ζήτημα βέβαια εμπλέκεται και η δυνατότητα πραγματοποίησης πωλήσεων μέσω του Διαδικτύου, περίπτωση για την οποία θα γίνει λόγος στη συνέχεια.

Ως προς τα επιλεκτικά συστήματα διανομής, υφίσταται το θέμα του περιορισμού της δυσχέρασης των αμοιβαίων προμηθειών μεταξύ εξουσιοδοτημένων διανομέων, μολονότι η προμήθεια εντός των συστημάτων δικτύων επιλεκτικής διανομής, θα έπρεπε να γίνεται ελεύθερα. Είναι χαρακτηριστικό δε το γεγονός ότι η

---

<sup>82</sup> Λουκάς Δ. , Ο καθορισμός τιμών μεταπώλησης και η επικείμενη αναθεώρηση των κανόνων για τους κάθετους περιορισμούς ( Κανονισμός 2790/99 ) , ΔΕΕ 8-9/2009, σελ. 894 επ.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν χορήγησε ατομική απαλλαγή σε συστήματα επιλεκτικής διανομής με ποιοτικά κριτήρια, ακριβώς λόγω της ύπαρξης απαγόρευσης αλληλοπρομήθειας (cross-supplies)<sup>83</sup>. Επομένως, βάσει και της παραγράφου 58 των Κατευθυντηρίων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς, συνάγεται αφενός ότι σε ένα δίκτυο επιλεκτικής διανομής απαγορεύεται η σύναψη κάθετων συμφωνιών που κατατείνουν στον εξαναγκασμό των διανομέων να προμηθεύονται τα συμβατικά προϊόντα αποκλειστικά από συγκεκριμένη πηγή και αφετέρου δεν επιτρέπεται η επιβολή περιορισμών στους χονδρεμπόρους ως προς την πώληση προϊόντων σε εξουσιοδοτημένους εμπόρους της λιανικής.

Επισημαίνουμε ωστόσο, ως προς τα συστήματα επιλεκτικής διανομής ότι σε ορισμένες περιπτώσεις και κατόπιν αξιολόγησης και στάθμισης των πραγματικών συνθηκών και δεδομένων, δεν αποκλείεται η πλήρωση των προϋποθέσεων του άρθρου 101 παρ. 3 της ΣΛΕΕ, για την αντιμετώπιση προβλημάτων παρασιτικής συμπεριφοράς (free riding), όταν δηλαδή εξουσιοδοτημένοι λιανοπωλητές σε περιοχές που υπάγονται σε άλλους χονδρεμπόρους, επωφελούνται των επενδύσεων και της προώθησης των αντίστοιχων προϊόντων, που έχουν λάβει χώρα από χονδρέμπορο, δραστηριοποιούμενο σε διαφορετική περιοχή<sup>84</sup>.

Η ως άνω αναφερόμενη ενδεικτική περίπτωση, πλήρωσης των προϋποθέσεων εφαρμογής του άρθρου 101 παρ. 3 της ΣΛΕΕ ή μη πλήρωσης των προϋποθέσεων ισχύος του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ, αφορά και σε άλλες περιπτώσεις για συμφωνίες χαρακτηριζόμενες ως ιδιαίτερου χαρακτήρα ή φύσης<sup>85</sup> και πρόκειται για ad hoc εξεταζόμενες υποθέσεις. Αντίστοιχα δε παραδείγματα, συνιστούν η μη εφαρμογή του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ για χρονικό διάστημα δύο ετών, προκειμένου για πώληση νέου σήματος ή υφιστάμενου σήματος αλλά σε νέα γεωγραφική αγορά, προκειμένου να αντισταθμιστούν με αυτό τον τρόπο οι αναγκαίες για τα δεδομένα, δαπάνες ενός διανομέα. Στο ίδιο πνεύμα εντάσσεται και η περίπτωση δοκιμής ενός νέου προϊόντος σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, καθώς επίσης και η σταδιακή εισαγωγή νέου προϊόντος, για το αντίστοιχο χρονικό διάστημα προσαρμογής που απαιτείται στις εν λόγω περιπτώσεις.

Σύμφωνα με το άρθρο 4 στοιχείο ε του Κανονισμού 330/2010 συνιστά περιορισμό ιδιαίτερης σοβαρότητας η δυσχέραση της δυνατότητας του προμηθευτή εξαρτημάτων να πωλεί αυτά ως ανταλλακτικά σε τελικούς χρήστες ή σε επισκευαστές ή σε άλλους παρέχοντες υπηρεσίες, στους οποίους δεν αναθέτει ο αγοραστής την επισκευή ή συντήρηση των προϊόντων του. Σκοπός της συγκεκριμένης ρύθμισης είναι η εξασφάλιση της δυνατότητας των ανεξάρτητων επισκευαστών αλλά και των καταναλωτών, να προμηθεύονται απευθείας ανταλλακτικά από τον κατασκευαστή τους. Στο σημείο αυτό βέβαια, καθιστούμε σαφές το γεγονός ότι σε κάθε περίπτωση, βάσει και όσων εκτέθηκαν ανωτέρω

<sup>83</sup> Korah V. and O'Sullivan D., *Distribution Agreements under the EC Competition Rules*, Hart Publishing, 2002.

<sup>84</sup> Μπαμπέτας Γ., Καθετοποίηση ή δίκτυο διανομής; Νομικοί προβληματισμοί, Εισήγηση στο 13<sup>ο</sup> Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου με θέμα: «Η Οργάνωση της Επιχείρησης των Κεφαλαιουχικών Εταιρειών», Κέρκυρα 7-9 Νοεμβρίου 2003, Νομική Βιβλιοθήκη, 2004, σελ.270

<sup>85</sup> Νικολαΐδης Γ., Η αποδοχή του Rule of Reason στο αμερικανικό και κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού, ΕΕμπΔ 2002, σελ. 773επ.

αναφορικά με τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, που παρέχουν την δυνατότητα θέσης περιορισμών για την προστασία τους, δεν θα πρέπει αυτές να εμπόδισουν και να επηρεάζουν ζητήματα πρόσβασης σε ουσιώδεις διευκολύνσεις (essential facilities) και στοιχειώδη τεχνογνωσία, που κρίνεται απαραίτητη, εντός του ανωτέρω περιγραφέντος πλαισίου<sup>86</sup>.

#### 4 . Ειδικότερα το ζήτημα του Διαδικτύου

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμη η ειδικότερη αναφορά στο ζήτημα του Διαδικτύου σε συνάρτηση με τις ανωτέρω περιπτώσεις και πιο συγκεκριμένα ως προς τους περιορισμούς που ενδέχεται να ανακύψουν στην μεταπώληση<sup>87</sup>. Κεντρικός άξονας αναφορικά με την πώληση μέσω του Διαδικτύου είναι η δυνατότητα ανεμπόδιστης χρήσης αυτού από τους διανομείς. Η πώληση μέσω του Διαδικτύου, συνιστά περίπτωση παθητικής πώλησης, σύμφωνα με τον ορισμό που δόθηκε ανωτέρω σχετικά.

Βάσει των άρθρων 52, 54 και 56 των Κατευθυντηρίων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς αλλά και των πρακτικών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αποτυπώθηκαν ορισμένες ενδεικτικές περιπτώσεις, οι οποίες αποτελούν περιορισμούς ιδιαίτερης σοβαρότητας ως προς τις παθητικές πωλήσεις, που λαμβάνουν χώρα μέσω του Διαδικτύου. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις τέτοιου είδους περιορισμών, συνιστούν οι συμφωνίες που προβλέπουν πρόσβαση στο διαδικτυακό τόπο του αποκλειστικού διανομέα για τους πελάτες της αντίστοιχης συγκεκριμένης περιοχής, περιορισμός που δύναται να εκδηλώνεται ακόμη και με την μορφή διακοπής συναλλαγής, βάσει της διεύθυνσης του πελάτη, κατά το ως άνω σκεπτικό<sup>88</sup>.

Ακόμη, συνιστά σοβαρό περιορισμό στη μεταπώληση η συμφωνία καθορισμού υψηλότερων τιμών για την αγορά μέσω του Διαδικτύου. Τέλος, διευκρινίζουμε, ότι όπως γίνεται δεκτό και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι περιορισμοί μέσω Διαδικτύου που σχετίζονται με ενεργητικές πωλήσεις, ήτοι σε περιπτώσεις λόγου χάριν πληρωμής μηχανής αναζήτησης ή διαδικτυακού διαφημιστή για την προβολή διαφημιστικού μηνύματος ειδικά για τους χρήστες σε μια συγκεκριμένη περιοχή, είναι θεμιτοί στα πλαίσια του Κανονισμού 330/2010 για τους συμβαλλόμενους διανομείς<sup>89</sup>. Αξίζει επίσης να σημειωθεί, ότι ο εκάστοτε προμηθευτής δύναται να θέσει για τον διαδικτυακό τόπο του διανομέα, αντίστοιχες ποιοτικές προδιαγραφές, όπως στην περίπτωση των καταστημάτων και σημείων πώλησης, με ανάλογη εφαρμογή των σχετικών διατάξεων.

---

<sup>86</sup> Karydis G. & Zevgolis N., Regulation 1400/2002 and access to technical information: Necessity of convergent interpretation with the principles established by the relevant case law, ECLR 2009

<sup>87</sup> Amato F., Internet Sales and the New EU Rules on Vertical Restraints, The CPI Antitrust Journal June 2010

<sup>88</sup> Κινινή Ε. , ( σημ. ) στη ΔικΕΕ C-439/2009, ΔΕΕ 3/2012, σελ.231 επ.

<sup>89</sup> Korah V. and O'Sullivan D., Distribution Agreements under the EC Competition Rules, Hart Publishing 2002

## **Ε. Αποκλεισμός εφαρμογής του ευεργετήματος της απαλλαγής**

### **1. Περιορισμοί που αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού 330/2010**

Στο άρθρο 5 του Κανονισμού 330/2010 ορίζεται ότι: «1. Η απαλλαγή που προβλέπεται στο άρθρο 2 δεν εφαρμόζεται όσον αφορά τις ακόλουθες υποχρεώσεις που περιέχονται σε κάθετες συμφωνίες:

A) κάθε άμεση ή έμμεση υποχρέωση μη άσκησης ανταγωνισμού η διάρκεια της οποίας είναι αόριστη ή υπερβαίνει τα πέντε έτη

B) οποιαδήποτε άμεση ή έμμεση υποχρέωση δυνάμει της οποίας ο αγοραστής, μετά τη λύση της συμφωνίας, δεν μπορεί να παράγει, να αγοράζει, να πωλεί ή μεταπωλεί αγαθά ή υπηρεσίες

Γ) κάθε άμεση ή έμμεση υποχρέωση που επιβάλλεται στα μέλη συστήματος επιλεκτικής διανομής να μην πωλούν σήματα ορισμένων ανταγωνιζομένων προμηθευτών.

Για τους σκοπούς του στοιχείου Α του πρώτου εδαφίου, κάθε υποχρέωση μη άσκησης ανταγωνισμού σιωπηρώς ανανεώσιμη μετά την πάροδο πενταετίας λογίζεται ως αορίστου χρόνου.

2. Κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 1 στοιχείο Α), ο χρονικός περιορισμός των πέντε ετών δεν ισχύει, εφόσον τα αγαθά ή οι υπηρεσίες που αφορά η σύμβαση πωλούνται από τον αγοραστή σε χώρους ή οικοπέδα που είτε ανήκουν στον προμηθευτή, είτε τα μισθώνει από τρίτους μη συνδεδεμένους με τον αγοραστή, υπό την προϋπόθεση ότι η διάρκεια της υποχρέωσης μη ανταγωνισμού δεν υπερβαίνει το χρονικό διάστημα της κατοχής των χώρων ή οικοπέδων από τον αγοραστή.

3. Κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 1 στοιχείο Β), η απαλλαγή που προβλέπεται στο άρθρο 2 εφαρμόζεται σε οποιαδήποτε άμεση ή έμμεση υποχρέωση δυνάμει της οποίας ο αγοραστής, μετά τη λύση της συμφωνίας, δεν μπορεί να παράγει, να αγοράζει, να πωλεί ή μεταπωλεί αγαθά ή υπηρεσίες, εφόσον πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

A) η υποχρέωση αφορά αγαθά ή υπηρεσίες που ανταγωνίζονται τα αναφερόμενα στη σύμβαση αγαθά ή υπηρεσίες

B) η υποχρέωση περιορίζεται στους χώρους και στα οικοπέδα στα οποία ο αγοραστής ασκούσε τις δραστηριότητές του κατά τη διάρκεια της σύμβασης

Γ) η υποχρέωση είναι απαραίτητη για την προστασία της τεχνογνωσίας που μεταβιβάζει

Δ) η διάρκεια της υποχρέωσης μη άσκησης ανταγωνισμού περιορίζεται σε ένα έτος μετά την λύση της συμφωνίας

Στο ως άνω άρθρο αναφέρονται ορισμένες περιπτώσεις που συνιστούν περιορισμούς του ανταγωνισμού, οι οποίοι μάλιστα αποκλείονται από το ευεργέτημα της απαλλαγής του Κανονισμού 330/2010, ανεξαρτήτως μάλιστα του μεριδίου αγοράς των εμπλεκομένων επιχειρήσεων. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι στις ως άνω περιπτώσεις ο αποκλεισμός αφορά μόνο τις συγκεκριμένες ρυθμίσεις και δεν

καθίστανται άκυροι οι λοιποί όροι της εκάστοτε σύμβασης, υπό τον όρο βέβαια ότι το περιεχόμενό τους δεν αντιτίθεται σε άλλες νομοθετικές διατάξεις.

Η υποχρέωση μη άσκησης ανταγωνισμού σχετίζεται κατά βάση με συμφωνίες κατά τις οποίες ο προμηθευτής προμηθεύει είτε υποδεικνύει την επιχείρηση από την οποία ο αντισυμβαλλόμενός του υποχρεούται να προμηθεύεται τουλάχιστον το 80% των συνολικών προμηθειών του, με την απαραίτητη προϋπόθεση ότι τίθεται το ανώτατο όριο χρονικής ισχύος τέτοιων συμφωνιών, που δεν δύναται να υπερβαίνει τα πέντε έτη. Διευκρινίζεται δε, ότι το ως άνω χρονικό πλαίσιο των πέντε ετών, δεν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις πωλήσεων του αγοραστή από χώρους ή οικοπέδα που είτε ανήκουν στον προμηθευτή είτε τα μισθώνει εκείνος από τρίτους που δεν συνδέονται με τον αγοραστή, σύμφωνα με το άρθρο 67 των Κατευθυντηρίων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς.

Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 3 του Κανονισμού 330/2010, η υποχρέωση μη άσκησης ανταγωνισμού εκ μέρους του αγοραστή δύναται να επεκτείνεται και μετά την λύση της σύμβασης, υπό την προϋπόθεση ότι η υποχρέωση μη άσκησης ανταγωνισμού, που αφορά σε προϊόντα ή υπηρεσίες ανταγωνιστικά αυτών της κύριας κάθετης συμφωνίας, είναι απαραίτητη για την προστασία της τεχνογνωσίας που μεταβιβάστηκε από τον προμηθευτή στον αγοραστή, περιορίζεται στο σημείο πώλησης, όπου δραστηριοποιήθηκε ο αγοραστής κατά την διάρκεια της σύμβασης και η διάρκειά της δεν ξεπερνά το ένα έτος. Όλες δε οι ως άνω προϋποθέσεις πρέπει να πληρούνται σωρευτικά.

Ός προς την έννοια της τεχνογνωσίας, σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1 στοιχείο ζ του Κανονισμού 330/2010, αυτή ορίζεται ως το σύνολο πρακτικών πληροφοριών μη κατοχυρωμένων με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας που προκύπτουν από την εμπειρία και τις δοκιμές του προμηθευτή, οι οποίες είναι απόρρητες, ουσιώδεις και προσδιορισμένες». Μολονότι η υποχρέωση του αγοραστή περί μη άσκησης ανταγωνισμού μετά την λύση της σύμβασης, δεν πληροί τις προϋποθέσεις εφαρμογής του Κανονισμού 330/2010 περί απαλλαγής, ωστόσο, ειδικά με την τεχνογνωσία, γίνεται δεκτό ότι τέτοιου είδους συμφωνίες δύναται να τυγχάνουν απαλλαγής, εφόσον η υποχρέωση μη άσκησης ανταγωνισμού, που αφορά σε προϊόντα ή υπηρεσίες ανταγωνιστικά προς αυτά στα οποία αφορούσε η κύρια κάθετη σύμβαση, πρώτον, είναι αναγκαία για την προστασία της τεχνογνωσίας που μεταβιβάστηκε από τον προμηθευτή στον αγοραστή, δεύτερον, περιορίζεται στο σημείο πώλησης, στο οποίο δραστηριοποιήθηκε ο αγοραστής κατά τη διάρκεια της σύμβασης και τρίτον, δεν υπερβαίνει το ένα έτος κατ' ανώτατο όριο<sup>90</sup>. Επομένως, ειδικά για τα ζητήματα της τεχνογνωσίας, σημειώνουμε ότι υπάρχει δυνατότητα επιβολής περιορισμού αόριστης διάρκειας στην χρήση και κοινοποίηση αυτής, εφόσον δεν έχει περιέλθει σε δημόσια χρήση, κατά παρέκκλιση από τον κανόνα μη εφαρμογής απαλλαγής σε συμφωνίες βάσει των οποίων ο αγοραστής δεσμεύεται με άμεσο ή έμμεσο τρόπο στην αγορά, πώληση ή μεταπώληση αγαθών ή υπηρεσιών, ακόμη και μετά την λύση της εκάστοτε σύμβασης.

---

<sup>90</sup> Ζεργώλης Ν., Κάθετες Συμφωνίες και Ανταγωνισμός, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2012

Στο άρθρο 5 αρ. 1 στοιχείο γ του Κανονισμού 330/2010, αναφέρεται ότι δεν τυγχάνουν εφαρμογής του ευεργετήματος της απαλλαγής οι συμφωνίες που έχουν ως αποτέλεσμα την άμεση ή έμμεση υποχρέωση στα μέλη συστήματος επιλεκτικής διανομής να μην πωλούν σήματα ορισμένων ανταγωνιζομένων προμηθευτών. Σύμφωνα με την παράγραφο 69 των κατευθυντηρίων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς, σκοπός της εν λόγω ρύθμισης είναι η αποφυγή εκ μέρους ορισμένων προμηθευτών που χρησιμοποιούν τα ίδια σημεία επιλεκτικής διανομής, της παρεμπόδισης ενός συγκεκριμένου ανταγωνιστή ή ορισμένων συγκεκριμένων ανταγωνιστών να κάνουν χρήση αυτών των σημείων πώλησης για τη διανομή των προϊόντων τους<sup>91</sup>.

Αναφορικά με το ως άνω ζήτημα σημειώνεται ότι βασικός σκοπός του νομοθέτη είναι η αποφυγή δημιουργίας στοχευμένων απαγορεύσεων συγκεκριμένων ανταγωνιστών, ώστε να αποκλείονται οι τελευταίοι ή να περιορίζονται από την δυνατότητα πρόσβασης στην σχετική αγορά, εντός της οποίας δραστηριοποιούνται. Είναι χαρακτηριστικό δε το γεγονός ότι μέσω αντίστοιχων συμφωνιών ή πρακτικών, δύναται να υπολανθάνουν οριζόντιες συμφωνίες μεταξύ προμηθευτών<sup>92</sup>.

Ακόμη, σημειώνουμε πως μολονότι στις περιπτώσεις ύπαρξης ενός ή περισσότερων περιορισμών ιδιαίτερης σοβαρότητας, δεν εφαρμόζεται το ευεργέτημα της απαλλαγής του Κανονισμού 330/2010 για ολόκληρη την κάθετη συμφωνία, στους ως άνω περιορισμούς που προβλέπονται στο άρθρο 5, δύναται να λάβει χώρα ο διαχωρισμός της εκάστοτε επίμαχης διάταξης ή διατάξεων, από όλους τους όρους μίας κάθετης σύμβασης, με αποτέλεσμα να εξετάζονται μεμονωμένα οι συγκεκριμένοι όροι. Αντίστοιχης αντιμετώπισης, τυγχάνουν και οι περιπτώσεις κατά τις οποίες μέσω ενός δικτύου, διανέμονται περισσότερα διαφορετικά προϊόντα ή υπηρεσίες, όπου κατά την μη εφαρμογή του ευεργετήματος απαλλαγής του Κανονισμού 330/2010 λόγω υπέρβασης του μεριδίου αγοράς, εφαρμόζονται οι λοιπές διατάξεις περί ανταγωνισμού, αναφορικά με τα λοιπά ζητήματα που ανακύπτουν.

Τέλος, στις ως άνω περιπτώσεις αναφορικά με τα προβλήματα ανταγωνισμού που ανακύπτουν ως προς τον τρόπο διανομής, υποστηρίζεται ότι θα μπορούσε να λάβει χώρα απορρόφηση<sup>93</sup> των αντίστοιχων συστημάτων διανομής σε όμιλο επιχειρήσεων<sup>94</sup>, εφαρμογή συστήματος εμπορικής αντιπροσωπείας ή τέλος συγκέντρωση ή σύμπραξη επιχειρήσεων, αναλόγως του μόνιμου ή μη χαρακτήρα της εκάστοτε συνεργασίας. Φυσικά και στις ως άνω περιπτώσεις, μελετώνται αντίστοιχα ζητήματα που τυχόν ανακύπτουν, όπως για παράδειγμα, συγκεντρώσεις επιχειρήσεων<sup>95</sup>.

<sup>91</sup> Τριανταφυλλάκης Γ., Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011

<sup>92</sup> Κατσουλάκος Γ. Μικρο-Οικονομική Πολιτική, Μέτρα και Εφαρμογές, 1998, σελ. 140 επ., «Μέτρα για συμπαιγνία ή εναρμονισμένες πρακτικές»

<sup>93</sup> Wils. W., The undertaking as subject of EC competition law and the imputation of infringements to natural or legal persons, (2000) 25 EL Rev99

<sup>94</sup> Μαστρομανώλης Μ. & Αθανασίου Λ., Καταλογισμός σε μητρική εταιρεία παράβασης κανόνων ανταγωνισμού θυγατρικής της. Σύγχρονες τάσεις και συγκριτικές προσεγγίσεις, ΔΕΕ 2009,1304

<sup>95</sup> Shell v. Commission (T-11/89), Συλλ. Νομολ. 1992, σελ. II-757

## **2.Άρση του ευεργετήματος απαλλαγής του Κανονισμού 330/2010**

Σύμφωνα με την παράγραφο 74 των Κατευθυντηρίων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς, σε περίπτωση που μία συμφωνία εμπίπτει στο ρυθμιστικό πλαίσιο της διάταξης του άρθρου 101 παρ. 1 της ΣΛΕΕ, χωρίς ωστόσο να πληρούνται σωρευτικά οι προϋποθέσεις του άρθρου 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ, η εκάστοτε συμφωνία, εξεταζόμενη βάσει των συνεπειών της, είτε ατομικά είτε συνδυαστικά, δύναται να έχει ως αποτέλεσμα την άρση του ευεργετήματος της απαλλαγής που ορίζεται με τον Κανονισμό 330/2010. Ως προς την περίπτωση δε συμφωνιών που εξετάζονται συνδυαστικά ως προς την επιρροή τους στην σχετική αγορά, λόγω των σωρευτικών αποτελεσμάτων που παράγουν, συνιστώντας παράλληλα δίκτυα κάθετων συμφωνιών, θα λέγαμε πως δεν δύναται να αποτελέσουν ενιαίο αντικείμενο μελέτης.

Κεντρικός στόχος είναι η αναζήτηση των αποτελεσμάτων της λειτουργίας των κρινόμενων δικτύων στην σχετική αγορά, όπως για παράδειγμα σε περιπτώσεις ταυτόχρονης εφαρμογής εκ μέρους ενός προμηθευτή ποιοτικών και ποσοτικών κριτηρίων αναλόγως του εκάστοτε διανομέα, ότε και δύναται να λάβει χώρα η άρση του ευεργετήματος απαλλαγής ως προς κάποιον εκ των ως άνω περιορισμών. Σύμφωνα με τα κριτήρια που ορίζουν οι Κατευθυντήριες γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς και ειδικότερα στις παραγράφους 128 και 229, η άρση του ευεργετήματος της απαλλαγής δεν εφαρμόζεται ως προς τις επιχειρήσεις που είχαν ασήμαντη συμμετοχή στην υπό κρίση συμφωνία.

Σύμφωνα με το άρθρο 77 των Κατευθυντηρίων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φέρει το βάρος της απόδειξης περί υπαγωγής μιας συμφωνίας στα πλαίσια που ορίζει του άρθρο 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ αλλά σε κάθε περίπτωση για την τυχόν ανάκληση του ευεργετήματος απαλλαγής, ισχύει η αρχή της μη αναδρομικότητας. Ως προς τα ζητήματα δε αρμοδιότητας των εγχώριων ή κοινοτικών αρχών, διακρίνουμε ανάμεσα σε αποκλειστική ή συντρέχουσα αναλόγως του εάν τα αποτελέσματα του περιορισμού του ανταγωνισμού, εμφανίζονται στην σχετική αγορά περισσότερων του ενός κρατών μελών ή όχι.

Στο σημείο αυτό, θα άξιζε να αναφέρουμε ότι σύμφωνα με το άρθρο 6 του Κανονισμού 330/2010 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δύναται μέσω της έκδοσης Κανονισμού να αποκλείσει από την εφαρμογή του ευεργετήματος απαλλαγής, παράλληλα δίκτυα παρόμοιων, βάσει των αποτελεσμάτων τους στην αγορά, κάθετων περιορισμών, σε περίπτωση κάλυψης ποσοστού άνω του 50% της σχετικής αγοράς. Φυσικά, το ζήτημα της λήψης μέτρων εκ μέρους της Επιτροπής βρίσκεται στη διακριτική της ευχέρεια και δεν προβαίνει σε ενέργειες σε κάθε περίπτωση κάλυψης του ως άνω ποσοστού, αλλά ενεργώντας βάσει της αρχής της αναλογικότητας εξετάζει αν θα ήταν προτιμότερο μέτρο αποκατάστασης η μεμονωμένη άρση του ευεργετήματος, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στην παράγραφο 82 των Κατευθυντηρίων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς.

Τέλος, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η Επιτροπή κρίνει ότι πράγματι υφίσταται κάλυψη της αγοράς σε ποσοστό άνω του 50%, υποχρεούται αφενός να ορίσει το σχετικό προϊόν και τη σχετική αγορά και αφετέρου να προσδιορίσει το είδος του κάθετου περιορισμού, παρέχοντας μεταβατική περίοδο έξι μηνών,

προκειμένου να συμμορφωθούν οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις στις ρυθμίσεις του σχετικού Κανονισμού, λαμβανομένων υπόψη και των θεμάτων που έχει εντοπίσει η Επιτροπή. Αξίζει δε να αναφέρουμε το γεγονός πως και μετά την θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβόνας η Επιτροπή μολονότι δεν έχει το δικαίωμα νομοθετικής πρωτοβουλίας, δύναται να προβεί ειδικά στην έκδοση Κανονισμού για την μη εφαρμογή του Κανονισμού περί απαλλαγής, δυνάμει σχετικού Κανονισμού, που εκδόθηκε μετά την θέση σε ισχύ της ως άνω Συνθήκης<sup>96</sup>.

## **ΣΤ. Εξέταση χαρακτηριστικών περιπτώσεων κάθετων συμβάσεων**

### **1. Συμβάσεις αποκλειστικής διανομής**

Η σύμβαση αποκλειστικής διανομής αποτελεί συμφωνία βάσει της οποίας ο ένας συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να πωλεί αποκλειστικά για μια συγκεκριμένη περιοχή στον άλλο συμβαλλόμενο μέρος, τα συμβατικά εμπορεύματα, τα οποία στη συνέχεια ο δεύτερος μεταπωλεί σε τρίτους στο δικό του όνομα και για λογαριασμό του, αναλαμβάνοντας τον αντίστοιχο επιχειρηματικό κίνδυνο. Στα πλαίσια της ως άνω σχέσης τίθενται περιορισμοί που αφορούν κυρίως στην κατανομή της αγοράς αλλά ενδεχομένως και σε διακρίσεις αναφορικά με την τιμή πώλησης των προϊόντων<sup>97</sup>.

Για τις συμβάσεις αποκλειστικής διανομής εφαρμόζεται το ευεργέτημα της απαλλαγής του Κανονισμού 330/2010, υπό την προϋπόθεση ότι το μερίδιο αγοράς εκάστου των συμβαλλομένων μερών, δεν υπερβαίνει το ποσοστό του 30%, ακόμη και αν συντρέχουν περιπτώσεις σωρευτικής εφαρμογής περισσότερων κάθετων περιορισμών. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο, εκτός της πλήρωσης της ως άνω προϋπόθεσης σχετικά με το ποσοστό του 30%, δεν θα πρέπει η εκάστοτε συμφωνία αποκλειστικής διανομής να περιλαμβάνει περιορισμούς ιδιαίτερης σοβαρότητας, όπως λόγου χάρη, όρους περί υποχρέωσης μη άσκησης ανταγωνισμού για χρονικό διάστημα άνω των πέντε ετών.

Ως προς την μελέτη του ζητήματος των συμβάσεων αποκλειστικής διανομής και δεδομένου ότι σύμφωνα με το άρθρο 153 των κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς, η μείωση του ενδοσηματικού ανταγωνισμού δημιουργεί προβλήματα μόνο εφόσον ο ανταγωνισμός μεταξύ σημάτων είναι περιορισμένος, παράγοντας καθοριστικής σημασίας είναι η θέση που κατέχει ο προμηθευτής στη σχετική αγορά, υπό την έννοια του μεριδίου και της ισχύος του. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο για την εφαρμογή του άρθρου 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ, απαιτείται η σωρευτική πλήρωση των προϋποθέσεων που ορίζονται στο ως άνω άρθρο καθώς επίσης και η αποδεδειγμένη ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας ανάμεσα

<sup>96</sup> Κανελλόπουλος Π., Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Συνθήκη της Λισσαβόνας, εκδ. Σάκκουλα, 5<sup>η</sup> έκδοση, σελ. 179 επ.

<sup>97</sup> Distribution and Servicing of Motor Vehicles in the European Union. Commission Regulation (EC) no 1400/2002 of 31 July 2002 on the application of article 81 (3) of the Treaty to categories of vertical agreements and concerned practices in the Motor Vehicles Sector. Explanatory Brochure σε <http://europa.eu.int/comm/competition/car-sector/explanatory-brochure-en.pdf>



στην βελτίωση της αποτελεσματικότητας της σχετικής αγοράς δυνάμει της υπό εξέταση σύμβασης αποκλειστικής διανομής.

Περαιτέρω, για την αξιολόγηση μιας σύμβασης διανομής ως προς τα αποτελέσματα που επιφέρει στον ανταγωνισμό, λαμβάνονται υπόψη ορισμένοι παράγοντες, όπως το ζήτημα της προώθησης συγκεκριμένου σήματος, η αγοραστική ισχύς των συμβαλλομένων μερών, η ωριμότητα της σχετικής αγοράς, η φύση των προϊόντων καθώς επίσης και τυχόν παράλληλη συμφωνία περί αποκλειστικής πηγής προμήθειας. Κρίνεται βέβαια σκόπιμη, η επιμέρους συνοπτική ανάλυση εκάστου εκ των ως άνω παραγόντων.

Ειδικότερα, ως προς το ζήτημα του συνδυασμού συμβάσεων αποκλειστικής διανομής και προώθησης συγκεκριμένου σήματος, θα πρέπει η αξιολόγηση να λαμβάνει χώρα ανά περίπτωση, δεδομένου ότι κατά βάση γίνεται αποδεκτό και νομολογιακά<sup>98</sup>, ότι δεν προκύπτει κίνδυνος αποκλεισμού της εισόδου άλλων προμηθευτών στην σχετική αγορά και μάλιστα δύναται να επιδρά θετικά στον ανταγωνισμό, υπό την έννοια ότι εντατικοποιούνται οι προσπάθειες των διανομέων προώθησης του συγκεκριμένου σήματος, γεγονός το οποίο επιδρά θετικά και αντανakλάται στο καταναλωτικό κοινό. Ωστόσο, η μόνη περίπτωση που θα πρέπει να εξετάζεται προσεκτικά, σύμφωνα με το άρθρο 161 των κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς, σχετίζεται με το ενδεχόμενο πρόκλησης στεγανοποίησης της σχετικής αγοράς, εξαιτίας πυκνού δικτύου αποκλειστικής διανομής εντός περιορισμένης γεωγραφικής περιοχής και για τον λόγο αυτό, είναι σκόπιμη η μελέτη και αξιολόγηση όλων των δεδομένων ανά περίπτωση.

Ως προς το ζήτημα της αγοραστικής ισχύος, επισημαίνουμε πως δεν επιδρά καταλυτικά στην αξιολόγηση μιας συμφωνίας αποκλειστικής διανομής, υπό την προϋπόθεση ότι περιλαμβάνει ευρύτητα στον αριθμό των διανομέων καθώς επίσης και στην δυνατότητα πωλήσεων σε μη εξουσιοδοτημένους διανομείς<sup>99</sup>. Διαφορετικά, η έλλειψη των ως άνω στοιχείων σε συνδυασμό με την αυξημένη αγοραστική ισχύ εκάστου των συμβαλλομένων, δύναται να οδηγήσει σε οριζόντιες συμφωνίες, που περιορίζουν τον ανταγωνισμό<sup>100</sup>.

Ο παράγοντας της ωριμότητας της αγοράς, προσμετρείται ιδίως σε περιπτώσεις μειωμένης ζήτησης και στασιμότητας, σύμφωνα με το άρθρο 158 των Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς και μάλιστα στην περίπτωση αυτή υπάρχει διάκριση μεταξύ της επίδρασης σε επίπεδο χονδρικής ή λιανικής πώλησης. Πιο συγκεκριμένα, η ευρεία εφαρμογή συστήματος αποκλειστικής διανομής σε ευρεία γεωγραφική περιοχή μέσω χονδρεμπόρων με περιορισμούς ως προς την πώληση σε επίπεδο λιανικής, συνιστά φαινόμενο, αντικείμενο στον ανταγωνισμό.

<sup>98</sup> C-279/95P, Συλλ. Νομολ. 1998, σελ. I-5609

<sup>99</sup> Κανελλοπούλου Α., Σιωπηρή Συμπαιγνία και συλλογική δεσπόζουσα θέση, σε « Η Μεταρρύθμιση του Ευρωπαϊκού και Ελληνικού δικαίου του Ελεύθερου ανταγωνισμού » ( επιμ. Ιωαν.Κόκκορη και Ιωαν.Λιανού), Νομική Βιβλιοθήκη, 2008, σελ.162 επ.

<sup>100</sup> Βέττας Ν. και Κατσουλάκος Γ., Πολιτική Ανταγωνισμού & Ρυθμιστική Πολιτική. Τα Οικονομικά των Ρυθμιστικών Παρεμβάσεων σε Αγορές με Μονοπωλιακή Δύναμη, Τυπωθήτω, 2004

Η φύση του προϊόντος εξετάζεται σε συνάρτηση προς την έννοια της αποτελεσματικότητας, όπως αυτή αναλύθηκε ανωτέρω και λαμβάνεται υπόψη για την αξιολόγηση της βελτίωσης αυτής χάρη στην αντίστοιχη συμφωνία. Ειδικότερα, διευκρινίζεται πως η άνοδος της ποιότητας που κατά βάση επιτυγχάνεται μέσω της προσήλωσης στην προώθηση συγκεκριμένου προϊόντος, ιδίως δε όταν πρόκειται για νέο ή εξειδικευμένο προϊόν, στα πλαίσια συμβάσεων αποκλειστικής διανομής, μετακυλύει το όφελος και στο καταναλωτικό κοινό. Όπως εξάλλου προκύπτει σύμφωνα με το άρθρο 164 των Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς, η αποκλειστική διανομή δύναται να οδηγήσει σε εξοικονόμηση δαπανών υλικοτεχνικής υποδομής λόγω των οικονομιών κλίμακας σε επίπεδο μεταφοράς και διανομής.

Τέλος, αναφορικά με τον συνδυασμό συμβάσεων αποκλειστικής διανομής με συμφωνίες αποκλειστικής προμήθειας και δεδομένου ότι στην παράγραφο 162 των Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς, αναφέρεται ότι θα πρέπει ο ως άνω συνδυασμός να γίνεται κατ' εξαίρεση δεκτός εάν επιτρέπει τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας οδηγώντας σε μείωση των τιμών για όλους τους τελικούς καταναλωτές, σημειώνουμε ότι κατά βάση οδηγεί σε περιορισμό του ανταγωνισμού. Δεδομένου ότι υπό το πρίσμα του Κανονισμού 330/2010 και των αντίστοιχων Κατευθυντήριων γραμμών, η έννοια της αποκλειστικής προμήθειας, εντάσσεται στην κατηγορία της προώθησης συγκεκριμένου σήματος με διευρυμένο περιεχόμενο, προκύπτει ότι στις περιπτώσεις αυτές αφενός περιορίζεται ο ενδοσηματικός ανταγωνισμός και αφετέρου δεν επιτυγχάνεται βελτίωση αποτελεσματικότητας μέσω μείωσης τιμών, η οποία θα ήταν ωφέλιμη και για τους καταναλωτές. Επομένως η σύμβαση αποκλειστικής διανομής σε συνδυασμό με συμφωνία περί αποκλειστικής προμήθειας, οδηγεί κατά βάση σε αποτελέσματα που αντίκεινται στον ανταγωνισμό, δεδομένου ότι περιορίζεται η ελευθερία των διανομέων στην πραγματοποίηση ενεργητικών πωλήσεων, μέσω της υποχρέωσης προμήθειας ενός συγκεκριμένου σήματος απευθείας από τον παραγωγό, χωρίς δυνατότητα προμήθειας από άλλους διανομείς.

## **2. Συμβάσεις επιλεκτικής διανομής**

Σύμφωνα με την παράγραφο 174 των κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς, τόσο οι συμβάσεις αποκλειστικής διανομής όσο και οι συμβάσεις επιλεκτικής διανομής, θέτουν περιορισμούς στον αριθμό των εξουσιοδοτημένων διανομέων αλλά και στις δυνατότητες μεταπώλησης. Μέσω των συμβάσεων επιλεκτικής διανομής τίθενται περιορισμοί ως προς τον αριθμό των διανομέων, βάσει ποιοτικών κριτηρίων, τα οποία σχετίζονται κυρίως με την φύση του προϊόντος, ανεξαρτήτως γεωγραφικών περιοχών, όπως στις περιπτώσεις των συμβάσεων αποκλειστικής διανομής<sup>101</sup>.

---

<sup>101</sup> V. Korah and D. O'Sullivan, *Distribution Agreements under the EC Competition Rules*, Hart Publishing 2002

Ακόμη, με τις συμφωνίες επιλεκτικής διανομής τίθενται περιορισμοί τόσο ως προς τις ενεργητικές όσο και ως προς τις παθητικές πωλήσεις σε μη εξουσιοδοτημένους διανομείς, με αποτέλεσμα οι διανομείς να μπορούν να πωλούν τα προϊόντα τους μόνο σε εξουσιοδοτημένους διανομείς ή στους τελικούς καταναλωτές. Το γεγονός αυτό, συνιστά διαφοροποιητικό παράγοντα των συμβάσεων επιλεκτικής διανομής συγκριτικά με τις συμβάσεις αποκλειστικής διανομής, δεδομένου ότι στην δεύτερη περίπτωση, οι περιορισμοί αφορούν μόνο στις ενεργητικές πωλήσεις εντός συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής.

Οι συμβάσεις επιλεκτικής διανομής, απαντώνται κατά κύριο λόγο για τελικά προϊόντα αναγνωρισμένου σήματος, όπως για παράδειγμα για είδη πολυτελείας<sup>102</sup> ή άλλα προϊόντα αναλόγως της φύσης και του χαρακτήρα τους, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται και τα αυτοκίνητα οχήματα, όπως αναλυτικά αναφέρεται στη συνέχεια της παρούσας. Προκειμένου το περιεχόμενο μιας σύμβασης επιλεκτικής διανομής να μην εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ, θα πρέπει να πληρούνται σωρευτικά ορισμένες προϋποθέσεις<sup>103</sup>.

Πρώτον, το σύστημα επιλεκτικής διανομής θα πρέπει να σχετίζεται με προϊόντα που λόγω της φύσης και των ιδιοτήτων τους, είναι αναγκαίο να διατηρούν σε υψηλά επίπεδα την ποιότητά τους, προκειμένου να εξασφαλίζεται η εύρυθμη λειτουργία και χρήση τους. Δεύτερον, θα πρέπει να εφαρμόζονται αμιγώς ποιοτικά και αντικειμενικά κριτήρια στην επιλογή των διανομέων, ώστε να αποκλείονται οι διακρίσεις, που εμποδίζουν την είσοδο στην σχετική αγορά διανομέων, οι οποίοι πληρούν τις εκάστοτε τιθέμενες από τον προμηθευτή, παραμέτρους. Τρίτον, μέσω των συμβάσεων επιλεκτικής διανομής, θα πρέπει να επιδιώκεται και να επιτυγχάνεται η βελτίωση της αποτελεσματικότητας στην σχετική αγορά, με την αύξηση της ποιότητας των προϊόντων και μείωση των τιμών, υπέρ του καταναλωτικού κοινού και τέταρτον, θα πρέπει οι περιορισμοί που τίθενται στον ανταγωνισμό μέσω των συμβάσεων επιλεκτικής διανομής, να μην υπερβαίνουν το αναγκαίο μέτρο και να συνιστούν τον λιγότερο επαχθή τρόπο για την επιδίωξη του σκοπού τους.

Σε κάθε περίπτωση ωστόσο, οι πλήρωσε των ως άνω προϋποθέσεων θα πρέπει να εξετάζεται αντικειμενικά, προκειμένου αφενός να μην υπάρχουν σωρευτικά αποτελέσματα στεγανοποίησης της αγοράς και αφετέρου να αντιμετωπίζονται προβλήματα στην αγορά, όπως για παράδειγμα φαινόμενα παρασιτισμού. Η δε αξιολόγηση εκάστης σύμβασης επιλεκτικής διανομής, είναι αναγκαίο όπως εξετάζεται προσεκτικά, λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω παραμέτρων.

---

<sup>102</sup> Groupement d' achat Edouard Leclerc κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Συλλ. Νομολ. 1996, σελ. II-1851

<sup>103</sup> Τζουγανάτος Δ., Οι συμφωνίες αποκλειστικής και επιλεκτικής διανομής στο δίκαιο του ανταγωνισμού (ελεύθερου και αθέμιτου), Νομική Βιβλιοθήκη, 2001

### **3.Αξιολόγηση ατομικών περιπτώσεων συμβάσεων επιλεκτικής διανομής και εφαρμογής του Κανονισμού 330/2010**

Για την αξιολόγηση ατομικών περιπτώσεων επιλεκτικής διανομής προκειμένου να διερευνηθεί η εφαρμογή του Κανονισμού 330/2010 περί απαλλαγής, εξετάζονται ορισμένοι παράγοντες, όπως η θέση του προμηθευτή και των ανταγωνιστών του στη σχετική αγορά, το ενδεχόμενο πρόκλησης σφωρευτικού στεγανοποιητικού αποτελέσματος, στην αγορά και η πιθανότητα θέσεως φραγμών εισόδου σε αυτή, καθώς επίσης και η ωριμότητα της αγοράς και η φύση του εκάστοτε προϊόντος. Ειδικότερα, η αυξημένη ισχύς του προμηθευτή στη σχετική αγορά βρίσκεται τελεί σε αναλογική σχέση προς πιθανούς περιορισμούς του ανταγωνισμού στα πλαίσια μιας σύμβασης επιλεκτικής διανομής. Στο σημείο αυτό ωστόσο, θα πρέπει να διευκρινίσουμε πως δεδομένου ότι μέσω των συμβάσεων επιλεκτικής διανομής, τίθενται περιορισμοί αναφορικά με την πώληση προς μη εξουσιοδοτημένους διανομείς, αυξάνεται ο ενδεχόμενος κίνδυνος αποκλεισμού από την αγορά των αποτελεσματικότερων διανομέων. Για τον λόγο αυτό εξάλλου η εφαρμογή συστημάτων επιλεκτικής διανομής εφαρμόζεται σε περιπτώσεις κατά τις οποίες οι προμηθευτές προτιμούν την διατήρηση στενότερου κύκλου διανομέων για τα προϊόντα τους<sup>104</sup>.

Εξετάζοντας την παράμετρο της δημιουργίας σφωρευτικών αποτελεσμάτων στην αγορά, με κριτήριο κυρίως τον συντελεστή κάλυψης της αγοράς. Πιο συγκεκριμένα, δεν πιθανολογείται ότι σε περίπτωση ύπαρξης σφωρευτικών αποτελεσμάτων βάσει συμβάσεων επιλεκτικής διανομής στην σχετική αγορά, επέρχονται αποτελέσματα που αντίκεινται στον ανταγωνισμό, υπό την προϋπόθεση ότι το υπό κρίση σύστημα καλύπτει ποσοστό μικρότερο του 50% της εν λόγω αγοράς. Σημαντική παράμετρος βέβαια για την αξιολόγηση του συγκεκριμένου παράγοντα, είναι η θέση των ανταγωνιστών εκτός δικτύου επιλεκτικής διανομής, οι οποίοι δύνανται να δρουν εξισορροπητικά<sup>105</sup>.

Η δημιουργία φραγμών κατά την είσοδο νέων διανομέων σε σύστημα επιλεκτικής διανομής, σχετίζεται κυρίως με την απαίτηση παρέλευσης αρκετού χρόνου και επένδυσης σημαντικών κεφαλαίων, που ορισμένες φορές καθιστούν απαγορευτικά την ένταξη σε αυτό το σύστημα. Ο παράγοντας της αγοραστικής ισχύος σε συνάρτηση με την δημιουργία φραγμών εισόδου νέων διανομέων αυξάνει κατά βάση τις πιθανότητες οριζόντιων συμπράξεων μεταξύ των διανομέων, ήτοι διευκολύνει συμφωνίες με αποτελέσματα αντικείμενα προς τον ανταγωνισμό.

Τέλος, αναφορικά με την παράμετρο της ωριμότητας της σχετικής αγοράς σε συνδυασμό με την φύση του προϊόντος, σημειώνουμε ότι τα αποτελέσματα των συστημάτων δικτύων επιλεκτικής διανομής, μειώνονται σε περιπτώσεις

<sup>104</sup> Ζευγώλης Ν., Ο Κανονισμός 1400/2002. Σχόλια και προβληματισμοί, ΕΕμπΔ 2004, σελ.47

<sup>105</sup> Μαρίνος Μιχ.- Θεοδ. , Κανονισμός 1400/2002 της Ευρ. Επιτροπής για τις κάθετες συμφωνίες στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας- Η ρήτρα τόπου εγκατάστασης, ΕΕμπΔ 2/2006 , σελ. 488 επ.

ύπαρξης αυξανόμενης ζήτησης και κινητικότητας της αγοράς, επιδρώντας μάλιστα θετικά ορισμένες φορές στην αποτελεσματικότητα. Ως προς την φύση του προϊόντος, επισημαίνουμε ότι διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για την αξιολόγηση ορισμένων παραγόντων, όπως η αντιμετώπιση φαινομένων παρασιτισμού και η διαμόρφωση γοήτρου για το σήμα. Ιδίως μάλιστα για τις περιπτώσεις νέων ή σύνθετων προϊόντων, γίνεται κατά βάση δεκτό πως ο συνδυασμός επιλεκτικής διανομής με ρήτρα τόπου εγκατάστασης, ενδέχεται να πληροί σωρευτικά τις προϋποθέσεις του άρθρου 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ και να τυγχάνει απαλλαγής. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο προσμετράται η αναλογικότητα μεταξύ των περιοριστικών του ανταγωνισμού όρων μιας συμφωνίας και της βελτίωσης της αποτελεσματικότητας, έννοιες η οποίες σταθμίζονται ανά περίπτωση.

## **Z. Συνέπειες και αξιολόγηση κάθετων συμβάσεων**

### **1. Συνέπειες κάθετων περιορισμών**

#### **A. Αρνητικές επιπτώσεις**

Οι κάθετοι περιορισμοί δύναται να επιφέρουν αρνητικά αποτελέσματα τόσο στην εγχώρια όσο και στην εσωτερική αγορά. Οι κύριες επιπτώσεις των κάθετων περιορισμών είναι πρώτον η μη διεκδικησιμότητα της σχετικής αγοράς προϊόντος ή υπηρεσίας από άλλους προμηθευτές ή αγοραστές λόγω φραγμών στην είσοδο ή την επέκταση, δεύτερον ο περιορισμός του ανταγωνισμού μεταξύ σημάτων που ενδέχεται να συμβάλλει στη διευκόλυνση των αθέμιτων συμπράξεων μεταξύ των προμηθευτών, τρίτον ο περιορισμός του χαρακτηριζόμενου ως ενδοσηματικού ανταγωνισμού βάσει του σήματος ή ενός προϊόντος του ίδιου προμηθευτή και τέταρτον η παρεμπόδιση της ενοποίησης των επιμέρους αγορών, που συνεπάγεται την δυσκολία του καταναλωτικού κοινού να έχουν πρόσβαση στην αγορά προϊόντων ή υπηρεσιών έτερου κράτους μέλους<sup>106</sup>.

Οι ως άνω συνέπειες των κάθετων περιορισμών, επιδρούν άμεσα στην αύξηση των τιμών, τον περιορισμό στην δυνατότητα επιλογής μεταξύ προϊόντων και τέλος στην υποβάθμιση της ποιότητας και της καινοτομίας των αγαθών<sup>107</sup>. Χαρακτηριστικό παράδειγμα συνιστά η περίπτωση του περιορισμού του ανταγωνισμού μεταξύ διανομέων του ίδιου σήματος, όπου εάν συνδυαστεί με την ύπαρξη εμποδίων εισόδου ή ανάπτυξης σε μία αγορά, έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των τιμών λιανικής πώλησης, την περιορισμένη δυνατότητα επιλογής συνδυασμών τιμής και εξυπηρέτησης και τρόπων διανομής, την μείωση της διαθεσιμότητας και τέλος την συνεπακόλουθη μείωση του επιπέδου καινοτομίας.

Ιδιαίτερη περίπτωση προς μελέτη που χρήζει διακριτής αναφοράς, είναι οι συμφωνίες αποκλειστικότητας, βάσει των οποίων επέρχονται περιορισμοί ως προς

<sup>106</sup> Καρύδης Γ., Ευρωπαϊκό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Ανταγωνισμού, εκδόσεις Σάκκουλα, 2004

<sup>107</sup> Τριανταφυλλάκης Γ., Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011

ορισμένη γεωγραφική περιοχή ή συγκεκριμένο τμήμα πελατείας. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι η έννοια της αποκλειστικότητας καθορίζεται κατά βάση εκ των αποτελεσμάτων της, ήτοι όταν το ένα συμβαλλόμενο μέρος εξαναγκάζεται να συμβάλλεται αποκλειστικά ή σχεδόν αποκλειστικά με το άλλο συμβαλλόμενο μέρος, σύμφωνα με το άρθρο 103 των Κατευθυντηρίων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς, παράγοντας φυσικά που οδηγεί σε στεγανοποίηση της αγοράς.

Ο εξαναγκασμός του ενός μέρους να συμβάλλεται με το άλλο, δύναται να λάβει την μορφή υποχρέωσης αποκλειστικής προμήθειας ή αποκλειστικής διάθεσης, έννοιες διακριτές. Πιο συγκεκριμένα, στο άρθρο 172 των Κατευθυντήριων γραμμών για το προϊσχύοντα Κανονισμό 2790/1999 για την περίπτωση συνδυασμού αποκλειστικής διανομής και αποκλειστικής προμήθειας αναφερόταν ότι «η αποκλειστική προμήθεια, στο πλαίσιο της οποίας οι αποκλειστικοί διανομείς οφείλουν να πραγματοποιούν τις προμήθειές τους για ένα συγκεκριμένο σήμα απευθείας από τον κατασκευαστή, καταργεί επιπλέον τις δυνατότητες των αποκλειστικών διανομέων να αξιοποιούν τις αποκλίσεις στις τιμές, καθώς δεν τους επιτρέπεται να αγοράζουν από άλλους διανομείς του συστήματος», χωρίς ωστόσο στον ως άνω Κανονισμό να περιέχεται ορισμός της υποχρέωσης αποκλειστικής προμήθειας<sup>108</sup>.

Από την άλλη μεριά, στο άρθρο 192 των Κατευθυντήριων γραμμών για την εφαρμογή του Κανονισμού 330/2010, αναφέρεται ότι «στην κατηγορία της αποκλειστικής προμήθειας υπάγονται περιορισμοί κύριο χαρακτηριστικό των οποίων είναι ότι ο προμηθευτής υποχρεώνεται ή ωθείται να πωλεί τα συμβατικά προϊόντα μόνο ή κυρίως σε έναν αγοραστή, γενικά ή για μια συγκεκριμένη χρήση»<sup>109</sup>. Βάσει τω ανωτέρω λοιπόν, κρίνεται σκόπιμο να διευκρινιστεί ότι η αποκλειστική προμήθεια συγκεκριμένων προϊόντων ενός σήματος θα πρέπει να διακρίνεται από την αποκλειστική προμήθεια ενός σήματος αυτού καθεαυτό<sup>110</sup>. Η αποκλειστική προμήθεια συγκεκριμένων προϊόντων ενός σήματος, δεν αποκλείει την παράλληλη εισαγωγή των συγκεκριμένων προϊόντων του ίδιου σήματος σε αντίθεση με την αποκλειστική πηγή προμήθειας, μέσω της οποίας ουσιαστικά απαγορεύονται οι παράλληλες εισαγωγές<sup>111</sup>.

Εξάλλου, στην παράγραφο 129 των Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς αναφέρεται ότι «η κατηγορία της προώθησης συγκεκριμένου σήματος καλύπτει τις συμφωνίες που έχουν ως κύριο χαρακτηριστικό ότι ο αγοραστής υποχρεώνεται ή παρακινείται να συγκεντρώνει τις παραγγελίες του για συγκεκριμένο είδος προϊόντος σε έναν προμηθευτή. Το στοιχείο αυτό περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, στην υποχρέωση μη άσκησης ανταγωνισμού και στην επιβολή όρων στον αγοραστή ως προς τις ποσότητες. Η ρήτρα μη άσκησης ανταγωνισμού βασίζεται στην υποχρέωση ή σε ένα σύστημα κινήτρων που αναγκάζει

<sup>108</sup> Σκαλιδη Χ., Ο νέος Κανονισμός απαλλαγής ( ΕΕ ) 330/2010 της Επιτροπής για τους κάθετους περιορισμούς, ΔΕΕ 4/2011, σελ.433

<sup>109</sup> N. Zevgolīs & P. Fotis, “ Prohibition of parallel Imports as a vertical restraint: Per se approach or a Misunderstanding?” European Journal of Law and Economics ISSN 0929-1261 Eur J Law Eco DOI 10.1007/s10657-012-9315-6.

<sup>110</sup> Ζευγώλης Ν., Κάθετες Συμφωνίες και Ανταγωνισμός, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2012, σελ. 182-184

<sup>111</sup> Σκαλιδης Χ., Ο νέος Κανονισμός απαλλαγής (ΕΕ) 330/2010 της Επιτροπής για τους κάθετους περιορισμούς, ΔΕΕ 4/2011, σελ. 433

τον αγοραστή να καλύπτει πάνω από το 80% των αναγκών του σε μια συγκεκριμένη αγορά από έναν μόνο προμηθευτή. Δεν σημαίνει ότι ο αγοραστής υποχρεώνεται να αγοράσει απευθείας μόνο από τον προμηθευτή, αλλά ότι δεν θα αγοράζει και θα μεταπωλεί ούτε θα ενσωματώνει στα προϊόντα του ανταγωνιστικά αγαθά ή υπηρεσίες.

Εν κατακλείδι, αναφορικά με τις αρνητικές επιπτώσεις των κάθετων περιορισμών, σημειώνουμε πως κατά βάση γίνονται εντονότερα αντιληπτές στην αγορά, όταν λαμβάνουν χώρα συνδυαστικά και επιφέρουν κατ' αυτό τον τρόπο σωρευτικά αποτελέσματα. Η ως άνω διαπίστωση δεν ισχύει βέβαια σε περιπτώσεις επιβολής εξ ορισμού ιδιαίτερα σοβαρών περιορισμών, όπως για παράδειγμα, αναφορικά με τις ποσότητες του προμηθευτή που ενδέχεται να επιφέρουν αύξηση τιμής και ως εκ τούτου, να ασκήσουν σημαντική επιρροή στην αγορά<sup>112</sup>.

## B. Θετικές επιπτώσεις

Οι κάθετοι περιορισμοί δύναται να επιφέρουν θετικά αποτελέσματα στην αγορά, σε όφελος του καταναλωτικού κοινού, μέσω του ανταγωνισμού ως προς την ποσότητα και την ποιότητα των παρεχόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών, ιδίως στις περιπτώσεις μικρομεσαίων επιχειρήσεων, που δεν κατέχουν δεσπόζουσα θέση στην αγορά. Οι κάθετοι περιορισμοί επιδρούν θετικά στην αντιμετώπιση φαινομένων, όπως αυτό του παρασιτισμού ή το ζήτημα της ομηρίας, που αναλυτικά παρατίθενται στην συνέχεια της παρούσας.

Ως προς το φαινόμενο του παρασιτισμού (free riding), θα λέγαμε αρχικά, πως σημειώνεται όταν ένας διανομέας προβαίνει σε παρασιτική συμπεριφορά, εκμεταλλευόμενος τις επενδύσεις άλλου διανομέα σε όφελός του, είτε εντός είτε εκτός ενός συγκεκριμένου συστήματος διανομής. Το ως άνω φαινόμενο, συνδυασμό με το γεγονός ότι οι χαρακτηριζόμενες ως αρχικές επενδύσεις ορισμένων διανομέων, ιδίως εάν αφορούν σε νέο προϊόν ή λαμβάνουν χώρα στα πλαίσια νέας αγοράς, ενδέχεται να συνιστούν αναπόκτητα κόστη, κρίνεται σκόπιμη η ανάγκη ύπαρξης κάθετων περιορισμών ως αντιστάθμισμα αλλά και κίνητρο για τις ως άνω επενδύσεις. Στις περιπτώσεις αυτές, οι κάθετοι περιορισμοί δύναται να λάβουν για παράδειγμα τον χαρακτήρα παραχώρησης αποκλειστικού δικαιώματος διανομής των συγκεκριμένων προϊόντων σε καθορισμένη γεωγραφική περιοχή, συνιστώντας επίσης δικαιολογητική βάση για την θέση σε ισχύ ρήτρας περί μη ανταγωνισμού μεταξύ των συμβαλλομένων μερών.

Σύμφωνα με το άρθρο 61 των Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς «ο διανομέας που πωλεί πρώτος ένα νέο σήμα ή ένα υφιστάμενο σήμα σε νέα αγορά, εξασφαλίζοντας έτσι την ουσιαστική είσοδο στη σχετική αγορά, μπορεί να χρειαστεί να προβεί σε σημαντικές επενδύσεις εκεί όπου δεν υπήρχε προηγουμένως ζήτηση για το συγκεκριμένο είδος προϊόντος γενικά ή γι' αυτό το είδος προϊόντος που προέρχεται από τον συγκεκριμένο παραγωγό. Οι εν λόγω

<sup>112</sup> Τζουγανάτος Δ., Κανονισμός 1400/2002 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις κάθετες συμφωνίες στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας: Εφαρμογή σε συμφωνίες εμπορικής αντιπροσωπείας και σε ρήτρες καθορισμού της λιανικής τιμής αυτοκινήτων (γνωμ.), ΔΕΕ 2/2005, σελ. 126

δαπάνες ενδέχεται σε πολλές περιπτώσεις να μην είναι ανακτήσιμες και υπό τις συνθήκες αυτές, ο διανομέας είναι πιθανό να μην δέχεται να συνάψει συμφωνία διανομής χωρίς προστασία επί ορισμένο χρονικό διάστημα έναντι των ενεργητικών και παθητικών πωλήσεων από άλλους διανομείς στην περιοχή του ή στην πελατεία του. Παραδείγματος χάρη, μια τέτοια περίπτωση μπορεί να προκύψει όταν ένας παραγωγός που διαθέτει τα προϊόντα του με τη βοήθεια ενός αποκλειστικού διανομέα και όταν ο εν λόγω διανομέας χρειάζεται να επενδύσει για την εισαγωγή και την καθιέρωση του σήματος σε αυτή τη νέα αγορά. Εφόσον ο διανομέας πρέπει να προβεί σε σημαντικές επενδύσεις για τη δημιουργία ή / και την ανάπτυξη της νέας αγοράς, οι περιορισμοί που επιβάλλονται στις παθητικές πωλήσεις από μέρους άλλων διανομέων στη σχετική περιοχή ή στη σχετική πελατεία και οι οποίοι είναι απαραίτητοι για τον διανομέα προκειμένου να αποσβέσει τις επενδύσεις αυτές, κατά κανόνα δεν εμπίπτουν στο πεδίο του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ κατά τα δύο πρώτα χρόνια που ο εν λόγω διανομέας πωλεί τα συμβατικά προϊόντα ή υπηρεσίες στη συγκεκριμένη περιοχή ή πελατεία, παρόλο που αυτοί οι ιδιαίτερης σοβαρότητας περιορισμοί τεκμαίρεται εν γένει ότι εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ».

Ακόμη, το φαινόμενο του παρασιτισμού ενδέχεται να λάβει την μορφή του χαρακτηριζόμενου ως παρασιτισμού πιστοποίησης, όταν η φήμη των διανομέων είναι συνυφασμένη με την ποιότητα των παρεχόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών. Στις περιπτώσεις αυτές, οι οποίες σημειωτέον περιλαμβάνουν και την δευτερογενή αγορά που δημιουργείται αναφορικά με την επισκευή και συντήρηση των εν λόγω προϊόντων, γίνεται δεκτό ότι οι περιορισμοί που τίθενται για ορισμένη χρονική διάρκεια, συνιστούν το πρόσφορο μέτρο για την καθιέρωση των προϊόντων αυτών στην εκάστοτε σχετική αγορά<sup>113</sup>.

Σύμφωνα με την παράγραφο 116 στοιχείο 4 των παλιών Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς, σε περιπτώσεις όπου ο αγοραστής ή ο πωλητής υποχρεώνεται να κάνει κάποιες επενδύσεις για τους πελάτες του, οι οποίες έχουν συνήθως τη μορφή δημιουργίας διευκολύνσεων ή αγοράς κάποιου εξοπλισμού και από αυτές εξαρτάται η επιτυχία της επένδυσης από το αντισυμβαλλόμενο μέρος, πρόκειται για αναπόκτητα κόστη (sunk costs). Το ως άνω φαινόμενο συνιστά το χαρακτηριζόμενο ως πρόβλημα ομηρίας (hold-up problem), το οποίο σχετίζεται επομένως με τον κίνδυνο ανεπάρκειας των επενδύσεων για την απόσβεση του κόστους μιας επένδυσης.

Αναφορικά με την αξιολόγηση της τυχόν ανεπάρκειας των επενδύσεων, που εξετάζεται στα πλαίσια του ως άνω φαινομένου της ομηρίας, σημειώνουμε ότι θα πρέπει η επένδυση να συνδέεται άμεσα με την εμπορική σχέση και να δύναται να χρησιμοποιηθεί μόνο για την παραγωγή εξαρτήματος συγκεκριμένου σήματος ή για την εμπορία συγκεκριμένου σήματος, σύμφωνα με την παράγραφο 107 στοιχείο δ των Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς. Επίσης, η εκάστοτε εξεταζόμενη επένδυση θα πρέπει να είναι μεγάλης διάρκειας και να υπάρχει η

---

<sup>113</sup> Korah V., An Introductory Guide to EC Competition Law and Practice, 7<sup>th</sup> edition, Hart Publishing, 2000



χαρακτηριζόμενη ως ασυμμετρία στην επένδυση, ήτοι το ένα συμβαλλόμενο μέρος να επενδύει περισσότερο σε σχέση με το άλλο.

Επιπροσθέτως, το φαινόμενο της ομηρίας ενδέχεται να ανακύψει και στις περιπτώσεις μεταβίβασης ουσιώδους τεχνογνωσίας, με δυνατότητα μάλιστα ύπαρξης περιορισμών μεγαλύτερης διάρκειας, δεδομένου ότι ο όρος περί μη ανακοίνωσης του περιεχομένου της τεχνογνωσίας συνιστά απαραίτητη προϋπόθεση και προαπαιτούμενο, λειτουργίας της σύμβασης. Σημειώνουμε βέβαια ότι οι ως άνω περιορισμοί, δεν εμπίπτουν κατά βάση στο ρυθμιστικό πλαίσιο του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ.

Ακόμη μέσω των κάθετων περιορισμών και ειδικότερα μέσω του καθορισμού μέγιστης τιμής μεταπώλησης, δύναται να αντιμετωπιστεί το χαρακτηριζόμενο ως «πρόβλημα της διπλής περιθωριοποίησης», ως κάθετο εξωτερικό επακόλουθο, συμπεριφορών, όπως για παράδειγμα αύξησης των τιμών εκ μέρους του διανομέα με σκοπό την μεγιστοποίηση του κέρδους του, γεγονός ωστόσο που ενδέχεται να περιθωριοποιήσει τόσο τον ίδιο τον διανομέα όσο και τον προμηθευτή<sup>114</sup>. Επιπλέον, οι κάθετοι περιορισμοί μπορούν να συμβάλλουν στην δημιουργία οικονομικών κλίμακας στη διανομή μέσω συμβάσεων αποκλειστικής προμήθειας, στην αντιμετώπιση προβλημάτων της κεφαλαιαγοράς μέσω παροχής χρηματοδότησης μιας επένδυσης και τέλος στην διατήρηση ορισμένων βασικών, ελαχίστων ή υψηλότερων, επιπέδων στην ποιότητα των παρεχόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών<sup>115</sup>.

Βάσει των ανωτέρω επομένως, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως μέσω των κάθετων περιορισμών δύναται να επέλθουν θετικά αποτελέσματα στην αγορά, με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα τα ανωτέρω. Σε κάθε περίπτωση όμως, το κρίσιμο στοιχείο είναι η εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας, ώστε να επιβάλλεται ο λιγότερο επαχθής περιορισμός για την επιδιωκόμενη βελτίωση της αποτελεσματικότητας, σύμφωνα με την παράγραφο 109 των Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς.

## **2. Κριτήρια αξιολόγησης των κάθετων περιορισμών**

Σύμφωνα με το άρθρο 110 των Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς, για την αξιολόγηση αυτών λαμβάνονται υπόψη κατά βάση τέσσερα κριτήρια. Πρώτον, το μερίδιο του προμηθευτή και του αγοραστή, στην αγορά που δραστηριοποιείται έκαστος εξ αυτών. Στη συνέχεια γίνεται διάκριση αναλόγως του εάν αμφότερα τα συμβαλλόμενα μέρη ή έστω ένα εξ αυτών, πληροί ή όχι την προϋπόθεση μεριδίου έως 30% στην σχετική αγορά όπου δραστηριοποιείται. Στην πρώτη περίπτωση και με δεδομένο ότι η κρινόμενη συμφωνία δεν περιλαμβάνει

<sup>114</sup> Korah V. & Rothnie W.A, Exclusive Distribution and the EEC Competition Rules. Regulations 1983/83 & 1984/83, Sweet & Maxwell, 1992

<sup>115</sup> Μπαμπέτας Γ. , Καθετοποίηση ή δίκτυο διανομής? Νομικοί προβληματισμοί, Εισήγηση στο 13ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου με θέμα : « Η Οργάνωση της Επιχείρησης των Κεφαλαιουχικών Εταιριών », Κέρκυρα , 7-9 Νοεμβρίου 2003, Νομική Βιβλιοθήκη , 2004 , σελ. 270 επ.

περιορισμούς ιδιαίτερης σοβαρότητας, εφαρμόζεται ο Κανονισμός 330/2010 περί απαλλαγής, ενώ σε αντίθετη περίπτωση, ελέγχεται η υπαγωγή της συμφωνίας στο ρυθμιστικό περιεχόμενο του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ. Σε περίπτωση δε που μία συμφωνία εμπίπτει στο πεδίο του ως άνω άρθρου, εξετάζεται σε τελικό στάδιο το ενδεχόμενο πλήρωσης σωρευτικά των προϋποθέσεων του άρθρου 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ, περί απαλλαγής.

Βάσει του άρθρου 111 των Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς, η απόφαση περί του εάν μία κρινόμενη συμφωνία εμπεριέχει σημαντικούς περιορισμούς κατά την έννοια του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ, λαμβάνονται υπόψη οι εξής παράγοντες:

- Α. ο χαρακτήρας και η φύση της υπό κρίση κάθετης συμφωνίας
- Β. η θέση των συμβαλλομένων μερών στη σχετική αγορά
- Γ. η θέση των ενεργητικών και δυναμικών ανταγωνιστών στην ίδια σχετική αγορά
- Δ. η θέση των αγοραστών των συμβατικών προϊόντων στην σχετική αγορά και πιο συγκεκριμένα η διαπραγματευτική τους δύναμη
- Ε. η ύπαρξη ή όχι φραγμών εισόδου στη σχετική αγορά και ειδικότερα ο βαθμός διεκδικησιμότητας της σχετικής αγοράς
- ΣΤ. η ωριμότητα της αγοράς
- Ζ. το επίπεδο του εμπορίου
- Η. η φύση του προϊόντος
- Θ. καθώς και άλλοι παράγοντες

Όλες οι ανωτέρω παράμετροι, όπως θα παρατεθούν συνοπτικά στη συνέχεια, εξετάζονται κατά περίπτωση και βασικός στόχος είναι η δημιουργία μιας κατά το δυνατό αντικειμενικής προσέγγισης και εκτίμησης των αποτελεσμάτων της κρινόμενης συμφωνίας<sup>116</sup>.

Ως προς το πρώτο στοιχείο, ήτοι τον χαρακτήρα και την φύση της κρινόμενης κάθετης συμφωνίας, σημειώνουμε ότι δεδομένης της ποικιλομορφίας και της δυναμικής στα πλαίσια και την λειτουργία μιας σύμβασης, καθίσταται σχεδόν αδύνατη η δημιουργία κριτηρίων εκ των προτέρων αξιολόγησης. Ως προς το δεύτερο στοιχείο της αξιολόγησης της θέσης των συμβαλλομένων στη σχετική αγορά, λαμβάνεται υπόψη η ισχύς αμφοτέρων αλλά και εκάστου εξ αυτών στην αντίστοιχη σχετική αγορά, βάσει τόσο του μεριδίου του, όπως αναλυτικά παρατέθηκε ανωτέρω αλλά και σε συνδυασμό με το εάν ένα εκ των συμβαλλομένων μερών κατέχει ηγετική θέση ή διαθέτει ανώτερο χαρτοφυλάκιο<sup>117</sup> ή ακόμη και δεσπόζουσα θέση στην αγορά.

Αναφορικά με τα επόμενα στοιχεία, ήτοι την θέση των ανταγωνιστών και την θέση των πελατών, θα λέγαμε πως αμφοτέροι οι ως άνω παράγοντες λειτουργούν αντιστρόφως ανάλογα με ενδεχόμενες αρνητικές συνέπειες των περιορισμών που τίθεται βάσει κάθετων συμπράξεων, μειώνοντας με τον τρόπο αυτό την δυναμική

<sup>116</sup> Απόφαση 163/2011 Α.Π., ΔΕΕ 8-9/2011, σελ. 932

<sup>117</sup> 520/VI/2011 απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού, παρ. 152

τους και περιορίζοντας τυχόν σημαντικές επιπτώσεις στην αγορά<sup>118</sup>. Σχετικά με το ζήτημα του φραγμού εισόδου στην αγορά, αναφέρουμε πως το βασικό κριτήριο για την αξιολόγηση αυτών είναι ο εκτιμώμενος χρόνος εντός του οποίου δύνανται να εισέλθουν νέοι ανταγωνιστές στην σχετική αγορά, με το διάστημα των δύο ετών να θεωρείται κατά βάση ο ανώτερος χρόνος για την αποδοχή ή όχι του συγκεκριμένου παράγοντα αξιολόγησης του περιορισμού μέσω μιας κάθετης σύμπραξης<sup>119</sup>.

Επίσης, ως προς τα υπόλοιπα κριτήρια, επισημαίνουμε πως το θέμα των μη ανακτήσιμων δαπανών συνιστά σημαντικό φραγμό στην είσοδο νέων δυνητικών ανταγωνιστών στην αγορά, γεγονός που σε συνδυασμό με την ύπαρξη στατικής αγορές, δύναται να οδηγήσει σε έντονα αντι-ανταγωνιστικά αποτελέσματα<sup>120</sup>. Ως προς το επίπεδο του εμπορίου, σημειώνουμε ότι αφού γίνει η διάκριση μεταξύ ενδιάμεσων και τελικών προϊόντων και υπηρεσιών, θα πρέπει να αξιολογηθεί κατά κύριο λόγο η δυνατότητα των διανομέων να πωλούν περισσότερα του ενός σήματα για τα οποία ενδιαφέρεται το καταναλωτικό κοινό, ενώ επισημαίνεται πως οι κάθετοι περιορισμοί ενδέχεται να επιδρούν αρνητικά σε περιπτώσεις προϊόντων που αγοράζονται άπαξ κυρίως λόγω της χαμηλής τιμής τους. Τέλος, εκτός των ως άνω κριτηρίων, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το ενδεχόμενο πρόκλησης σωρευτικών αποτελεσμάτων βάσει περισσότερων κάθετων συμφωνιών καθώς επίσης και ο τρόπος καθορισμού της αντίστοιχης πρακτικής ή συμφωνίας, προκειμένου να επιτευχθεί κατά το δυνατό ακριβέστερη προσέγγιση και αξιολόγηση του περιορισμού που προκύπτει δυνάμει μιας κάθετης συμφωνίας.

### **3.Ειδικότερα το ζήτημα της αποτελεσματικότητας και αρχή του rule of reason του αμερικανικού δικαίου**

Το κοινοτικό δίκαιο χαρακτηρίζεται από την τάση αναζήτησης αποτελεσματικότητας στα πλαίσια εξέτασης μιας οριζόντιας ή κάθετης συμφωνίας, υπό την έννοια μιας οικονομικής κατά βάση θεώρησης του ζητήματος. Σε θεωρητικό επίπεδο η οικονομική αποτελεσματικότητα σχετίζεται με την έννοια της κοινωνικής ευημερίας, η οποία ορίζεται ως το άθροισμα της ευημερίας των καταναλωτών και της ευημερίας των παραγωγών ενός προϊόντος<sup>121</sup>.

Κατά την αξιολόγηση μιας συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής, η εκάστοτε αρχή ανταγωνισμού, καλείται να σταθμίσει τα αρνητικά και θετικά αποτελέσματα αυτών, όπως για παράδειγμα την βελτίωση της παραγωγής ή την δημιουργία οικονομικών κλίμακος. Μία στάθμιση αυτής της μορφής δεν είναι πάντοτε εύκολη και ως εκ τούτου ορθότερο είναι να μην θεωρείται το αποτέλεσμα αυτής εκ

<sup>118</sup> Καρύδης Γ., Ευρωπαϊκό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Ανταγωνισμού, εκδόσεις Σάκκουλα, 2004

<sup>119</sup> N. Zevgolis & P. Fotis, “ Prohibition of parallel Imports as a hard core Restriction of Article 4 of Block Exemption Regulation for vertical Agreements: European Law and Economics ” , Online at: [http://mpra.ub.uni-muenchen.de/38160/MPPRA\\_Paper\\_No.\\_38160](http://mpra.ub.uni-muenchen.de/38160/MPPRA_Paper_No._38160), posted 18 April 2012. Το συγκεκριμένο άρθρο δημοσιεύτηκε αυτούσιο στο Journal of Advanced Research in Law and Economics, Volume II, Issue 2(4), Winter 2011, p.162

<sup>120</sup> Κατσουλάκος Γ., Μικρο-Οικονομική Πολιτική. Μέτρα και εφαρμογές, 1998

<sup>121</sup> Βέττας Ν. και Κατσουλάκος Γ., Πολιτική Ανταγωνισμού και Ρυθμιστική Πολιτική. Τα Οικονομικά των Ρυθμιστικών Παρεμβάσεων σε αγορές με μονοπωλιακή δύναμη, Τυπωθήτω, 2004

των προτέρων δεδομένο. Άλλωστε, το γεγονός ότι τα εμπλεκόμενα μέρη, είτε όταν έχουν κοινά είτε όταν έχουν αντικρουόμενα συμφέροντα, θα σπεύσουν αναλόγως να αναδείξουν, διογκώνοντας πολλές φορές, τα θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα της υπό κρίση συμφωνίας, απόφασης ή εναρμονισμένης πρακτικής/συγκέντρωσης, δυσχεραίνει την κατάσταση, δυσκολεύοντας την ακρίβεια του χαρακτηριζόμενου ως “balancing test”<sup>122</sup>.

Σύμφωνα με την οικονομική θεωρία, τα κύρια είδη της αποτελεσματικότητας είναι πρώτον η στατική αποτελεσματικότητα (static efficiency) και η δυναμική αποτελεσματικότητα (dynamic efficiency). Η στατική αποτελεσματικότητα λαμβάνει ως δεδομένη την τεχνολογία και διακρίνεται σε παραγωγική αποτελεσματικότητα (productive efficiency) και καταναμητική αποτελεσματικότητα (allocative efficiency)<sup>123</sup>. Η παραγωγική αποτελεσματικότητα υπολογίζει και καταδεικνύει την εγγύτητα ή μη του πραγματικού κόστους παραγωγής σε σχέση με το χαμηλότερο δυνατό κόστος ενώ η καταναμητική αποτελεσματικότητα υπολογίζει και καταδεικνύει το βαθμό στον οποίο οι πόροι της οικονομίας κατανέμονται αποτελεσματικά με το χαμηλότερο δυνατό κόστος. Η δε στατική αποτελεσματικότητα αντιδιαστέλλεται προς την δυναμική αποτελεσματικότητα, η οποία καταδεικνύει το επίπεδο παραγωγής νέων τεχνολογιών, καινοτόμων ιδεών και βελτιωμένων προϊόντων<sup>124</sup>.

Δεδομένου ότι οι ως άνω κατηγορίες αποτελεσματικότητας δεν συντρέχουν παράλληλα, εξαρτάται από την μελέτη της εκάστοτε συμφωνίας η διαπίστωση της αντίστοιχης αποτελεσματικότητας και των συνεπειών της. Χαρακτηριστικά δε επισημαίνουμε πως η δημιουργία ενιαίας αγοράς ενθαρρύνει τον ανταγωνισμό μεταξύ σημάτων και ως εκ τούτου μεταξύ των παραγωγών, συμβάλλοντας στην παγίωση της καταναμητικής αποτελεσματικότητας. Ακόμη, η ενοποίηση της αγοράς με αύξηση του μεγέθους αυτής, παρέχει την δυνατότητα στις επιχειρήσεις να αυξήσουν την παραγωγή τους μέσω της δημιουργίας οικονομικών κλίμακος, ενισχύοντας με τον τρόπο αυτό την παραγωγική αποτελεσματικότητα. Η δε ανταλλαγή τεχνολογίας μεταξύ των κρατών μελών κατατείνει στην δυναμική αποτελεσματικότητα.

Στο σημείο αυτό επισημαίνουμε πως σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τα αντικειμενικά οικονομικά οφέλη, στα πλαίσια εξέτασης της αποτελεσματικότητας, δεν θα πρέπει να αφορούν στα πλεονεκτήματα που προκύπτουν για τα συμβαλλόμενα μέρη, αλλά στα οφέλη που επιδρούν θετικά στην ανταγωνιστική διαδικασία. Τα κριτήρια για την απόδειξη της βελτίωσης της αποτελεσματικότητας, είναι η φύση της επικαλούμενης βελτίωσης της αποτελεσματικότητας, ο αιτιώδης σύνδεσμος ανάμεσα στην συμφωνία και την βελτίωση της αποτελεσματικότητας, η πιθανότητα και ο βαθμός βελτίωσης της αποτελεσματικότητας και τέλος τρόπος και ο χρόνος επίτευξης αυτής<sup>125</sup>. Η ανάλυση δε της πιθανότητας και του βαθμού βελτίωσης της

---

<sup>122</sup> Geradin D., Efficiency claims in EC competition Law and Sector Specific Regulation (Paper prepared for the first Workshop on Comparative Competition Law – Whose Regulation, Which Regulation?, Florence, Villa Schifanoia, November 12 & 13, 2004)

<sup>123</sup> Βέττας Ν. και Κατσουλάκος Γ., Πολιτική Ανταγωνισμού και Ρυθμιστική Πολιτική. Τα Οικονομικά των Ρυθμιστικών Παρεμβάσεων σε αγορές με μονοπωλιακή δύναμη, Τυπωθήτω, 2004

<sup>124</sup> Κατσουλάκος Γ., Μικρο-Οικονομική Πολιτική. Μέτρα και Εφαρμογές, 1998, σελ. 183

<sup>125</sup> Κινητή Ε, Ζητήματα από την Αλλαγή Συστήματος στο Κοινοτικό Δίκαιο Ανταγωνισμού για τα Εθνικά Δικαστήρια, ΕΕμπΔ 2005, σελ. 228

αποτελεσματικότητας, καθώς επίσης και η ανάλυση του τρόπου και του χρόνου επίτευξης της βελτίωσης αποτελεσματικότητας οδηγούν στην τελική διαπίστωση της πραγματικής αξίας της επικαλούμενης από τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις βελτίωσης της αποτελεσματικότητας, με ανάγκη ταυτόχρονης ωστόσο στάθμισης της ως άνω βελτίωσης με τα επερχόμενα αποτελέσματα, που αντίκεινται στον ανταγωνισμό.

Η αναζήτηση των αποτελεσματικότητων κατά τα ανωτέρω και η δυσκολία της στάθμισης θετικών και αρνητικών συνεπειών στον ανταγωνισμό βάσει μιας υπό εξέταση σύμβασης, καθιστά σχεδόν απαγορευτική την επιβολή *per se* οριοθετήσεων, λόγω της συνθετότητας του ζητήματος. Επομένως και δεδομένης της οικονομικής προσέγγισης του όλου ζητήματος, θα πρέπει τόσο οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού όσο και τα εθνικά δικαστήρια, να μελετούν λεπτομερώς και να λαμβάνουν υπόψη όλες τις παραμέτρους μιας συμφωνίας<sup>126</sup>.

Η ως άνω προσέγγιση περί αποτελεσματικότητας, δύναται να συσχετιστεί με την αρχή του “rule of reason” του αμερικανικού δικαίου, σύμφωνα με την οποία σε κάθε περίπτωση αντι-ανταγωνιστικής σύμπραξης, θα πρέπει να γίνεται στάθμιση των συγκρουόμενων συμφερόντων, ήτοι του συμφέροντος ύπαρξης και λειτουργίας του ελεύθερου ανταγωνισμού και της ανάγκης περιορισμού του κατά περίπτωση, σε όφελος της λειτουργίας του ανταγωνισμού γενικότερα, των καταναλωτών αλλά και της οικονομίας. Προκειμένου να λάβει χώρα η αξιολόγηση ενός περιορισμού υπό το ως άνω πρίσμα, θα πρέπει καταρχάς να διαπιστωθεί εάν μέσω αυτού προκαλείται περιορισμός του ανταγωνισμού καθώς επίσης και την έκταση αυτού, εν συνεχεία δε θα πρέπει να ερευνηθεί εάν ο συγκεκριμένος περιορισμός επιδρά θετικά στην κοινωνία και στο καταναλωτικό κοινό και τέλος σύμφωνα με την στάθμιση του rule of reason, θα πρέπει να σταθμιστεί εάν ο περιορισμός του ανταγωνισμού τίθεται προς όφελος του καταναλωτικού κοινού και μάλιστα, κατά τρόπο λιγότερο επαχθή.

Ο ως άνω τρόπος λειτουργίας του rule of reason, έχει ως αποτέλεσμα αφενός την μελέτη των αποτελεσμάτων κάθε περιορισμού μεμονωμένα, ώστε να επιτυγχάνεται η καλύτερη δυνατή στάθμιση και ως εκ τούτου ρύθμιση των ζητημάτων του ανταγωνισμού και αφετέρου ωστόσο την δημιουργία σχετικής ανασφάλειας δικαίου περί τον τρόπο αντιμετώπισης κάθε περίπτωσης. Βάσει των ανωτέρω, διαπιστώνουμε ως κοινός σημείο σύγκλισης το γεγονός ότι πλην ορισμένων *per se* απαγορεύσεων, όπως για παράδειγμα αναφορικά με τον καθορισμό της τιμής μεταπώλησης, θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να εξετάζονται τα αποτελέσματα μιας συμφωνίας σε επίπεδο δυνητικού ανταγωνισμού και η ανάλυση των αντι-ανταγωνιστικών συμπράξεων να λαμβάνει χώρα σύμφωνα με την εφαρμογή του rule of reason<sup>127</sup>.

#### **4.Εφαρμογή του άρθρου 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ**

<sup>126</sup> Ζευγώλης Ν, Το ζήτημα των αποτελεσματικότητων σε οριζόντιες και κάθετες συμπράξεις: στροφή του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού προς την κατά περίπτωση ανάλυση, ΔΕΕ 4/2007, σελ.416

<sup>127</sup> Νικολαΐδης Γ., Η αποδοχή του Rule of Reason στο αμερικανικό και κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού, ΕΕμπΔ. 2002, σελ.773

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η σωρευτική πλήρωση των προϋποθέσεων του άρθρου 101 παρ.3 ΣΛΕΕ, δύναται να έχει ως αποτέλεσμα την εφαρμογή του ευεργετήματος της απαλλαγής για μια συμφωνία, ακόμη και αν emπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 παρ. 1 της ΣΛΕΕ, βάσει του οποίου απαγορεύονται οι κάθετες συμπράξεις. Οι προϋποθέσεις που θα πρέπει να συντρέχουν αθροιστικά είναι η εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας και πιο συγκεκριμένα η ύπαρξη αντικειμενικού οφέλους σε οικονομικό επίπεδο, η επιδιωκόμενη βελτίωση θα πρέπει να πραγματοποιείται με τα λιγότερο επαχθή μέσα, έχοντας ως κεντρικό άξονα το καταναλωτικό κοινό και τέλος δεν θα πρέπει μέσω της εκάστοτε κρινόμενης συμφωνίας να περιορίζεται ο ανταγωνισμός σε σημαντικό τμήμα της αγοράς των σχετικών προϊόντων και υπηρεσιών.

Ως προς την πρώτη προϋπόθεση και λαμβάνοντας ως δεδομένο την ατομική αξιολόγηση αφενός των όρων και αφετέρου των αποτελεσμάτων κάθε μεμονωμένης συμφωνίας, θα πρέπει η βελτίωση της αποτελεσματικότητας να διαπιστώνεται με αντικειμενικά κριτήρια και σε κάθε περίπτωση τα αποτελέσματα αυτής θα πρέπει να ωφελούν το καταναλωτικό κοινό και όχι αποκλειστικά και μόνο τα συμφέροντα των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων. Επιπροσθέτως, οι περιορισμοί που τίθενται θα πρέπει να είναι απολύτως αναγκαίοι και οι λιγότερο επαχθείς για την επίτευξη της βελτίωσης της αποτελεσματικότητας.

Οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις οφείλουν να αιτιολογούν επαρκώς την επιλογή τους και να στοιχειοθετούν τον αποκλεισμό πιθανών και ενδεχομένως λιγότερο επαχθών, άλλων μέτρων για την επίτευξη της αποτελεσματικότητας. Με άλλα λόγια, απαιτείται στάθμιση και αξιολόγηση της καταλληλότητας της σχέσης μέσου και σκοπού, βάσει των αποτελεσμάτων τόσο των άμεσων όσο και των δυνητικών, από την εκτιμώμενη πορεία της εκάστοτε σχετικής αγοράς στην οποία αφορούν.

Τέλος, σχετικά με την δυνατότητα κατάργησης του ανταγωνισμού σε σημαντικό τμήμα της αγοράς, θα πρέπει να καταστεί σαφές το γεγονός ότι ακόμη και αν πληρούνται σωρευτικά οι ως άνω αναφερόμενες προϋποθέσεις που ορίζει το άρθρο 101 παρ. 3 της ΣΛΕΕ, αν η εξεταζόμενη συμφωνία emπίπτει στο ρυθμιστικό πλαίσιο του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, περί καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης, τότε στην κρινόμενη συμφωνία δεν τυγχάνει εφαρμογής η απαλλαγή του άρθρου 101 παρ. 3 της ΣΛΕΕ. Η αιτιολογική βάση της ως άνω υπεροχής της εφαρμογής της μιας διάταξης έναντι της άλλης, στοιχειοθετείται εκ των πραγμάτων, δεδομένου ότι η δεσπόζουσα επιχείρηση δεν δύναται να έχει επαρκή κίνητρα για την βελτίωση της αποτελεσματικότητας και μετακύληση του οφέλους της στο καταναλωτικό κοινό. Η έννοια της δεσπόζουσας θέσης, συνεπάγεται κατά κύριο λόγο την έλλειψη διεκδικησιμότητας στην αγορά και της εύρυθμης λειτουργίας του ανταγωνισμού, ταυτιζόμενη κυρίως με την έννοια του μονοπωλίου και ούσα εξ αυτού του λόγου, αντικείμενη των διατάξεων περί προστασίας και διαφύλαξης του ανταγωνισμού τόσο στην εγχώρια όσο και στην ενιαία αγορά<sup>128</sup>.

---

<sup>128</sup> Ζευγώλης Ν., Κάθετες Συμφωνίες και Ανταγωνισμός, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2012

## ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

### A. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

#### 1. Συνοπτική παρουσίαση ζητημάτων ανταγωνισμού στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας

Αναφορικά με το ζήτημα των κάθετων συμπράξεων στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας, θα λέγαμε ότι μολονότι τέθηκε σε εφαρμογή ο κανονισμός 461/2010<sup>129</sup>, είχε ήδη διαπιστωθεί, κατά την περίοδο ισχύος του προηγούμενου υπ' αριθμ. 1400/2002 Κανονισμού<sup>130</sup>, ότι στον συγκεκριμένο τομέα δύναται να υφίσταται μία ειδική κατηγορία κάθετων συμφωνιών, οι οποίες κατά βάση θα θεωρείται ότι πληρούν τις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 101 παρ. 3 ΣΛΛΕ.

Βασική προϋπόθεση ισχύος των ανωτέρω είναι ότι οι εν λόγω συμφωνίες συνάπτονται μεταξύ μη ανταγωνιζομένων επιχειρήσεων, μεταξύ ορισμένων ανταγωνιζομένων επιχειρήσεων ή από ορισμένες ενώσεις λιανοπωλητών ή επισκευαστών. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται συμφωνίες αναφορικά με την αγορά, πώληση ή μεταπώληση καινούριων αυτοκινήτων, ανταλλακτικών καθώς επίσης και η παροχή υπηρεσιών επισκευής και συντήρησης των αυτοκινήτων, περιλαμβάνοντας και ρήτρες που περιορίζουν δευτερευόντως δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας. Σε κάθε περίπτωση το κρίσιμο στοιχείο για την τελική απόφαση περί περιορισμού του ανταγωνισμού είναι η στάθμιση των αρνητικών και θετικών επιπτώσεων που έχει στην αγορά η εκάστοτε συμφωνία, λαμβανομένης υπόψη της ισχύος των συμβαλλομένων μερών στην σχετική αγορά, ώστε να αξιολογηθεί επίσης και η επιρροή στο καταναλωτικό κοινό.

Ο κλάδος της αυτοκινητοβιομηχανίας συνιστά μια κατηγορία μελέτης και μία υπόθεση εργασίας, που χρήζει ξεχωριστής εξέτασης λόγω των ιδιαιτεροτήτων που παρουσιάζει με αποτέλεσμα την ανάγκη διάκρισης ανάμεσα σε συμφωνίες που αφορούν στην διανομή καινούργιων οχημάτων και σε εκείνες που σχετίζονται με την διανομή ανταλλακτικών και την παροχή εργασιών επισκευής και συντήρησης<sup>131</sup>. Η πρώτη κατηγορία της διανομής ανταλλακτικών αφορά στην χαρακτηριζόμενη ως πρωτογενή αγορά και σύμφωνα με τον Κανονισμό 330/2010 τυγχάνουν καταρχάς

<sup>129</sup> [http://europa.eu.int/comm/competition/car\\_sector/](http://europa.eu.int/comm/competition/car_sector/) (DG COMP's website)

<sup>130</sup> Colino M., Recent Changes in the Regulation of Motor Vehicle Distribution in Europe – Questioning the Logic of Sector – Specific Rules for the Car Industry (2010), Competition Law Review, p.203

<sup>131</sup> Clark J. and Simon S., The New Legal Framework for Motor Vehicle Distribution: A Toolkit to deal with Real Competition Breakdowns, Journal of European Competition Law & Practice, 2010, Vol.1, No 6, p. 478

εφαρμογής του ευεργετήματος της απαλλαγής, λαμβανομένου υπόψη πάντα του παράγοντα του μεριδίου της αγοράς και με την επιφύλαξη πλήρωσης όλων των προϋποθέσεων που τίθενται με τον ως άνω κανονισμό και σε κάθε περίπτωση εντός του πλαισίου που ορίζεται από το άρθρο 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ.

Από την άλλη μεριά ο τομέας της δευτερογενούς αγοράς αφορά στην διανομή των ανταλλακτικών και την παροχή υπηρεσιών επισκευής και συντήρησης, παράμετροι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους. Η τεχνολογική πρόοδος<sup>132</sup> που αυξάνει την συνθετότητα των λειτουργιών του αυτοκινήτου επιδρά σημαντικά στο ζήτημα της διανομής των ανταλλακτικών, με την ολοένα αυξανόμενη ανάγκη για αξιοπιστία και της συνεπεία αυτής, μεγαλύτερη χρονική απόσταση επισκέψεων στο συνεργείο από την αγορά του αυτοκινήτου, γεγονός που συνεπάγεται, εκτός των άλλων, την αύξηση των τιμών στις εργασίες επισκευής<sup>133</sup>.

Αναφορικά με το ζήτημα της παροχής υπηρεσιών επισκευής και συντήρησης, θα λέγαμε ότι βασικός διαφοροποιητικός παράγοντας συγκριτικά με το θέμα της διανομής ανταλλακτικών είναι η δυνατότητα ύπαρξης του χαρακτηριζόμενου ως «εφικτού» ανταγωνισμού, αναλόγως του μέτρου επιρροής του ανταγωνισμού ανάμεσα σε εξουσιοδοτημένους επισκευαστές, που εντάσσονται καθ' οιονδήποτε τρόπο εντός του δικτύου του κατασκευαστή και σε ανεξάρτητους προμηθευτές ανταλλακτικών και επισκευαστές. Η ιδιαιτερότητα έγκειται στην ανάγκη σωρευτικής πλήρωσης των προϋποθέσεων που τίθενται από το άρθρο 101 παρ.3 ΣΛΕΕ, των προϋποθέσεων απαλλαγής του κανονισμού 330/2010 αλλά και 461/2010. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημάνουμε ότι δεν υπόκεινται στην περίπτωση του ευεργετήματος της απαλλαγής οι κάθετες συμφωνίες που περιορίζουν την πώληση ανταλλακτικών σε ανεξάρτητους επισκευαστές από το δίκτυο των επίσημων διανομέων του κατασκευαστή, προκειμένου με αυτό τον τρόπο να μην απειλοείται η δυνατότητα παροχής υπηρεσιών επισκευής και συντήρησης στον καταναλωτή υψηλού επιπέδου με την χρησιμοποίηση ανταλλακτικών που εξασφαλίζουν την ασφάλεια και αξιοπιστία του αυτοκινήτου<sup>134</sup>. Για τον λόγο αυτό μάλιστα οι ανεξάρτητοι επισκευαστές έχουν την δυνατότητα προμήθειας γνήσιων ανταλλακτικών από τον παραγωγό τους και συγκεκριμένα σε ποσοστό που φτάνει το 80% των συστατικών μερών ενός καινούριου αυτοκινήτου.

Με το ίδιο σκεπτικό και στα πλαίσια του κανονισμού 1400/2002 οι εξουσιοδοτημένοι επισκευαστές δύναντο να πωλούν γνήσια ανταλλακτικά σε ανεξάρτητους επισκευαστές. Το γεγονός αυτό ωστόσο δεν αναιρεί το δικαίωμα του κατασκευαστή να απαιτεί από τους ενταγμένους στο δίκτυό του επισκευαστές να χρησιμοποιούν ανταλλακτικά εφάμιλλης ποιότητας αυτών που χρησιμοποιήθηκαν κατά την κατασκευή του αυτοκινήτου.

Ακόμη, το ευεργέτημα της απαλλαγής εφαρμόζεται και σε περιπτώσεις επισκευών που καλύπτονται από την εγγύηση αλλά και στα πλαίσια διαδικασιών

---

<sup>132</sup> Karydis G. & Zevgolis N., Regulation 1400/2002 and access to technical information: Necessity of convergent interpretation with the principles established by the relevant case law, ECLR 2009, p. 95

<sup>133</sup> Goyder J., EU Distribution, 4<sup>th</sup> ed., Hart Publishing, 2005

<sup>134</sup> Whish R, Competition Law, 5<sup>th</sup> ed., Oxford University Press, 2005



ανάκλησης, δεδομένων ότι οι συμβατικές υποχρεώσεις που φέρει ο κατασκευαστής εν προκειμένω, δικαιολογούν την χρησιμοποίηση από τον επισκευαστή αποκλειστικά και μόνο ανταλλακτικών του κατασκευαστή. Η συμβατικές υποχρεώσεις του κατασκευαστή στηρίζουν και αιτιολογούν την αντικειμενικά δικαιολογημένη απαίτησή του για την χρησιμοποίησης γνήσιων ανταλλακτικών στις ανωτέρω περιπτώσεις, αποτελώντας με τον τρόπο αυτό εξαίρεση στο γενικότερο ρυθμιστικό πλαίσιο του κανονισμού 1400/2002 που στοχεύει στην εξασφάλιση του ανταγωνισμού μεταξύ εξουσιοδοτημένου και ανεξάρτητου επισκευαστή καθώς επίσης ανάμεσα στα γνήσια ανταλλακτικά και τα εφάμιλλης ποιότητας.

Θα πρέπει ωστόσο να επισημάνουμε ότι η ανωτέρω αναφερθείσα εξαίρεση, σε καμία απολύτως περίπτωση δεν νομιμοποιεί τυχόν άρνηση του επίσημου επισκευαστή να παράσχει τις υπηρεσίες του εντός της εγγύησης ή στα πλαίσια διαδικασιών ανάκλησης εάν ο πελάτης έχει επισκεφθεί προηγουμένως ανεξάρτητο επισκευαστή για άλλο ζήτημα αναφορικά με το αυτοκίνητό του. Φυσικά, η επισκευή στα πλαίσια της εγγύησης δεν ισχύει εάν προκλήθηκε πρόβλημα στο αυτοκίνητο εξαιτίας λανθασμένης επέμβασης σε αυτό ανεξάρτητου επισκευαστή.

Εν κατακλείδι, θα σημειώναμε ότι το ευεργέτημα της εφαρμόζεται σε συμφωνίες βάσει των οποίων περιορίζεται η δυνατότητα του κατασκευαστή εξαρτημάτων ή γνήσιων ανταλλακτικών να τοποθετεί ευκρινώς λογότυπο ή εμπορικό σήμα του κατασκευαστή του αυτοκινήτου, δεδομένου ότι θα πρέπει σε κάθε περίπτωση οι καταναλωτές και οι τελικοί χρήστες των προϊόντων αυτών γενικότερα, να γνωρίζουν την ταυτότητα του εκάστοτε κατασκευαστή ώστε εκτός των άλλων να προστατεύεται το δικαίωμά τους να επιλέγουν μεταξύ γνήσιων ή μη ανταλλακτικών. Τέλος, η διαφορά των ζητημάτων που ανακύπτουν αναφορικά με τις κάθετες συμφωνίες με αντικείμενο την αγορά, την πώληση και την μεταπώληση καινούριων οχημάτων συγκριτικά με την διανομή ανταλλακτικών και την παροχή υπηρεσιών επισκευής και συντήρησης, οδήγησε στην άμεση εφαρμογή του κανονισμού 461/2010 ήδη από τον Ιούνιο του 2010, προκειμένου να τεθεί ένα αυστηρότερο πλαίσιο στην χαρακτηριζόμενη ως δευτερογενή αγορά κατά τα ανωτέρω, σε αντίθεση με την περίοδο προσαρμογής που δόθηκε για την εφαρμογή του ως άνω κανονισμού στην πρωτογενή αγορά, με τον ορισμό της 31-05-2013 ως ημερομηνίας έναρξης της ισχύος του, με ισχύουσες έως τότε διατάξεις αυτές του κανονισμού 1400/2002.

## **2.Βασικοί στόχοι της πολιτικής ανταγωνισμού στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας**

Κεντρικός άξονας στην πολιτική του ανταγωνισμού αναφορικά με τον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας, είναι η προστασία της δυνατότητας πρόσβασης των κατασκευαστών ανταλλακτικών στις δευτερογενείς αγορές αυτοκινήτων. Το όφελος της επίτευξης του ως άνω στόχου μετακυλιέται στους καταναλωτές, δεδομένου ότι αυξάνεται η επάρκεια και διαθεσιμότητα των ανταλλακτικών με συνεπακόλουθη μείωση της τιμής τους.

Πριν προβούμε σε περαιτέρω ανάλυση του ζητήματος, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά στην τριμερή διάκριση των ανταλλακτικών. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν

τα ανταλλακτικά που φέρουν το σήμα του κατασκευαστή του αυτοκινήτου και χαρακτηρίζονται ως OEM (Original Equipment Manufacturer parts) ανταλλακτικά, τα γνήσια ανταλλακτικά, τα οποία κατασκευάζονται και διανέμονται από τους προμηθευτές γνήσιου εξοπλισμού (OES-Original Equipment Supplier parts) και τέλος τα ανταλλακτικά εφάμιλλης ποιότητας με τα γνήσια (spare parts of matching quality), τα οποία κατασκευάζονται και διανέμονται από τους αντίστοιχους κατασκευαστές.

Σύμφωνα με το άρθρο 5 στοιχείο α) του Κανονισμού 461/2010, συνιστά περιορισμό ιδιαίτερης σοβαρότητας ο επιβαλλόμενος από τα μέλη ενός συστήματος επιλεκτικής διανομής σε ανεξάρτητους επισκευαστές, αναφορικά με την πώληση ανταλλακτικών. Με την ως άνω διάταξη ρυθμίζεται η περίπτωση των χαρακτηριζόμενων ως εξαρτημάτων αποκλειστικότητας, τα οποία αποκλειστικά και μόνο από τον κατασκευαστή ή/και τα μέλη του εξουσιοδοτημένου δικτύου.

Αναφορικά με συμφωνίες για τις εργαλειομηχανές, ήτοι περιπτώσεις κατά τις οποίες ενέχονται και ζητήματα προστασίας δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και ενδέχεται να μην τυγχάνει εφαρμογής η Ανακοίνωση περί υπεργολαβίας, αναλόγως του εάν ο προμηθευτής εξαρτημάτων έχει ήδη στη διάθεσή του την συγκεκριμένη εργαλειομηχανή ή τεχνογνωσία ή ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία ένας κατασκευαστής αυτοκινήτων υποχρεώνει έναν προμηθευτή εξαρτημάτων να μεταβιβάσει την κυριότητα της εν λόγω εργαλειομηχανής ή τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας ή την τεχνογνωσία, αναλαμβάνοντας ασήμαντο μέρος του κόστους ανάπτυξης του προϊόντος ή δεν συνεισφέρει κάτι εκ των ανωτέρω.

Τέλος, στο άρθρο 5 στοιχείο Γ) του Κανονισμού 461/2010 αναφέρεται ως περιορισμός ιδιαίτερης σοβαρότητας η συμφωνία με την οποία περιορίζεται η δυνατότητα του προμηθευτή να θέτει το εμπορικό του σήμα ή τον λογότυπό του, πραγματικά και κατά τρόπο ώστε να είναι ορατά, επάνω στα εξαρτήματα που προμηθεύει ή τα ανταλλακτικά. Κεντρικός άξονας της εν λόγω ρύθμισης είναι η δυνατότητα του καταναλωτή αφενός ενημέρωσης των υφιστάμενων κατηγοριών ανταλλακτικών που υπάρχουν στην αγορά και αφετέρου η δυνατότητα αξιολόγησης αυτών και αντίστοιχης επιλογής.

## **B. Νομοθετικό πλαίσιο**

### **1. Προϊσχύον καθεστώς βάσει του Κανονισμού 1400/2002**

Βασικός στόχος του ως άνω κανονισμού ήταν η ενεργής προώθηση γνήσιων ανταλλακτικών και εφάμιλλης ποιότητας σε εξουσιοδοτημένα συνεργεία και εμπόρους αυτοκινήτων, παρέχοντας μάλιστα το δικαίωμα χρησιμοποίησης ανταλλακτικών εφάμιλλης ποιότητας από ανεξάρτητους διανομείς ανταλλακτικών, ως εναλλακτική πηγή προμήθειας. Με τον ως άνω Κανονισμό, οι προμηθευτές απέκτησαν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν το δικό τους λογότυπο για τη σήμανση των αυθεντικών εξαρτημάτων τους, έτσι ώστε ο καταναλωτής να έχει γνώση για την πραγματική προέλευση ενός εξαρτήματος, παράλληλα με την δυνατότητα των ανεξάρτητων συνεργείων εκτέλεσης εργασιών συντήρησης ή επισκευής στο διάστημα που το όχημα βρίσκεται εντός των πλαισίων της εγγύησης.

Επιπλέον κατοχυρώθηκε το διευρυμένο δικαίωμα πρόσβασης σε τεχνικές πληροφορίες, παρέχοντας στα ανεξάρτητα συνεργεία το δικαίωμα να λαμβάνουν για τεχνικά θέματα, την ίδια πληροφόρηση με τα εξουσιοδοτημένα συνεργεία.

Σύμφωνα με τον προϋσχύοντα υπ' αριθμ. 1400/2002 κανονισμό που τέθηκε σε ισχύ την 1/10/2002 διαμορφώθηκε το νομοθετικό πλαίσιο για τις συμφωνίες που αφορούν στη διανομή αυτοκινήτων, μηχανών και την παροχή υπηρεσιών στον συγκεκριμένο τομέα επιχειρηματικής δραστηριότητας. Ο ως άνω κανονισμός περιελάμβανε διατάξεις για το ελεύθερο εμπόριο ανταλλακτικών αυτοκινήτου, με κύριο στόχο τη συμβολή στη δημιουργία μεγαλύτερου ανταγωνισμού, τόσο στο χώρο των πωλήσεων και παροχής υπηρεσιών, όσο και στο χώρο της προμήθειας ανταλλακτικών. Επιπροσθέτως, βασικός στόχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι η εξασφάλιση του δικαιώματος του καταναλωτή να επιλέγει το συνεργείο που επιθυμεί για την παροχή εργασιών συντήρησης και επισκευής, με τιμές που θα ελέγχονται από τον ελεύθερο ανταγωνισμό.

Η διάταξη του άρθρου 3 του κανονισμού 1400/2002 και ειδικότερα οι παράγραφοι 4,5 και 6 αυτής ορίζουν επί λέξει τα εξής: « 4. Η απαλλαγή εφαρμόζεται υπό τον όρο ότι η κάθετη συμφωνία που συνάπτεται με διανομέα ή επισκευαστή προβλέπει ότι ο προμηθευτής που επιθυμεί να κοινοποιήσει καταγγελία συμφωνίας πρέπει να αποστείλει την κοινοποίηση αυτή εγγράφως και να αναφέρει τους λεπτομερείς, αντικειμενικούς και διαφανείς λόγους που δικαιολογούν την καταγγελία της συμφωνίας, προκειμένου να αποφευχθούν περιπτώσεις στις οποίες ο προμηθευτής καταγγέλλει κάθετη συμφωνία με διανομέα ή επισκευαστή επειδή ο τελευταίος εφαρμόζει πρακτικές που δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο περιορισμών βάσει του παρόντος κανονισμού.

5. Η απαλλαγή εφαρμόζεται υπό τον όρο ότι η κάθετη συμφωνία που συνάπτει ο προμηθευτής καινούριων αυτοκινήτων οχημάτων με διανομέα ή εξουσιοδοτημένο επισκευαστή προβλέπει:

α) ότι η συμφωνία συνάπτεται για περίοδο πέντε ετών τουλάχιστον στην περίπτωση αυτή, κάθε συμβαλλόμενο μέρος αναλαμβάνει να γνωστοποιήσει στο άλλο με προειδοποιητική προθεσμία τουλάχιστον έξι μηνών την πρόθεσή του να μην ανανεώσει τη συμφωνία, ή

β) ότι η συμφωνία συνάπτεται για αόριστο χρόνο στην περίπτωση αυτή, η προειδοποιητική προθεσμία για την κανονική λύση της συμφωνίας πρέπει να είναι τουλάχιστον δύο χρόνια και για τα δύο μέρη, η προθεσμία αυτή μειώνεται τουλάχιστον σε ένα έτος εφόσον:

i) ο προμηθευτής υποχρεούται εκ του νόμου ή με ειδική συμφωνία να καταβάλει αποζημίωση κατά τη λύση της συμφωνίας, ή εφόσον

ii) ο προμηθευτής τερματίζει τη συμφωνία προκειμένου να προβεί σε αναγκαία αναδιοργάνωση του συνόλου ή ουσιαστικού μέρους του δικτύου.

6. Η απαλλαγή εφαρμόζεται υπό τον όρο ότι η κάθετη συμφωνία παρέχει σε καθένα από τα συμβαλλόμενα μέρη το δικαίωμα να παραπέμπει τις διαφορές που σχετίζονται με την εκπλήρωση των συμβατικών τους υποχρεώσεων σε ανεξάρτητο εμπειρογνώμονα ή διαιτητή. Τέτοιες διαφορές, μπορούν, μεταξύ άλλων, να αφορούν:

α) τις υποχρεώσεις διάθεσης

- β) τον καθορισμό ή την επίτευξη στόχων για τις πωλήσεις
- γ) την τήρηση απαιτήσεων για τα αποθέματα
- δ) την τήρηση υποχρέωσης για προμήθεια ή χρήση οχημάτων για επίδειξη
- ε) τους όρους για την πώληση διαφορετικών σημάτων
- στ) το κατά πόσο μια απαγόρευση δραστηριοποίησης σε μη εγκεκριμένο τόπο εγκατάστασης περιορίζει τη δυνατότητα του διανομέα αυτοκινήτων οχημάτων, εκτός επιβατικών ή ελαφρών επαγγελματικών οχημάτων, να επεκτείνει τις δραστηριότητές του
- ζ) το κατά πόσο η λύση της συμφωνίας δικαιολογείται από τους λόγους που αναφέρονται στην κοινοποίηση.

Το δικαίωμα που αναφέρεται στο πρώτο εδάφιο ισχύει με την επιφύλαξη του δικαιώματος κάθε αντισυμβαλλόμενου μέρους να προσφύγει στα εθνικά δικαστήρια».

Στο σημείο αυτό και πριν προβούμε σε διεξοδικότερη ανάλυση του ζητήματος των κάθετων περιορισμών στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας καθίσταται απαραίτητη η διευκρίνιση ότι βασικός στόχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφορικά με τον ως άνω Κανονισμό ήταν κατά βάση η διαφύλαξη του αναπόκτητου κόστους επενδύσεων των διανομέων, στους οποίους μάλιστα ορισμένοι παραγωγοί ενδέχεται να επιβάλουν περιορισμούς ως προς την χορήγηση εκπτώσεων ή την δυνατότητα πώλησης των προϊόντων τους σε καταναλωτικό κοινό έτερου κράτους μέλους. Υπό αυτό το πρίσμα λοιπόν, τέθηκαν προβλέψεις περί διάρκειας της σύμβασης, μεταβατικές περίοδοι για τη διακοπή της ανανέωσης και δυνατότητα μεταβίβασης συμβάσεων διανομής μεταξύ των μελών ενός δικτύου.

Η διάταξη του ως άνω άρθρου 3 καθορίζει τις προϋποθέσεις εφαρμογής του Κανονισμού απαλλαγής και δεν εισάγει διάταξη αναγκαστικού δικαίου, παρέχουσα νομικό έρεισμα σε έκαστο των συμβαλλομένων μερών για την δρομολόγηση ενεργειών βάσει των κανόνων του δικαίου περί ελεύθερου ανταγωνισμού. Η παραβίαση της εν λόγω διάταξης ωστόσο, συνιστά λόγο καταγγελίας και συνεπακόλουθης διακοπής της συνεργασίας μεταξύ των συμβαλλομένων μερών, με δυνατότητα προστασίας εντός του πλαισίου των διατάξεων περί ενδοσυμβατικής ευθύνης.

Στην υπ' αριθμ. 9 αιτιολογική σκέψη του προοιμίου του Κανονισμού 1/2003, αναφέρεται ότι « ο παρών κανονισμός, ο οποίος εκδίδεται για την εφαρμογή των διατάξεων 81 και 82 της Συνθήκης, δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη από το να εφαρμόζουν στο έδαφός τους εθνική νομοθεσία η οποία προστατεύει άλλα νόμιμα συμφέροντα, υπό τον όρο ότι η νομοθεσία αυτή συμβαδίζει με τις γενικές αρχές και τις λοιπές διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας. Εφόσον η συγκεκριμένη εθνική νομοθεσία επιδιώκει κατά κύριο λόγο στόχο άλλον από την προστασία του ανταγωνισμού στην αγορά, οι αρχές του ανταγωνισμού και τα δικαστήρια των κρατών μελών δύνανται να εφαρμόζουν την εν λόγω νομοθεσία στο έδαφός τους. Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη έχουν το δικαίωμα, δυνάμει του παρόντος κανονισμού, να εφαρμόζουν στο έδαφός τους εθνική νομοθεσία που απαγορεύει ή επιβάλλει κυρώσεις στην άσκηση αθέμιτων εμπορικών πρακτικών, είτε αυτές είναι μονομερείς είτε συμβατικές. Η νομοθεσία αυτή επιδιώκει συγκεκριμένο στόχο, ανεξαρτήτως των πραγματικών ή των υποτιθέμενων συνεπειών των πράξεων αυτών επί του

ανταγωνισμού στην αγορά. Αυτό συμβαίνει ιδίως με τη νομοθεσία που απαγορεύει στις επιχειρήσεις να επιβάλλουν, να αποσπών ή να επιχειρούν να αποσπάσουν από τους εμπορικούς τους εταίρους αδικαιολόγητους, δυσανάλογους ή μη ανταποδοτικούς όρους και προϋποθέσεις».

Στην περίπτωση της παραγράφου 3 του Κανονισμού 1400/2002 οριζόταν ως προϋπόθεση εφαρμογής του ευεργετήματος της απαλλαγής γ/η δυνατότητα του διανομέα περί μεταβίβασης της επιχείρησής του, χωρίς να απαιτείται έγκριση ή συναίνεση του κατασκευαστή. Ωστόσο, η ως άνω διάταξη δεν έτυχε ευρείας εφαρμογής, δεδομένου ότι η δυνατότητα καταγγελίας της σύμβασης συνεργασίας με διετή προειδοποίηση, καθιστούσε δυσχερή την εφαρμογή της εν λόγω ρύθμισης, δεδομένης της αυξημένης πιθανότητας μη ομαλής λειτουργίας των σχέσεων μεταξύ κατασκευαστή και του εκάστοτε προμηθευτή, εφόσον ο πρώτος ενδέχεται να συμβάλλεται με διαφορετική επιχείρηση, που πιθανόν να μην είναι της επιλογής του. Σημειώνουμε δε ότι το χρονικό περιθώριο της διετούς προειδοποίησης υπό συνθήκες μπορεί να αποβεί και πάλι οριακό, δεδομένου του ιδιαίτερα υψηλού κόστους επενδύσεων που απαιτούνται εξ ορισμού στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας.

Μια από τις κυριότερες καινοτομίες βάσει του προϊσχύοντος κανονισμού, για το ελεύθερο εμπόριο ανταλλακτικών, είναι ο ορισμός των «αυθεντικών ανταλλακτικών», ο οποίος περιλαμβάνει αφενός τα ανταλλακτικά εσωτερικής παραγωγής, τα οποία παράγουν οι ίδιοι οι κατασκευαστές αυτοκινήτων στις δικές τους μονάδες και αφετέρου τα ανταλλακτικά που κατασκευάζονται από ανεξάρτητους κατασκευαστές και τα οποία διανέμονται μέσω του κατασκευαστή οχημάτων και των εξουσιοδοτημένων συνεργατών του. Ο κατασκευαστής οχημάτων δύναται να απαιτήσει τη χρήση του δικού του λογότυπου πάνω στα ανταλλακτικά που διανέμονται μέσω αυτού και επιπλέον ο κατασκευαστής των ανταλλακτικών, μπορεί ελεύθερα να χρησιμοποιήσει τον δικό του λογότυπο στα προϊόντα του είτε αποκλειστικώς, είτε εκ παραλλήλου ως διπλή σήμανση και να τα διαθέτει και στο ελεύθερο εμπόριο.

Επίσης, τα ανταλλακτικά που παράγονται από κατασκευαστές ανταλλακτικών, τα οποία είναι τεχνικώς εφάμιλλα προς τα εξαρτήματα που χρησιμοποιήθηκαν σε ένα νέο όχημα και που προωθούνται στο ελεύθερο εμπόριο ανταλλακτικών, φέρουν βεβαίως μόνο το λογότυπο του κατασκευαστή των ανταλλακτικών αυτών. Ωστόσο ο όρος γνήσιο ανταλλακτικό, καθορίζεται αποκλειστικά και μόνο λαμβανομένης υπόψη της ποιότητας του εκάστοτε εξαρτήματος, καταργώντας με τον τρόπο αυτό το προνόμιο των κατασκευαστών οχημάτων να ορίζουν την ονομασία των ανταλλακτικών και κάνοντας λόγο για τα ανταλλακτικά εφάμιλλης ποιότητας βάσει της αντιστοιχίας της ποιότητας και του τρόπου παραγωγής σε αντιστοιχία με αυτό που χρησιμοποιήθηκε κατά την κατασκευή του οχήματος. Οι εξουσιοδοτημένοι συνεργάτες των κατασκευαστών οχημάτων, έχουν σύμφωνα με τον ως άνω κανονισμό την υποχρέωση να χρησιμοποιούν ανταλλακτικά που είναι τουλάχιστον εφάμιλλης, αυθεντικής, ή και ανώτερης ποιότητας.

Για να διευκολύνονται οι πωλήσεις από τους ανεξάρτητους εμπόρους ανταλλακτικών προς τους εξουσιοδοτημένους συνεργάτες των κατασκευαστριών

εταιρειών και για να αποφευχθούν πιθανές νομικές προκλήσεις εκ μέρους των κατασκευαστριών εταιρειών, συνιστάται στους κατασκευαστές και προμηθευτές ανταλλακτικών να εκδίδουν έγγραφη πιστοποίηση ποιότητας των ανταλλακτικών τους, η οποία δύναται να αναγράφεται στη συσκευασία, να παρέχεται ως συνοδευτικό έγγραφο, ή ακόμη και με την μορφή ανακοίνωσης στο διαδίκτυο. Σύμφωνα με την ανωτέρω ρύθμιση BER οι έμποροι, αποκτούν την δυνατότητα δραστηριοποίησης τόσο στον πρωτογενή όσο και στον δευτερογενή τομέα και επιπλέον έχουν την δυνατότητα δραστηριοποίησης σε περισσότερες μάρκες (multi brand), ζήτημα το οποίο θα εξεταστεί στη συνέχεια. Αναφορικά δε με την προμήθεια ανταλλακτικών, βάσει της ως άνω ρύθμισης, παρέχεται η δυνατότητα τόσο στον εξουσιοδοτημένο πωλητή όσο και στο εξουσιοδοτημένο συνεργείο να αγοράσουν αυθεντικά ανταλλακτικά, καθώς και ανταλλακτικά τουλάχιστον εφάμιλλης ποιότητας από ανεξάρτητους χονδρέμπορους ανταλλακτικών, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα την εξασφάλιση ικανοποιητικού αποθέματος και την αύξηση του ποιοτικού ανταγωνισμού.

## **2.Περιορισμοί ιδιαίτερης σοβαρότητας σύμφωνα με τον Κανονισμό 330/2010**

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός πως στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας ενδέχεται να σημειώνονται περιορισμοί ιδιαίτερης σοβαρότητας, που χρήζουν ιδιαίτερης αντιμετώπισης. Για τον λόγο αυτό οι περιορισμοί ιδιαίτερης σοβαρότητας για τις περιπτώσεις αυτές, αναφέρονται τόσο στο άρθρο 5 του Κανονισμού 461/2010 που αφορά στον συγκεκριμένο κλάδο, όσο και στο άρθρο 4 του Κανονισμού 330/2010.

Ειδικότερα, στο άρθρο 4 του ως άνω Κανονισμού αναφέρεται ότι «η απαλλαγή που προβλέπεται στο άρθρο 4 δεν ισχύει για τις κάθετες συμφωνίες οι οποίες, άμεσα ή έμμεσα, μεμονωμένα ή σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες που υπόκεινται στον έλεγχο των μερών, έχουν ως αντικείμενο:

- A) τον περιορισμό των πωλήσεων ανταλλακτικών για αυτοκίνητα οχήματα από μέλη συστήματος επιλεκτικής διανομής σε ανεξάρτητους επισκευαστές που χρησιμοποιούν τα ανταλλακτικά αυτά για την επισκευή και συντήρηση αυτοκινήτων οχημάτων
- B) τον περιορισμό που συμφωνείται μεταξύ ενός προμηθευτή ανταλλακτικών, εργαλείων επισκευής ή διαγνωστικού και λοιπού εξοπλισμού και ενός κατασκευαστή αυτοκινήτων οχημάτων, με τον οποίο περιορίζεται η δυνατότητα του προμηθευτή να πωλεί αυτά τα προϊόντα σε εξουσιοδοτημένους ή ανεξάρτητους διανομείς, σε εξουσιοδοτημένους ή ανεξάρτητους επισκευαστές ή σε τελικούς χρήστες
- Γ) τον περιορισμό που συμφωνείται μεταξύ ενός κατασκευαστή αυτοκινήτων οχημάτων, που χρησιμοποιεί εξαρτήματα για την αρχική συναρμολόγηση αυτοκινήτων οχημάτων και του προμηθευτή των εξαρτημάτων, με τον οποίο περιορίζεται η δυνατότητα του προμηθευτή να επιθέτει το εμπορικό του σήμα ή λογότυπο σε ορατό σημείο επί των εξαρτημάτων ή επί των ανταλλακτικών.

Βάσει των ανωτέρω, λοιπόν, συμπεραίνουμε πως εάν μια συμφωνία εμπεριέχει έναν εκ των προαναφερθέντων περιορισμών, που χαρακτηρίζονται ως ιδιαίτερης σοβαρότητας, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 παρ. 1

ΣΛΕΕ, με αποτέλεσμα να καθίσταται σχεδόν απίθανη η σωρευτική πλήρωση των προϋποθέσεων που ορίζονται στο άρθρο 101 παρ.3 της Συνθήκης, δυσχεραίνοντας εξ ορισμού τη θέση της εκάστοτε επιχείρησης να αποδείξει ότι μέσω της κρινόμενης συμφωνίας επιτυγχάνεται βελτίωση της αποτελεσματικότητας, με βάση όσα αναφέρθηκαν σχετικά στο προηγούμενο κεφάλαιο για το θέμα<sup>135</sup>.

### 3.Ειδικότερα η υποχρέωση μη άσκησης ανταγωνισμού

Η υποχρέωση μη άσκησης ανταγωνισμού, που στον χώρο της αυτοκινητοβιομηχανίας εκδηλώνεται κυρίως με την προώθηση συγκεκριμένου σήματος, συνεπάγεται τον περιορισμό στην άσκηση της οικονομικής δραστηριότητας του διανομέα, υπό την έννοια ότι περιορίζεται η δυνατότητά του αναφορικά με την προσέλκυση πελατείας. Η συγκεκριμένη υποχρέωση μολονότι έχει ενοχικό χαρακτήρα, υπαγόμενη στο σύστημα του δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού, επηρεάζεται από οικονομικά κριτήρια, τα οποία σχετίζονται με το μερίδιο των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων στη σχετική αγορά αλλά και με το είδος των όρων κάθε εξεταζόμενης σύμβασης<sup>136</sup>.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 στοιχ. δ) του Κανονισμού 330/2010, ως υποχρέωση μη ανταγωνισμού ορίζεται πρώτον κάθε άμεση ή έμμεση υποχρέωση δυνάμει της οποίας ο αγοραστής δεν μπορεί να παράγει, να αγοράζει, να πωλεί ή να μεταπωλεί αγαθά ή υπηρεσίες που είναι ανταγωνιστικά προς τα αγαθά ή τις υπηρεσίες που αναφέρονται στη σύμβαση και δεύτερον οποιαδήποτε άμεση ή έμμεση υποχρέωση του αγοραστή να πραγματοποιεί από τον προμηθευτή ή από άλλη επιχείρηση την οποία υποδεικνύει ο προμηθευτής, πάνω από το 80% των συνολικών προμηθειών του σε αναφερόμενα στη σύμβαση αγαθά ή υπηρεσίες και υποκατάστατά τους στην σχετική αγορά. Επομένως, ένας προμηθευτής έχει την δυνατότητα να συμφωνήσει με τον διανομέα την υποχρέωση προώθησης συγκεκριμένου σήματος, υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι το μερίδιο εκάστου των συμβαλλομένων δεν ξεπερνά το ποσοστό του 30% στη σχετική αγορά και ότι η ως άνω υποχρέωση δεν δύναται να ξεπερνά το χρονικό όριο της πενταετίας. Σε κάθε δε περίπτωση το κρίσιμο στοιχείο για την εξέταση του εν λόγω ζητήματος είναι η ενδεχόμενη ύπαρξη σωρευτικών αποτελεσμάτων στεγανοποίησης στην αγορά, γεγονός που εξαρτάται από την λειτουργία και παράλληλη εφαρμογή συμβάσεων αντίστοιχου περιεχομένου.

Για τον λόγο αυτό, η υποχρέωση μη άσκησης ανταγωνισμού, δεν υπάγεται κατά βάση στην κατηγορία των ιδιαίτερης σοβαρότητας περιορισμών, αλλά ενδέχεται να επιφέρουν την ακυρότητα μιας σύμβασης, σε περιπτώσεις που η εφαρμογή τους, επιφέρει εκ του αποτελέσματος σοβαρούς περιορισμούς. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις σοβαρών περιορισμών συνιστούν η παρεμπόδιση εισόδου ή επέκτασης στην αγορά, καθώς επίσης και η αύξηση των τιμών αγοράς των προϊόντων σε

<sup>135</sup> Μαρίνος Μιχ.- Θεοδ., Κανονισμός 1400/2002 της Ευρ. Επιτροπής για τις κάθετες συμφωνίες στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας- Η ρήτρα τόπου εγκατάστασης, ΕΕμπΔ 2/2006, σελ. 488 επ.

<sup>136</sup> Λιακόπουλος Θ., Η υποχρέωση μη ανταγωνισμού. Προϋποθέσεις κύρους της συμφωνίας μη ανταγωνισμού (γνωμ.), ΔΕΕ 1/1996, σελ. 24 επ.

συνδυασμό με μείωση της δυνατότητας επιλογής και πτώση του επιπέδου της ποιότητας, παράγοντες που φυσικά επιδρούν άμεσα και επηρεάζουν το καταναλωτικό κοινό.

Από την άλλη μεριά, η υποχρέωση μη άσκησης ανταγωνισμού, ενισχύει την αποτελεσματικότητα και την διαφύλαξη ενός βαθμού ποιότητας, βάσει των προδιαγραφών που τίθενται, ως επακόλουθο της ανωτέρω υποχρέωσης. Το γεγονός αυτό βέβαια συνιστά την κύρια αιτία για την εξήγηση του φαινομένου της κυριαρχίας του συστήματος της επιλεκτικής διανομής στον χώρο της αυτοκινητοβιομηχανίας, βάσει ποιοτικών κριτηρίων.

Στο χώρο της αυτοκινητοβιομηχανίας, εκτός της περίπτωσης της ρητής υποχρέωσης περί μη άσκησης ανταγωνισμού, που κατατείνει στην προώθηση ενός συγκεκριμένου σήματος, υπάρχει περίπτωση ο ως άνω στόχος να επιτυγχάνεται με έμμεσο τρόπο, ήτοι μέσω επιβολής υψηλών επιπέδων ποιοτικών προδιαγραφών, που εξ ορισμού οδηγούν στην περιορισμένη πρόσβαση υποψήφιων διανομέων να ανταπεξέλθουν. Επίσης, ο προμηθευτής, ενδέχεται να παρέχει στον διανομέα διάφορα προνόμια ως επιβράβευσης της προώθησης εκ μέρους του δεύτερου ενός μόνο σήματος.

#### **4.Η ρύθμιση του ζητήματος multi-branding**

Το φαινόμενο των συγχωνεύσεων και εξαγορών επιχειρήσεων που έλαβαν χώρα τα πρώτα έτη του 2000, άσκησε σημαντική επιρροή κατά την διαμόρφωση του υπ' αριθμ. 1400/2002 Κανονισμού, υπό την έννοια ότι χαρακτηρίστηκε ως αντικείμενος στον ανταγωνισμό ο τυχόν όρος μιας σύμβασης, περί περιορισμού της δυνατότητας ενός διανομέα να πωλεί περισσότερα του ενός σήματα. Με την ανωτέρω ρύθμιση επομένως αποτυπώνεται ένας εν δυνάμει συμβατικός όρος, βάσει του οποίου παρέχεται η δυνατότητα διάθεσης περισσότερων του ενός σήματος από τον ίδιο διανομέα.

Η ως άνω ρύθμιση βέβαια είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία μεγάλων ομάδων διανομέων για την προώθηση περισσότερων σημάτων, δεδομένου ότι αρκετοί κατασκευαστές αυτοκινήτων, αύξησαν τις απαιτούμενες ποιοτικές προδιαγραφές των διανομέων, με σκοπό την διαφύλαξη και προστασία της φήμης του σήματός τους. Ο γεγονός αυτό εξάλλου, βασίζεται στο γεγονός ότι πράγματι η δραστηριοποίηση ενός διανομέα σε συγκεκριμένο μόνο σήμα, συνδράμει τα μέγιστα στην κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο προώθηση αυτού, καθιστώντας το περισσότερο ανταγωνιστικό. Δεδομένων των ανωτέρω, στο άρθρο 1 παρ. 1 στοιχ. Δ) του κανονισμού 330/2010, ορίζεται ως κατώτατο όριο συνολικών προμηθειών ενός μόνο σήματος ποσοστό 80%, αντί του 30%, που προβλεπόταν στον Κανονισμό 1400/2002<sup>137</sup>.

---

<sup>137</sup> Μαρίνος Μιχ.- Θεοδ., Η διανομή αυτοκινήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Κανονισμός 1400/2002/ΕΚ, Δίκαιο & Οικονομία Π.Σ Σάκκουλας, 2005



Από τον συνδυασμό των Κανονισμών 330/2010 και 461/2010 προκύπτει η προσπάθεια σύζευξης μεταξύ των συστημάτων διανομής multi-brand και mono-brand, υπό την προϋπόθεση δε ότι το μερίδιο του εμπλεκόμενου κατασκευαστή αυτοκινήτων στη σχετική αγορά για όλα τα σήματα που διαθέτει, δεν ξεπερνά το ποσοστό του 30%, προκειμένου να τυγχάνει εφαρμογής το ευεργέτημα της απαλλαγής. Επίσης, ακόμη και για τις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο εκάστοτε κατασκευαστής, διαθέτει μερίδιο στην σχετική αγορά μικρότερο του 30%, ορίζεται ως μέγιστη διάρκεια ισχύος της προώθησης συγκεκριμένου σήματος, η πενταετία<sup>138</sup>.

Στο σημείο αυτό βέβαια αξίζει να σημειώσουμε ότι ο χρονικός ορίζοντας της πενταετίας συναρτάται άμεσα με την δυνατότητα απόσβεσης των επενδύσεων ενός διανομέα για την προώθηση ενός συγκεκριμένου σήματος. Επιπροσθέτως, σε κάθε περίπτωση η υποχρέωση προώθησης ενός συγκεκριμένου σήματος, ακόμη και αν πληρούνται οι ως άνω ποσοτικές και χρονικές προϋποθέσεις, δεν εφαρμόζεται ο Κανονισμός περί απαλλαγής, εάν μέσω της ως άνω υποχρέωσης προώθησης συγκεκριμένου σήματος επέρχεται σωρευτικό αποτέλεσμα στην εκάστοτε σχετική αγορά ή εάν αποκλείονται συγκεκριμένα άλλα σήματα. Διευκρινίζουμε επίσης, αναφορικά με την περίπτωση σωρευτικού αποτελέσματος ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δύναται να προβεί στην έκδοση κανονισμού με τον οποίο να κηρύττει ανεφάρμοστο το ευεργέτημα της απαλλαγής, εφόσον καλύπτεται ποσοστό άνω του 50% μιας σχετικής αγοράς εξαιτίας της παράλληλης δραστηριοποίησης αντίστοιχων δικτύων.

Ο όρος περί προώθησης ενός συγκεκριμένου σήματος σε περίπτωση που η συμφωνία στην οποία υπάγεται, δεν πληροί τις προϋποθέσεις εφαρμογής των κανόνων περί ομαδικής απαλλαγής, λόγω υπέρβασης του ποσοστού του 30% του μεριδίου της σχετικής αγοράς είτε εξαιτίας υπέρβασης του χρονικού ορίου των πέντε ετών, έχει ως αποτέλεσμα την καταρχήν υπαγωγή της συμφωνίας αυτής στην διάταξη του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ. Εξεταζόμενη δε εν συνεχεία ad hoc η εκάστοτε συμφωνία βάσει της πιθανής βελτίωσης της αποτελεσματικότητας, δύναται να υπαχθεί στην εξαίρεση περί απαλλαγής του άρθρου 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ. Θα πρέπει ωστόσο να διευκρινίσουμε ότι ειδικότερα ως προς το ζήτημα της υποχρέωσης των εξουσιοδοτημένων επισκευαστών να χρησιμοποιούν γνήσια ανταλλακτικά που προμηθεύει ο κατασκευαστής του αυτοκινήτου για τις επισκευές που πραγματοποιούνται στα πλαίσια της εγγύησης καθώς επίσης και για την δωρεάν εξυπηρέτηση μετά την πώληση και για τις εργασίες σε περίπτωση ανάκλησης ελαττωματικών αυτοκινήτων, ότι οι υποχρεώσεις προώθησης συγκεκριμένου σήματος στις ως άνω περιπτώσεις, εδράζονται σε αντικειμενικό λόγο, που καθιστά απαραίτητο τον καθορισμό της εξαίρεσης αυτής.

## **5.Οι κάθετες συμφωνίες υπό το πρίσμα του Κανονισμού 461/2010**

Ο υπ' αριθμ. 461/2010 Κανονισμός, εκδόθηκε σε συνέχεια του υπ' αριθμ. 1400/2002 Κανονισμού για την εφαρμογή του άρθρου 101 παράγραφος 3 της ΣΛΕΕ,

<sup>138</sup> Ζευγώλης Ν., Κάθετες Συμφωνίες και Ανταγωνισμός, εκδόσεις Σάκκουλα 2012

ρυθμίζοντας ειδικότερα τον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας. Ο ως άνω Κανονισμός, βασίστηκε στην εμπειρία που αποκτήθηκε μέσω της εφαρμογής του προηγούμενου Κανονισμού, τόσο στα πλαίσια της πρωτογενούς αγοράς, που αφορά στη διανομή καινούριων αυτοκινήτων, όσο και ως προς την δευτερογενή αγορά, ήτοι σχετικά με την διανομή ανταλλακτικών καθώς επίσης και την παροχή υπηρεσιών επισκευής και συντήρησης αυτοκινήτων.

Οι συνθήκες ανταγωνισμού στη δευτερογενή αγορά αυτοκινήτων οχημάτων ασκούν άμεση επίδραση, τόσο στη δημόσια ασφάλεια, υπό την έννοια ότι η οδήγηση των οχημάτων ενδέχεται να μην είναι ασφαλής αν η επισκευή τους δεν είναι σωστή, όσο και στη δημόσια υγεία και στο περιβάλλον, λόγω υψηλότερων εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και άλλων ατμοσφαιρικών ρύπων, αν δεν γίνεται τακτική συντήρηση των οχημάτων, σύμφωνα με τις οδηγίες του κατασκευαστή τους. Για τον λόγο αυτό και υπό αυτό το πρίσμα, κρίθηκε αναγκαία η εξασφάλιση πρόσβασης των ανεξάρτητων επισκευαστών, μεταξύ άλλων και στην απαραίτητη τεχνογνωσία, προκειμένου να διασφαλιστούν τα ανωτέρω.

Μελετώντας, συνοπτικά τα βασικά σημεία του νέου νομοθετικού πλαισίου του δικαίου του ανταγωνισμού, αναφέρουμε αρχικά πως τέθηκε σε ισχύ την 01-06-2010 με ημερομηνία λήξης της ισχύος του την 31-05-2023. Διευκρινίζουμε δε, πως ειδικά ως προς την δευτερογενή αγορά του κλάδου της αυτοκινητοβιομηχανίας, τέθηκε ως αφετηρία έναρξης της ισχύος του η 01-06-2013, προκειμένου να δοθεί το απαραίτητο χρονικό περιθώριο προσαρμογής των επιχειρήσεων. Ειδικότερα επομένως διευκρινίζουμε, πως αναφορικά με την πώληση καινούριων αυτοκινήτων, παρατάθηκε η ισχύς του υπ' αριθμ. 1400/2002 έως την 01-06-2010 και για την διανομή ανταλλακτικών και την παροχή υπηρεσιών συντήρησης και επισκευής, ισχύει ήδη εξ αρχής ο Κανονισμός 330/2010, ήτοι από 01-06-2010 και ο μεταγενέστερος αυτού 461/2010.

Ο Κανονισμός 461/2010 προσέθεσε στον υπ' αριθμ. 330/2010 Κανονισμό, ορισμένους περιορισμούς χαρακτηριζόμενους ως ιδιαίτερης σοβαρότητας που υπήρχαν στον Κανονισμό 1400/2002 και αφορούν στην απαγόρευση της επιβολής περιορισμών στις πωλήσεις ανταλλακτικών από μέλη δικτύου επιλεκτικής διανομής σε ανεξάρτητους επισκευαστές που χρησιμοποιούν τα ανταλλακτικά για την επισκευή και συντήρηση οχημάτων. Επίσης, βάσει του ως άνω νομοθετικού πλαισίου απαγορεύονται οι περιορισμοί πώλησης από προμηθευτή ανταλλακτικών σε εξουσιοδοτημένους ή / και ανεξάρτητους επισκευαστές / διανομείς ή τελικούς χρήστες. Ακόμη, απαγορεύεται η επιβολή περιορισμών ως προς την δυνατότητα του προμηθευτή να αναγράφει το εμπορικό του σήμα, επί των εξαρτημάτων και ανταλλακτικών που παρέχει.

Επομένως, προκύπτει το συμπέρασμα πως ένας από τους στόχους της Επιτροπής όσον αφορά την πολιτική ανταγωνισμού για την αυτοκινητοβιομηχανία είναι η προστασία της πρόσβασης των κατασκευαστών ανταλλακτικών στις δευτερογενείς αγορές αυτοκινήτων. Ως εκ τούτου η διαθεσιμότητα των ανταλλακτικών, που δύναται να εξασφαλιστεί με αυτό τον τρόπο, παρέχει σημαντικό όφελος στους καταναλωτές, δεδομένης της διαφοράς στην τιμή μεταξύ των

ανταλλακτικών που πωλούνται ή μεταπωλούνται από τους κατασκευαστές του αυτοκινήτου και των εναλλακτικών ανταλλακτικών.

Ειδικότερα, ορίζεται ότι :

α) Γνήσια ανταλλακτικά ή εξοπλισμός είναι τα ανταλλακτικά ή ο εξοπλισμός που κατασκευάζονται σύμφωνα με τις προδιαγραφές και τα πρότυπα παραγωγής που παρέχει ο κατασκευαστής του αυτοκινήτου

β) Εφάμιλλης ποιότητας, θεωρούνται τα ανταλλακτικά που είναι αρκετά υψηλής ποιότητας ώστε η χρήση τους να μη θέτει σε κίνδυνο τη φήμη του συγκεκριμένου εξουσιοδοτημένου δικτύου. Όπως και για κάθε άλλο κριτήριο επιλογής, ο κατασκευαστής του οχήματος μπορεί να προσκομίσει αποδείξεις ότι ένα συγκεκριμένο ανταλλακτικό δεν ανταποκρίνεται στην απαίτηση αυτή.

Βάσει του ως άνω Κανονισμού, τα ανταλλακτικά, που χαρακτηρίζονταν ως «εξαρτήματα αποκλειστικότητας» και ενδεχομένως να αποτελούσε αντικείμενο συμφωνίας ανάμεσα σε προμηθευτή και διανομέα, ο αποκλεισμός της πρόσβασης των ανεξάρτητων επισκευαστών από αυτά, συνεπάγεται κατά κύριο λόγο την υπαγωγή της εν λόγω συμφωνίας στο ρυθμιστικό πλαίσιο του άρθρου 101 παρ. της ΣΛΕΕ, δεδομένου ότι με τον τρόπο αυτό, επέρχονται αποτελέσματα που αντίκεινται στον ανταγωνισμό στην συγκεκριμένη αγορά. Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο αναφορικά με τον δευτερογενή κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας, προβλέπει ειδικότερα ως προς τα εξαρτήματα, τα οποία τοποθετούνται κατά την αρχική συναρμολόγηση αυτοκινήτων από τους κατασκευαστές, ότι δύνανται να φέρουν το σήμα ή τον λογότυπο του προμηθευτή των εν λόγω εξαρτημάτων, προκειμένου οι τελικοί χρήστες και καταναλωτές να έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν, την προέλευση και τον κατασκευαστή των εκάστοτε τέτοιου είδους ανταλλακτικών.

Σχετικά με την υποχρέωση προώθησης ορισμένου σήματος για την αγορά και την πώληση αυτοκινήτων, σημειώνουμε ότι μπορεί να συμφωνηθεί μεταξύ των συμβαλλομένων μερών, η ως άνω υποχρέωση, υπό την προϋπόθεση ωστόσο πως το μερίδιο αγοράς εκάστου των συμβαλλομένων μερών δεν υπερβαίνει στο ποσοστό του 30% και ότι η χρονική διάρκεια του συγκεκριμένου όρου της συμφωνίας, δεν υπερβαίνει τα πέντε έτη κατ' ανώτατο όριο. Ακόμη, το ζήτημα της πρόσβασης των ανεξάρτητων επιχειρήσεων και επισκευαστών σε τεχνολογία και τεχνικές πληροφορίες γενικότερα, που αφορούν στην επισκευή και συντήρηση των αυτοκινήτων, είναι ουσιώδους σημασίας, δεδομένου ότι βασικός στόχος του νομοθέτη είναι η καταπολέμηση με οποιοδήποτε τρόπο εμποδίων, που επιδρούν αρνητικά στον ανταγωνισμό εντός της σχετικής αγοράς. Η ως άνω αναφερόμενη δυνατότητα πρόσβασης μάλιστα, αφορά στους ανεξάρτητους επισκευαστές, τους παραγωγούς και διανομείς ανταλλακτικών, τους κατασκευαστές επισκευαστικού εξοπλισμού ή εργαλείων, τους εκδότες τεχνικών εντύπων, τις λέσχες αυτοκινήτου, τις επιχειρήσεις παροχής οδικής βοήθειας, τις επιχειρήσεις που προσφέρουν υπηρεσίες

τεχνικού ελέγχου και δοκιμής, καθώς και επιχειρήσεις που προσφέρουν κατάρτιση σε επισκευαστές<sup>139</sup>.

Ακόμη, σχετικά με το κρίσιμο ζήτημα των εγγυήσεων και ειδικότερα στις περιπτώσεις παροχής τόσο νόμιμων όσο και διευρυσμένων εγγυήσεων που παρέχει ο κατασκευαστής, δεν θα πρέπει σε καμία απολύτως περίπτωση να σχετίζονται με όρους ανάθεσης των επισκευών που λαμβάνουν χώρα εντός του πλαισίου εγγυήσεων, αποκλειστικά και μόνο σε συνεργεία εξουσιοδοτημένων δικτύων επισκευών. Αντίστοιχη ρύθμιση εφαρμόζεται και ως προς την θέση όρων περί χρησιμοποίησης ανταλλακτικών που φέρουν το σήμα του κατασκευαστή για εργασίες που δεν εμπίπτουν στα πλαίσια της εγγύησης. Εξαίρεση στην ως άνω ρύθμιση συνιστά η περίπτωση κατά την οποία ο προμηθευτής, δεν υποχρεούται σε παροχή, εάν έχει προηγουμένως λάβει χώρα πλημμελής εκτέλεση εργασίας επισκευής ή τοποθέτηση ακατάλληλων ανταλλακτικών, υπό την προϋπόθεση ωστόσο ότι συνάδουν με την αντίστοιχη εγγύηση.

Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αξιολογεί και κατατείνει μέσω της εφαρμογής των αντίστοιχων Κανονισμών, στην προστασία και διαφύλαξη του ανταγωνισμού τόσο μεταξύ εξουσιοδοτημένων επισκευαστών, που βρίσκονται εντός του ίδιου δικτύου όσο και ανάμεσα σε εξουσιοδοτημένους και ανεξάρτητους επισκευαστές και επιχειρήσεις γενικότερα. Επιπροσθέτως όμως, είναι κρείσσονος σημασίας, η δυνατότητα πρόσβασης νέων μελών στην εκάστοτε σχετική αγορά αλλά και στα δίκτυα των εξουσιοδοτημένων επισκευαστών, υπό την προϋπόθεση βέβαια πλήρωσης των αντίστοιχων ποιοτικών κριτηρίων. Συμφωνίες ή πρακτικές, που έχουν ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της εισόδου νέων μελών, αντίκεινται στον ανταγωνισμό.

Συνοψίζοντας θα λέγαμε, πως το ως άνω νομοθετικό πλαίσιο θέτει το περίγραμμά εντός του οποίου δύναται να δρουν οι εμπλεκόμενοι στην εκάστοτε σχετική αγορά και εν προκειμένω τόσο στον πρωτογενή κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας, όσο και στον δευτερογενή, όπου θα πρέπει να λαμβάνει χώρα επί ίσοις όροις ο ανταγωνισμός μεταξύ ανεξάρτητων και εξουσιοδοτημένων επισκευαστών, χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα εκ μέρους των προμηθευτών να λειτουργούν μονομερώς, επιβάλλοντας όρους ως προς τις εγγυήσεις, τα ανταλλακτικά και τις τεχνικές πληροφορίες. Κεντρικός άξονας βεβαίως των ως άνω ρυθμίσεων είναι η επίτευξη οφέλους για τον καταναλωτή, τόσο αναφορικά με την μείωση των τιμών όσο και με την εξασφάλιση δυνατότητας επιλογής, χωρίς ωστόσο εκπτώσεις στην ποιότητα των παρεχόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών.

## **Γ. Εξέταση χαρακτηριστικών περιπτώσεων κάθετων συμβάσεων στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας**

### **1. Οι συμβάσεις επιλεκτικής ς διανομής στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας**

---

<sup>139</sup> Clark John and Simon Stephan, The New Legal Framework for Motor Vehicle Distribution: A Toolkit to deal with Real Competition Breakdowns, Journal of European Competition Law & Practice, 2010, Vol.1, No 6, p. 478

Στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας, τα συστήματα επιλεκτικής διανομής αποτελούν κατά βάση τα δίκτυα μέσω των οποίων διανέμονται τα αντίστοιχα προϊόντα και παρέχονται οι σχετικές υπηρεσίες επισκευής και συντήρησης. Το βασικό χαρακτηριστικό των συστημάτων επιλεκτικής διανομής είναι η υιοθέτηση ποιοτικών κριτηρίων για την ένταξη στο δίκτυο. Τα ως άνω δε κριτήρια θα πρέπει να είναι αντικειμενικά και σε κάθε περίπτωση δεν θα πρέπει να καθιστούν αδύνατη την είσοδο νέων διανομέων στην συγκεκριμένη αγορά.

Οι συμβάσεις της επιλεκτικής διανομής δεν εμπίπτουν εντός του ρυθμιστικού πλαισίου του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ, επειδή γίνεται δεκτό πως δεν παράγουν αποτελέσματα, αντικείμενα στον ανταγωνισμό. Ειδικότερα, η ως άνω παραδοχή λαμβάνει χώρα υπό τις προϋποθέσεις ότι εκ της φύσεως του προϊόντος καθίσταται αναγκαία η διασφάλιση της ποιότητας που κρίνεται αναγκαία για την χρήση του προϊόντος αυτού, ότι η επιλογή των διανομέων θα πραγματοποιείται βάσει ποιοτικών κριτηρίων, αντικειμενικά προσδιορισμένων και τέλος ότι τα εκάστοτε εφαρμοζόμενα μέτρα θα πρέπει να είναι ανάλογα του επιδιωκόμενου σκοπού, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας. Από την άλλη μεριά, στις περιπτώσεις συστημάτων επιλεκτικής διανομής, βάσει ποιοτικών κριτηρίων, θα λέγαμε, πως πλέον των ως άνω αντικειμενικών κριτηρίων ποιοτικού χαρακτήρα, απαιτείται η ταυτόχρονη πλήρωση ποσοτικών προϋποθέσεων, όπως για παράδειγμα με τον καθορισμό ελάχιστο αριθμό πωλήσεων.

Σύμφωνα με το προϊσχύον νομοθετικό πλαίσιο που καθόριζαν οι υπ' αριθμ. 2790/1999 και 1400/2002 Κανονισμοί για τις κάθετες συμφωνίες γενικά και την διανομή, επισκευή και συντήρηση καινούριων αυτοκινήτων, αντίστοιχα, στην περίπτωση που επρόκειτο για επιλεκτική διανομή με ποιοτικά κριτήρια, το μερίδιο που κατείχε στην αγορά ο κατασκευαστής, λαμβανόταν υπόψη μόνο όταν υπερέβαινε το ποσοστό του 40% στην εκάστοτε σχετική αγορά, διότι το ποσοστό, όντας μικρότερο του ανωτέρω, δεν λαμβανόταν υπόψη στις περιπτώσεις συστημάτων διανομής βάσει ποιοτικών κριτηρίων. Βάσει των Κανονισμών 330/2010 περί κάθετων συμφωνιών και 461/2010 ειδικά για την περίπτωση του κλάδου της αυτοκινητοβιομηχανίας, οι συμφωνίες επιλεκτικής διανομής απαλλάσσονται, ανεξαρτήτως του εάν σχετίζονται με ποιοτικά ή ποσοτικά κριτήρια, με μόνη ωστόσο προϋπόθεση ότι το μερίδιο της σχετικής αγοράς εκάστου συμβαλλόμενου δεν υπερβαίνει το ποσοστό του 30%. Επίσης, η ως άνω απαλλαγή δεν τυγχάνει εφαρμογής στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι υπό κρίση συμφωνίες περιλαμβάνουν όρους απαγορευτικούς του ανταγωνισμού, σύμφωνα με το άρθρο 5 του Κανονισμού 330/2010. Στο σημείο αυτό σημειώνουμε πως σύμφωνα με την παράγραφο 28 της Ανακοίνωσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής-Συμπληρωματικών Κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με τους κάθετους περιορισμούς, η μη εφαρμογή ορισμένων όρων μιας σύμβασης λόγω επιβολής περιορισμών, στους οποίους δεν εφαρμόζεται το ευεργέτημα της απαλλαγής, κατά βάση δεν συμπαρασύρουν σε ακυρότητα το υπόλοιπο μέρος της κάθετης συμφωνίας.

Η περίπτωση των συμβάσεων επιλεκτικής διανομής σχετίζεται με ορισμένους περιορισμούς ιδιαίτερης σοβαρότητας, σύμφωνα με το άρθρο 4 του Κανονισμού

330/2010. Ειδικότερα δε, οι περιορισμοί αυτοί, αφορούν στην την περιοχή και τους πελάτες στους οποίους μπορεί να απευθύνεται ο μεταπωλητής, τις συμφωνίες για περιορισμούς των ενεργητικών ή παθητικών πωλήσεων, καθώς επίσης και τις ρήτρες του τόπου εγκατάστασης. Σύμφωνα με το ισχύον νομικό πλαίσιο, οι περιορισμοί ως προς τον τόπο εγκατάστασης, είναι επιτρεπτοί, υπό την προϋπόθεση ότι το μερίδιο αγοράς του κατασκευαστή δεν υπερβαίνει το ποσοστό του 30% στην σχετική αγορά. Για το ζήτημα μάλιστα της δυνατότητας επιβολής τέτοιου είδους περιορισμών, έχει ασκηθεί κριτική βάσει του γεγονότος ότι σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 5 παρ. 2 στοιχ. Β) του Κανονισμού 1400/2002, οι ρήτρες περί του τόπου εγκατάστασης, δεν ήταν επιτρεπτές. Ωστόσο, η ως άνω ρύθμιση είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους επιλεκτικής διανομής καθώς επίσης και των φαινομένων παρασιτισμού. Τέλος, η μελέτη του πλαισίου που εισάγεται βάσει του νέου Κανονισμού 461/2010, καταδεικνύει την εξομάλυνση των διαφοροποιήσεων του κλάδου της αυτοκινητοβιομηχανίας και ειδικότερα αναφορικά με την διανομή καινούριων αυτοκινήτων, συγκριτικά με τις λοιπές κατηγορίες που εμπίπτουν στο ρυθμιστικό πλαίσιο του υπ' αριθμ. 330/2010 Κανονισμού.

## **2.Η επίδραση του συστήματος επιλεκτικής διανομής στην εσωτερική αγορά**

Όπως σε όλους του κλάδους, έτσι και σε αυτόν της αυτοκινητοβιομηχανίας, μέσω της εσωτερικής αγοράς, παρέχεται η δυνατότητα στους καταναλωτές να προμηθεύονται αυτοκίνητα από έτερο κράτος μέλος, σε καλύτερη τιμή ή με ευνοϊκότερη συμφωνία. Βασικός στόχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι η διασφάλιση του παράλληλου εμπορίου, η οποία δύναται να παρεμποδιστεί τόσο άμεσα, με ρητή ρήτρα εκ μέρους του προμηθευτή περί απαγόρευσης παράλληλων εισαγωγών ή έμμεσα, όπως για παράδειγμα, με την άρνηση εκτέλεσης εγγυήσεων σε περίπτωση που το αυτοκίνητο έχει αγοραστεί από έτερο κράτος μέλος<sup>140</sup>.

Είναι χαρακτηριστική δε η άποψη του Γενικού Εισαγγελέα στην υπόθεση *General Motors*, που υιοθέτησε στην υπ' αριθμ. C551/03P, σύμφωνα με την οποία, «η δημιουργία στεγανών εντός της ενιαίας αγοράς δεν μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω άμεσων περιορισμών των εξαγωγών, αλλά και μέσω έμμεσων μέτρων, που αποβλέπουν να αποθαρρύνουν τον διανομέα από την πραγματοποίηση πωλήσεων στην αλλοδαπή, επηρεάζοντας ιδίως τους οικονομικούς και χρηματοπιστωτικούς όρους των εν λόγω πράξεων. Έτσι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι περιορίζουν τον ανταγωνισμό ως εκ της ίδιας της φύσεώς τους τα μέτρα, τα οποία, καθιστούν δυσχερέστερες τις παράλληλες εισαγωγές, ή περιορίζουν την ελευθερία του αγοραστή να χρησιμοποιήσει το εμπόρευμα ανάλογα με τα ίδια οικονομικά συμφέροντα». Στην ίδια κατηγορία, ήτοι αυτή των έμμεσων περιορισμών, υπάγεται και η περίπτωση θέσης περιορισμών στον διανομέα αναφορικά με την εξασφάλιση ιδίων

---

<sup>140</sup> Monti M., The new legal framework for car distribution, Ninth Annual European Automotive Conference: Car retailing at a crossroads, Hilton Hotel Brussels, February 6<sup>th</sup> 2003 to <http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten/ksh?action..../59/0/RAPID&lg=EN&display>, p.6.

προδιαγραφών για τα αυτοκίνητα που προορίζονται τόσο για εγχώρια όσο και για διασυνοριακή πώληση.

Μία ακόμη θετική επίδραση που επιτυγχάνεται μέσω της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς είναι η δυνατότητα που εξασφαλίζεται στον καταναλωτή να επιλέγει προϊόντα, τα οποία είναι διαθέσιμα στην αγορά έτερου κράτους μέλους. Επομένως, μέσω της ρήτηρας διαθεσιμότητας, ο καταναλωτής δύναται να προμηθεύεται προϊόντα του σήματος της επιλογής του και γενικότερα να επιλέγει από μία ευρύτερη κατηγορία, που διατίθεται από διανομείς με διαφορετικούς τρόπους εγκατάστασης εντός των κρατών μελών της εσωτερικής αγοράς.

Επιπλέον, διευκρινίζουμε ότι τα ως άνω αναφερόμενα ως προς τους καταναλωτές εντός των κρατών μελών, αφορούν και σε άλλες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα των εταιρειών χρηματοδοτικής μίσθωσης, υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι τα συγκεκριμένα αυτοκίνητα δεν θα διατεθούν στην συνέχεια από τις αντίστοιχες εταιρείες, προς πώληση ως καινούρια. Η εφαρμογή των Κανονισμών 461/2010 και 330/2010, αφορά και στις περιπτώσεις των μεσολαβούντων στην πώληση των αυτοκινήτων, εφόσον δρουν για λογαριασμό συγκεκριμένων καταναλωτών, περίπτωση η οποία ωστόσο διαφοροποιείται από εκείνη των ανεξάρτητων μεταπωλητών ή εμπόρων, που λόγω της δραστηριότητάς τους, που συνίσταται κατά βάση στην μεταπώληση και καινούριων οχημάτων, δεν δύνανται να θεωρηθούν τελικοί χρήστες, κατά τα ανωτέρω.

Τέλος, αναφορικά με την πλήρωση των προϋποθέσεων περί απαλλαγής των Κανονισμών 461/2010 και 330/2010 στις συμβάσεις επιλεκτικής διανομής, διευκρινίζουμε ότι η διάκριση στις εν λόγω συμβάσεις μεταξύ ποιοτικών και ποσοτικών κριτηρίων, συνεπάγεται την κατά βάση μη υπαγωγή της πρώτης κατηγορίας στο ρυθμιστικό πλαίσιο του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ. Ειδικότερα, τεκμαίρεται ότι οι συμβάσεις επιλεκτικής διανομής βάσει ποιοτικών κριτηρίων, πληρούν τις προϋποθέσεις που τίθενται σωρευτικά στο άρθρο 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ, περί απαλλαγής, εφόσον το ποσοστό εκάστου συμβαλλομένου στην σχετική αγορά, δεν υπερβαίνει το 40%. Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση ενδέχεται ορισμένες ρήτρες εκ των αποτελεσμάτων που επιφέρουν στην αγορά να μην τυγχάνουν εφαρμογής της απαλλαγής, εφόσον η βελτίωση της αποτελεσματικότητας στην αγορά δεν δύναται να υπερκεράσει τις επιπτώσεις ως προς τον περιορισμό του ανταγωνισμού στην σχετική αγορά.

### **3.Οι συμβάσεις επιλεκτικής διανομής στον τομέα της δευτερογενούς αγοράς του κλάδου της αυτοκινητοβιομηχανίας**

Η αγορά προμήθειας ανταλλακτικών και παροχής υπηρεσιών συντήρησης και επισκευής αυτοκινήτων, λογίζεται ως ειδική σε σχέση με εκείνη της αγοράς και διανομής καινούριων αυτοκινήτων. Βασικός στόχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ήδη από την θέσπιση του Κανονισμού 1400/2002, ήταν η εξασφάλιση του ανταγωνισμού τόσο ανάμεσα στους ανεξάρτητους σε σχέση με τους εξουσιοδοτημένους επισκευαστές όσο και μεταξύ των εξουσιοδοτημένων επισκευαστών, που λειτουργούν εντός του ίδιου δικτύου.

Μολονότι το ζήτημα της προστασίας του ανταγωνισμού μεταξύ ανεξάρτητων και εξουσιοδοτημένων επισκευαστών, καθίσταται αντιληπτό, δεδομένου ότι είχε διαπιστωθεί ότι οι εξουσιοδοτημένοι επισκευαστές που ήταν ενταγμένοι σε δίκτυο διανομής κατείχαν το 50% σχεδόν της σχετικής αγοράς και μάλιστα το 80% εξ αυτών αφορούσε σε καινούρια αυτοκίνητα, οι ανεξάρτητοι επισκευαστές παρείχαν τις υπηρεσίες τους, στηριζόμενοι κατά βάση σε ανταλλακτικά εφάμιλλες ποιότητας, προκειμένου να διασφαλίζουν χαμηλότερες τιμές, δεν ισχύει το ίδιο για τον ανταγωνισμό εντός του εξουσιοδοτημένου δικτύου επισκευής.

Στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας το καταναλωτικό κοινό απευθύνεται κατά βάση σε εξουσιοδοτημένα συνεργεία για την παροχή εργασιών επισκευής και συντήρησης του αυτοκινήτου του. Για τον λόγο αυτό κρίθηκε σκόπιμη η λήψη των απαραίτητων μέτρων προκειμένου να διασφαλιστεί ο ανταγωνισμός εντός των εξουσιοδοτημένων δικτύων επισκευής, ιδίως στις περιπτώσεις εισόδου νέων μελών. Πιο συγκεκριμένα και παρά το γεγονός ότι η συναλλακτική ελευθερία προστατεύεται αφενός ως έκφανση της ιδιωτικής αυτονομίας και αφετέρου ως ειδικότερη εκδήλωση της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι, της ελευθερίας της ανάπτυξης της προσωπικότητας και της προστασίας του δικαιώματος της ιδιοκτησίας, δεν θα πρέπει να παρεμποδίζεται η είσοδος σε νέα μέλη δικτύων διανομής, εφόσον πληρούν στο ακέραιο τα ποιοτικά κριτήρια που ορίζονται.

Αντίστοιχος προβληματισμός, παρουσιάζεται και στην περίπτωση εισόδου νέου σήματος στην σχετική αγορά. Στο άρθρο 71 της Ανακοίνωσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής – Συμπληρωματικών κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με τους κάθετους περιορισμούς, αναφέρεται ότι «ο προμηθευτής που επιθυμεί να προβεί σε πωλήσεις ενός σήματος σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική αγορά ενδεχομένως στην αρχή να δυσκολεύεται να προσελκύσει διανομείς πρόθυμους να προβούν στις αναγκαίες επενδύσεις, χωρίς την παράλληλη δυνατότητα και να επισκευάζουν κατόπιν εξουσιοδότησης, εκτός αν ο προμηθευτής είναι σε θέση να τους βεβαιώσει και να τους πείσει ότι οι τελευταίοι δεν θα αντιμετωπίσουν ανταγωνισμό από αυτόνομους εξουσιοδοτημένους επισκευαστές που θα επιδίωκαν δια της μεθόδου του παρασιτισμού, να επωφεληθούν ανέξοδα από τις συγκεκριμένες αρχικές επενδύσεις». Εξαιτίας επομένως των ως άνω ιδιαιτεροτήτων, οι περιπτώσεις αυτές γίνεται δεκτό πως δεν υπάγονται στο ρυθμιστικό πλαίσιο του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ.

Σύμφωνα με την παράγραφο 60 της Ανακοίνωσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής – Συμπληρωματικών κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με τους κάθετους περιορισμούς σε συμφωνίες για την πώληση και επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων και για τη διανομή ανταλλακτικών αυτοκινήτων οχημάτων, προκύπτουν τρεις περιπτώσεις κατά τις οποίες περιορίζεται ο ανταγωνισμός τόσο μεταξύ των μελών των εξουσιοδοτημένων συνεργείων επισκευής όσο και ανάμεσα σε στα ως άνω μέλη έναντι των ανεξάρτητων επισκευαστών. Οι περιπτώσεις αυτές είναι πρώτον η παρεμπόδιση της πρόσβασης ανεξάρτητων επισκευαστών σε τεχνικές πληροφορίες, δεύτερον, η κατάχρηση νομικών ή / και διευρυμένων εγγυήσεων με σκοπό τον αποκλεισμό ανεξάρτητων επισκευαστών και τρίτον, η πρόσβαση σε εξουσιοδοτημένα δίκτυα επισκευαστών βάσει μη ποιοτικών κριτηρίων.



Στην παράγραφο 70 της Ανακοίνωσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής-Συμπληρωματικών κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς « ο ανταγωνισμός μεταξύ εξουσιοδοτημένων και ανεξάρτητων επισκευαστών δεν αποτελεί τη μόνη μορφή ανταγωνισμού που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την ανάληψη του συμβατού των συμφωνιών εξουσιοδοτημένης επισκευής με το άρθρο 101 της Συνθήκης. Τα μέρη θα πρέπει επίσης να εκτιμούν τον βαθμό στον οποίο οι εξουσιοδοτημένοι επισκευαστές είναι σε θέση να ανταγωνίζονται μεταξύ τους εντός του συγκεκριμένου δικτύου. Ένας από τους κυριότερους παράγοντες από τον οποίο εξαρτάται ο εν λόγω ανταγωνισμός σχετίζεται με τις προϋποθέσεις πρόσβασης στο δίκτυο που προβλέπονται στις στερεότυπες συμφωνίες με τους εξουσιοδοτημένους επισκευαστές. Λαμβάνοντας υπόψη τη γενικά ισχυρή θέση που κατέχουν στην αγορά τα δίκτυα εξουσιοδοτημένων επισκευαστών, την ιδιαίτερη σημασία τους για τους ιδιοκτήτες καινούργιων αυτοκινήτων οχημάτων, καθώς και το γεγονός ότι οι καταναλωτές δεν είναι διατεθειμένοι να διανύουν μεγάλες αποστάσεις για την επισκευή των αυτοκινήτων τους, η Επιτροπή θεωρεί σημαντικό η πρόσβαση στα δίκτυα εξουσιοδοτημένων επισκευαστών να παραμένει γενικά ανοικτή σε όλες τις επιχειρήσεις που ανταποκρίνονται σε ορισμένα ποιοτικά κριτήρια. Η υποβολή των αιτούντων σε ποσοτική επιλογή είναι πιθανό να οδηγήσει σε υπαγωγή της συμφωνίας στο άρθρο 101 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ».

Βάσει του ισχύοντος καθεστώτος στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας, υπάρχουν περιπτώσεις συμβάσεων κατά τις οποίες ο εξουσιοδοτημένος επισκευαστής υποχρεούται και σε πώληση καινούριων αυτοκινήτων. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφέρουμε ότι είναι ερευνητέο εάν πρόκειται για καταπλεονεκτικές δικαιοπραξίες, το περιεχόμενο των οποίων αντίκειται στα χρηστά ήθη, δεδομένου ότι αφενός μεν η ένταξη σε ένα σύστημα επιλεκτικής διανομής δεν είναι υποχρεωτική, αλλά αφετέρου αντίστοιχες περιπτώσεις χαρακτηρίζονται ως λεόντειες συμβάσεις, εφόσον το ένα μέρος βρίσκεται σε κατά πολύ ισχυρότερη θέση και διαπραγματευτική ικανότητα από το άλλο.

### **3.Ειδικότερα το ζήτημα της πρόσβασης των ανεξάρτητων επισκευαστών σε τεχνικές πληροφορίες**

Το θέμα της πρόσβασης των ανεξάρτητων επισκευαστών σε τεχνικές πληροφορίες, συνιστά παράγοντα κρείσσονος σημασίας στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας, δεδομένου ότι η πρόοδος της τεχνολογίας, έχει ως αποτέλεσμα την εισαγωγή της αντίστοιχης καινοτομίας στο αυτοκίνητο. Για το εν λόγω ζήτημα που εντοπίζεται στην χαρακτηριζόμενη ως δευτερογενή αγορά στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας, εξεδόθησαν τέσσερις σχετικές αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με τις οποίες έγιναν αποδ εκτές οι προτάσεις των κατασκευαστών για παροχή τεχνικών πληροφοριών σε ανεξάρτητους επισκευαστές<sup>141</sup>.

<sup>141</sup> COMP/39.140 (Daimler Chrysler), COMP /39.141 (Fiat), COMP /39.142 (Toyota Motor Europe), COMP /39.143 (Opel)

Οι ως άνω αποφάσεις συνέβαλαν στην διαμόρφωση και εφαρμογή των Κανονισμών 715/2007 και 595/2009. Σύμφωνα δε με το άρθρο 6 παρ. 2 του Κανονισμού 715/2007 αναφορικά με τις πληροφορίες συντήρησης και επισκευής, ορίζεται ότι θα πρέπει να περιλαμβάνουν «α. αναμφισβήτητη ταυτοποίηση του οχήματος, β. βιβλιάρια συντήρησης, γ. τεχνικά εγχειρίδια, δ. πληροφορίες σχετικές με τα κατασκευαστικά στοιχεία και τις διαγνωστικές πληροφορίες, ε. ηλεκτρικά διαγράμματα, στ. διαγνωστικούς κωδικούς προβλημάτων, ζ. αριθμό λογισμικού διακρίβωσης που ισχύει για έναν τύπο κινητήρα, η. πληροφορίες που παρέχονται αναφορικά με ιδιότητα εργαλεία και εξοπλισμό και παραδίδονται μέσω αυτών και θ. πληροφορίες σχετικά με αρχεία δεδομένων και δεδομένα αμφίδρομης παρακολούθησης και δοκιμών».

Σύμφωνα με το ρυθμιστικό πλαίσιο του Κανονισμού 1400/2002, η μη πρόσβαση σε τεχνικές πληροφορίες συνιστούσε περιορισμό ιδιαίτερης σοβαρότητας, κατά το άρθρο 4 παρ. 2 αυτού, σε αντίθεση με τον νέο Κανονισμό 461/2010, όπου δεν υπάρχει αντίστοιχη αντιμετώπιση του θέματος<sup>142</sup>, δεδομένου ότι η προϊσχύουσα ρύθμιση δεν εμπόδιζε στην πράξη την παρακράτηση τεχνικών πληροφοριών από τους κατασκευαστές. Ακόμη, η ολοένα αυξανόμενη τεχνολογική πρόοδος, είχε ως αποτέλεσμα να καθίσταται εξαιρετικά δυσχερής η αποτύπωση μιας πλήρους και ολοκληρωμένης ρύθμισης για το ζήτημα ενώ η επιβολή μιας τέτοιου είδους ρύθμισης που ενδεχομένως να είχε και αυστηρές κυρώσεις, πιθανόν να οδηγούσε σε αποτελέσματα επί της ουσίας αντικείμενα στον ανταγωνισμό, όπως για παράδειγμα στην προσπάθεια εκ μέρους των κατασκευαστών, ένταξης των ανεξάρτητων επισκευαστών στο επίσημο δίκτυό τους, προκειμένου να αποφεύγονται αντίστοιχα ζητήματα.

Οι Κανονισμοί υπ' αριθμ. 715/2007 και 692/2008 ρυθμίζουν το θέμα της διάδοσης των πληροφοριών επισκευής και συντήρησης επιβατικών αυτοκινήτων που κυκλοφορούν στην αγορά από το 2009, ενώ ο Κανονισμός 595/2009 ρυθμίζει αντιστοίχως το εν λόγω θέμα, για τα επαγγελματικά ωστόσο αυτοκίνητο που κυκλοφορούν στην αγορά από την 01-01-2013. Προκειμένου να διαπιστωθεί εάν η συμφωνία περί παρακράτησης τεχνικής πληροφορίας εμπίπτει στο ρυθμιστικό πλαίσιο του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ, κρίνεται σκόπιμη η απάντηση σε ορισμένα ερωτήματα.

Πρώτον, θα πρέπει να διερευνάται σε ποιο βαθμό η συγκεκριμένη πληροφορία συνιστά «τεχνική ή άλλου είδους πληροφορία, όπως εμπορική πληροφορία, στην οποία είναι θεμιτό να απαγορευθεί η πρόσβαση», σύμφωνα με την παράγραφο 65 της Ανακοίνωσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής-Συμπληρωματικών κατευθυντήριων γραμμών. Δεύτερον, θα πρέπει να εξετάζεται σε ποιο βαθμό η άρνηση πρόσβασης στην συγκεκριμένη τεχνική πληροφορία θα έχει σημαντικές αρνητικές συνέπειες σε ό, τι αφορά στην δυνατότητα των ανεξάρτητων επιχειρήσεων να εκτελούν τις εργασίες τους, ασκώντας ανταγωνιστική πίεση στη σχετική αγορά. Τρίτον, θα πρέπει να διαπιστώνεται ο βαθμός στον οποίο ο κατασκευαστής έχει θέσει

<sup>142</sup> Clark J. and Simon S., The New Legal Framework for Motor Vehicle Distribution: A Toolkit to Deal with Real Competition Breakdowns, Journal of European Competition Law & Practice, 2010

τη συγκεκριμένη τεχνική πληροφορία στη διάθεση των μελών του σχετικού εξουσιοδοτημένου δικτύου επισκευαστών και τέταρτον, σε ποιο βαθμό η συγκεκριμένη τεχνική πληροφορία θα χρησιμοποιηθεί τελικά για την επισκευή ή συντήρηση αυτοκινήτων ή για κάποιον άλλο σκοπό, όπως λόγου χάρη ανταλλακτικών. Η τελευταία δε περίπτωση, χρήζει ιδιαίτερης αντιμετώπισης, δεδομένου ότι πιθανότητα να αφορά και σε κατοχύρωση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Τέλος, ως προς την διαδικασία χορήγησης των τεχνικών πληροφοριών, θα σημειώναμε καταρχάς ότι θα πρέπει να υπάρχει συνεχής επικαιροποίηση των δεδομένων, κυρίως λόγω της τεχνολογικής προόδου, γεγονός που ωστόσο σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να οδηγεί σε υποχρέωση του ανεξάρτητου επισκευαστή για αγορά των νέων ανταλλακτικών ή προϊόντων, ως προϋπόθεση για την παροχή των αντίστοιχων πληροφοριών. Επίσης, δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση το κόστος για την απόκτηση της τεχνογνωσίας να είναι απαγορευτικό για τον ανεξάρτητο επισκευαστή ενώ παράλληλα ο κατασκευαστής δεν δικαιούται να υποχρεώνει τους ανεξάρτητους επισκευαστές να αγοράζουν περισσότερες από τις απαιτούμενες πληροφορίες για την εκτέλεση των συγκεκριμένων εργασιών και σε κάθε περίπτωση οι κατασκευαστές, δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούν παραπλανητικές μεθόδους αναφορικά με επέκταση εγγυήσεων, προκειμένου να αποτρέπουν με έμμεσο τρόπο τους καταναλωτές να στραφούν σε ανεξάρτητους επισκευαστές. Σε αυτές τις περιπτώσεις πρόκειται για συμφωνίες ή /και εναρμονισμένες πρακτικές που εμπίπτουν στο ρυθμιστικό πλαίσιο του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ και δεν τυγχάνουν εφαρμογής του ευεργετήματος απαλλαγής, εκ του αποτελέσματος αυτών, το οποίο αντίκειται στον ανταγωνισμό.

#### **Δ. Νομολογία**

1. Υπόθεση T-9/92: Automobiles Peugeot S.A. κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Συλλ. Νομολ. 1993-4/5, σελ. II-493 επ.)

-Ανταγωνισμός και εξαιρέσεις συμβάσεων διανομής αναφορικά με την μεσολάβηση εντεταλμένων ενδιάμεσων ανάμεσα στον διανομέα και τον τελικό καταναλωτή

Ιστορικό: Με την από 04-12-1991 και υπ' αριθμ. 92/154/ΕΟΚ απόφαση της Επιτροπής, καταδικάστηκε η εταιρεία Automobiles Peugeot S.A. καθώς και τρεις εξουσιοδοτημένοι μεταπωλητές της για παρεμπόδιση παράλληλων εισαγωγών οχημάτων στο Βέλγιο από την εταιρεία Eco System. Η ως άνω εταιρεία ενεργούσε ως εντολοδόχος για λογαριασμό Γάλλων τελικών καταναλωτών, που σκόπευαν να αγοράσουν αυτοκίνητα μάρκας Peugeot. Η εταιρεία Automobiles Peugeot S.A. προσέφυγε ενώπιον του Πρωτοδικείου κατά της ανωτέρω απόφασης της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Στην συγκεκριμένη υπόθεση, το Δικαστήριο κλήθηκε να αποφασίσει για το εάν ο Κανονισμός 123/85 εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις μεσολάβησης ενδιάμεσου, μεταξύ διανομέα και τελικού καταναλωτή, ακόμη και εάν ο «εντεταλμένος», όπως χαρακτηρίστηκε, ενδιάμεσος ενεργεί κατ' επάγγελμα. Δυνάμει του Κανονισμού 123/85 αναφορικά με την εφαρμογή του άρθρου 85 παρ. 3 της Συνθήκης, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας, απέκτησαν την δυνατότητα σύναψης συμβάσεων, οι οποίες περιελάμβαναν όρους περί αποκλειστικότητας και μη άσκησης ανταγωνισμού. Σκοπός του νομοθέτη ήταν η διατήρηση της δυνατότητας μεσολάβησης του ενδιάμεσου, υπό την προϋπόθεση ότι ενεργεί, κατόπιν ειδικής εντολής στο όνομα και για λογαριασμό του τελικού καταναλωτή. Για τον λόγο αυτό ο καταναλωτής συμβάλλεται απευθείας με τον διανομέα και ως εκ τούτου το Δικαστήριο έκρινε στην εν λόγω υπόθεση πως δεν επιτρέπεται στα μέλη επίσημου δικτύου διανομής η άρνηση πώλησης αυτοκινήτων, εφόσον ο ενδιάμεσος ενεργεί στα πλαίσια των εντολών που έχει λάβει από τον τελικό καταναλωτή.

2. Υπόθεση C-338/00 P: Volkswagen AG κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Συλλ. Νομολ. 2003-8/9, σελ. I-9189 επ.)

- Ανταγωνισμός και στεγανοποίηση της σχετικής αγοράς του κλάδου της αυτοκινητοβιομηχανίας

Ιστορικό: Η εταιρεία Autogerma SpA είναι η αποκλειστική διανομέας στην Ιταλία των αυτοκινήτων Volkswagen και Audi, τα οποία πωλούνται εντός της Κοινότητας μέσω δικτύων επιλεκτικής διανομής. Η ως άνω εταιρεία είναι θυγατρική σε ποσοστό 100% της Audi, με την οποία συνιστά ενιαία οικονομική μονάδα. Η διανομή στην Ιταλία των ως άνω αυτοκινήτων λαμβάνει χώρα μέσω ανεξάρτητων αντιπροσώπων, οι οποίοι συμβάλλονται με την ανωτέρα αποκλειστική διανομέα. Η εταιρεία Autogerma SpA επέβαλε στους Ιταλούς αντιπροσώπους να πωλούν αυτοκίνητα Volkswagen και Audi μόνο προς Ιταλούς πελάτες, απειλώντας μάλιστα τους αντιπροσώπους που δεν θα συμμορφώνονταν, με καταγγελία και λύση της σύμβασης αντιπροσωπείας. Η Επιτροπή, επιλαμβανόμενη της υπόθεσης, εξέδωσε την υπ' αριθμ. 98/273/EK απόφαση, βάσει της οποίας η ως άνω εταιρεία προβαίνει σε πράξεις που αντίκεινται στον ανταγωνισμό, επιβάλλοντας αντίστοιχες κυρώσεις.

Στην συγκεκριμένη υπόθεση, το Δικαστήριο κλήθηκε να αποφασίσει αφενός για την συγκεκριμένη ενέργεια της ως άνω εταιρείας και αφετέρου να διερευνήσει το ζήτημα μονομερούς ενέργειας του κατασκευαστή ουσιαστικά, εφόσον πρόκειται για ενιαία οικονομική μονάδα ή συμφωνίας, ακόμη και αν δεν είναι εκπεφρασμένη ρητά από το έτερο συμβαλλόμενο μέρος. Πιο συγκεκριμένα, δεδομένου ότι ειδικότερα η εφαρμογή πολιτικής ποσοτώσεων βασίζεται σε αντίστοιχους συμβατικούς όρους, δεν μπορεί να τεθεί ζήτημα επιβολής μονομερούς απόφασης του κατασκευαστή, χωρίς την συναίνεση του διανομέα. Ακόμη, το Δικαστήριο έκρινε μεταξύ άλλων, ότι εφόσον ο ως άνω αποκλεισμός επιδιώκεται μέσω δέσμης μέτρων, δεν δύναται να

γίνει διάκριση αυτών και ξεχωριστή αντιμετώπισή τους, ώστε να διερευνηθεί τυχόν ενδεχόμενο απαλλαγής για κάποιο εξ αυτών.

3. Υπόθεση T-368/00 General Motors Nederland BV και Opel Nederland BV  
Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Συλλ. Νομολ. 2003-10, σελ. ΙΙ-4491 επ.)

- Ανταγωνισμός και στεγανοποίηση της σχετικής αγοράς του κλάδου της αυτοκινητοβιομηχανίας μέσω στρατηγικής που αποσκοπεί στον περιορισμό των εξαγωγών

Ιστορικό: Η εταιρεία Opel Nederland BV, θυγατρική της εταιρείας General Motors Nederland BV, ανέλαβε τις δραστηριότητες που ασκούσε η τελευταία στις Κάτω Χώρες, ούσα επομένως η μόνη εθνική εταιρεία πωλήσεων του συγκεκριμένου σήματος στην εν λόγω γεωγραφική περιοχή. Η εταιρεία Opel Nederland BV δεν συμμετέχει στην παραγωγή αυτοκινήτων, έχοντας ωστόσο συνάψει συμβάσεις αντιπροσωπείας με άλλους εξουσιοδοτημένους αντιπροσώπους του δικτύου στην Ευρώπη. Στα πλαίσια της ανωτέρω συνεργασίας, η Opel Nederland BV, αντέδρασε σε εξαγωγές μεγάλης κλίμακας που πραγματοποιήθηκαν από ορισμένους αντιπροσώπους, υιοθετώντας μια σειρά μέτρων.

Στην συγκεκριμένη υπόθεση το Δικαστήριο κλήθηκε να αποφασίσει εάν με την επιβολή μέτρων, όπως περιοριστικής πολιτικής εφοδιασμού, περιοριστικής πολιτικής πριμοδοτήσεων και άμεσης απαγόρευσης αδιακρίτως των εξαγωγών, επέρχονται αποτελέσματα που αντίκεινται στον ανταγωνισμό. Το Δικαστήριο έκρινε πως η εν λόγω συμφωνία και όχι μονομερής απόφαση, αποσκοπεί στην στεγανοποίηση της σχετικής αγοράς, παρεμποδίζοντας μάλιστα τον ανταγωνισμό εντός της κοινής – ενιαίας μετά την ΣΛΕΕ- αγοράς. Ειδικότερα, στην συγκεκριμένη περίπτωση μέσω των συμβάσεων αντιπροσωπείας και με το μέτρο του αποκλεισμού των πριμοδοτήσεων για τις εξαγωγές, συγκριτικά με τις εγχώριες πωλήσεις, οι αντιπρόσωποι αναγκάζονται να πωλούν αυτοκίνητα σε αλλοδαπούς πελάτες με λιγότερο ευνοϊκούς όρους ή με λιγότερο κέρδος για τους ίδιους. Το Δικαστήριο έκρινε επομένως πως σύμφωνα με τα ανωτέρω, επέρχονται αποτελέσματα που αντίκεινται στον ανταγωνισμό, δεδομένου ότι ζημιώνονται είτε οι αλλοδαποί καταναλωτές είτε οι αντιπρόσωποι.

## 1. Επίλογος-Συμπεράσματα

Η μελέτη των κάθετων συμφωνιών στο δίκαιο και την πολιτική του ανταγωνισμού, συνιστά μία προσπάθεια πολύπλευρης αντιμετώπισης των ζητημάτων που ανακύπτουν, δεδομένης κυρίως της συνεχούς μεταβολής των συνθηκών, που λαμβάνουν χώρα εξ ορισμού στα πλαίσια μιας εξελισσόμενης αγοράς, ήτοι εν προκειμένω της εσωτερικής. Μολονότι η βασική αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων εφαρμόζεται και στην περίπτωση των ως άνω συμφωνιών, κρίνεται σκόπιμη η εξέταση της φύσης του περιεχομένου της εκάστοτε συμφωνίας, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν περιλαμβάνει κάθετους περιορισμούς, οι οποίοι αντίκεινται στον ανταγωνισμό και εξετάζονται υπό το πρίσμα της διάρκειας, του ποσοστού εκάστου συμβαλλόμενου μέρους στην σχετική αγορά και των αποτελεσμάτων που δύνανται να επιφέρουν σε αυτή.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφέρουμε ότι κατά βάση οι κάθετες συμφωνίες δεν έχουν εξ ορισμού ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού της σχετικής αγοράς στην οποία αφορούν, γεγονός που συνεπάγεται ειδικότερα την εξέταση των *per se* οριοθετήσεων στις περιπτώσεις περιορισμών ιδιαίτερης σοβαρότητας, γεγονός που εκτός των άλλων, συνιστά διαφοροποιητικό παράγοντα συγκριτικά με την προσέγγιση των οριζόντιων συμφωνιών. Επίσης, η εφαρμογή ορισμένων όρων μιας κάθετης συμφωνίας, λόγω περιεχομένου αντικείμενου στον ανταγωνισμό, δεν συνεπάγεται την αυτοδίκαιη κατάργηση και των λοιπών όρων της σύμβασης αυτής.

Μία από τις βασικές αλλαγές που εισήγαγε ο Κανονισμός 330/2010 συγκριτικά με το προϊσχύον καθεστώς του Κανονισμού 2790/1999, ήταν η εισαγωγή του κριτηρίου της μη υπέρβασης του ποσοστού του 30% στο μερίδιο εκάστου των συμβαλλομένων μερών στη σχετική αγορά, ώστε με αυτό τον τρόπο να αντιμετωπίζονται συμβάσεις που επηρεάζουν άμεσα το καταναλωτικό κοινό, εκτός των περιπτώσεων των οριζόντιων συμφωνιών ή της καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης, περιπτώσεις για τις οποίες υπήρχε σχετική ρύθμιση, λόγω των σοβαρών αποτελεσμάτων που επιφέρουν. Βέβαια σε κάθε περίπτωση καθίσταται αναγκαία η ξεχωριστή μελέτη και αντιμετώπιση συμφωνιών που περιλαμβάνουν περιορισμούς ιδιαίτερης σοβαρότητας, ακόμη και αν δεν ισχύει η ως άνω αναφερόμενη παράμετρος του μεριδίου αγοράς.

Για την μελέτη του ζητήματος των κάθετων συμφωνιών, είναι απαραίτητο να λαμβάνονται υπόψη ορισμένα στοιχεία, που χρήζουν οικονομικής ανάλυσης και προσέγγισης στα θέματα δικαίου του ανταγωνισμού. Στα πλαίσια αυτά και δεδομένου ότι η κάθε επιχείρηση θα πρέπει να διαμορφώνει ελεύθερα την οικονομική της πολιτική, οι περιορισμοί που αφορούν στον με οποιοδήποτε τρόπο καθορισμό τιμών, κρίνονται ως ιδιαίτερης σοβαρότητας. Φυσικά, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι τόσο στην συγκεκριμένη περίπτωση όσο και σε αντίστοιχες ως προς τα αποτελέσματά τους, περιπτώσεις περιορισμών, χρήζει διακριτής μεταχείρισης, η παράμετρος της εισόδου νέας επιχείρησης, νέου προϊόντος ή νέου σήματος στην σχετική αγορά, ότε και καθίσταται αιτιολογημένη η επιβολή περιορισμών για συγκεκριμένο ωστόσο

χρονικό διάστημα. Η αιτιολογική βάση του ως άνω τρόπου προσέγγισης του ζητήματος εδράζεται στο αποτέλεσμα της στάθμισης των επιπτώσεων στον ανταγωνισμό που επιφέρει η εφαρμογή των συγκεκριμένων περιορισμών συγκριτικά με την αντιμετώπιση ορισμένων φαινομένων, όπως για παράδειγμα αυτό του παρασιτισμού. Στο σημείο αυτό διευκρινίζουμε επίσης πως ο περιορισμός καθορισμού ελάχιστης τιμής μεταπώλησης ενδέχεται να καθορίζεται με έμμεσο τρόπο, μέσω στρατηγικών μείωσης των πηγών εφοδιασμού ή μέσω γεωγραφικών περιορισμών, που δύνανται να αποτελούν βάση διακριτικής τιμολόγησης ανά περιοχή.

Άξιο ιδιαίτερης αναφοράς είναι το ζήτημα του διαδικτύου, δεδομένης της εξάπλωσής του και των δυνατοτήτων που παρέχει για την προώθηση προϊόντων στην αγορά. Κεντρικός άξονας για την προσέγγιση του θέματος, είναι η ανάγκη εξασφάλισης ανεμπόδιστης χρήσης αυτού από τους διανομείς, δεδομένου ότι συνιστά πλαίσιο παθητικών πωλήσεων, γεγονός που ωστόσο διαφοροποιείται ως προς την διενέργεια ενεργητικών πωλήσεων μέσω του Διαδικτύου, ότε και δύνανται να υπάρχουν συμφωνίες περιορισμού σε περιπτώσεις που αφορούν σε αποκλειστικές περιοχές ή ομάδες πελατών έτερων διανομέων του ίδιου συστήματος διανομείς. Οι ως άνω συμφωνίες πληρούν τις προϋποθέσεις του Κανονισμού 330/2010 και ως εκ τούτου γίνεται δεκτό ότι τυγχάνουν εφαρμογής του ευεργετήματος της απαλλαγής.

Επίσης, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η περίπτωση της πρόκλησης στεγανοποίησης της αγοράς, μέσω της λειτουργίας πολλαπλών και παράλληλων συστημάτων κάθετων συμφωνιών, ιδίως όταν αφορούν σε ποσοστό άνω του 50% της σχετικής αγοράς. Στην περίπτωση αυτή μάλιστα, σύμφωνα με το άρθρο 6 του Κανονισμού 330/2010, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δύναται να προβεί στην έκδοση ειδικότερου Κανονισμού, προκειμένου να μην εφαρμοστεί το ευεργέτημα της απαλλαγής, υπό τις ως άνω προϋποθέσεις. Ειδική κατηγορία των κάθετων συμφωνιών, συνιστούν οι συμβάσεις εμπορικής αντιπροσωπείας, οι οποίες διακρίνονται από τις συμβάσεις διανομής. Βασικό κριτήριο για την ως άνω διάκριση συνιστά η αξιολόγηση του χρηματοοικονομικού ή εμπορικού κινδύνου που φέρει ο αντιπρόσωπος ως προς τις δραστηριότητες που έχει αναλάβει έναντι του αντιπροσωπευόμενου.

Αναφορικά με τις συμβάσεις διανομής, επισημαίνουμε ως προαπαιτούμενο, την ανάγκη αποσαφήνισης των εννοιών της αποκλειστικής προμήθειας και της αποκλειστικής διάθεσης. Πιο συγκεκριμένα, η αποκλειστική προμήθεια συγκεκριμένων προϊόντων ενός σήματος, δεν θα πρέπει να ταυτίζεται με την αποκλειστική προμήθεια ενός σήματος αυτού καθεαυτό, δεδομένου ότι στην πρώτη περίπτωση η αποκλειστική προμήθεια δεν αντίκειται στο νόμο ενώ στην δεύτερη περίπτωση η αποκλειστική προμήθεια σχετίζεται με την επιβολή απαγόρευσης παράλληλων εισαγωγών, γεγονός που αντιβαίνει το νομοθετικό πλαίσιο ρύθμισης των θεμάτων του ανταγωνισμού.

Σημειώνουμε ωστόσο ότι ο Κανονισμός 330/2010 δεν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις μονομερών πράξεων, αλλά αποκλειστικά και μόνο συμφωνιών μεταξύ των μερών, η οποία ενδέχεται να εκδηλώνεται με σιωπηρή συναίνεση. Το στοιχείο

αυτό είναι ιδιαίτερα κρίσιμο και θα πρέπει να αξιολογείται με προσοχή, δεδομένης της δυσκολίας που ενίοτε υπάρχει ως προς την συναγωγή τέτοιων συμπερασμάτων.

Ειδικότερα ως προς τον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας, σημειώνουμε ότι ως προς την πρωτογενή αγορά που σχετίζεται με την διανομή καινούργιων αυτοκινήτων οχημάτων, ισχύει από την 31-05-2013 ο υπ' αριθμ. 461/2010 Κανονισμός, ο οποίος ωστόσο ίσχυε ήδη από την 01-06-2010 στην δευτερογενή αγορά, ήτοι για τις συμφωνίες με αντικείμενο τη διανομή ανταλλακτικών και την παροχή εργασιών επισκευής και συντήρησης. Υπό το ως άνω ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, δεν απορρέουν άμεσα νομικές ενέργειες βάσει των διατάξεων περί ανταγωνισμού. Αντιθέτως, η τυχόν παράβαση των σχετικών διατάξεων, δύναται να αποτελέσει την αιτιολογική βάση καταγγελίας της εκάστοτε σύμβασης και δυνατότητας εφαρμογής των διατάξεων περί ενδοσυμβατικής ευθύνης και όχι απευθείας αυτών περί ελεύθερου ανταγωνισμού.

Σύμφωνα με τους Κανονισμούς 330/2010 και 461/2010 και λαμβανομένου υπόψη ότι στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας, επιλέγεται κατά βάση το σύστημα της επιλεκτικής διανομής, γίνεται δεκτό ότι μέσω των ως άνω Κανονισμών, απαλλάσσονται οι συγκεκριμένες συμβάσεις, ανεξαρτήτως μάλιστα εφαρμογής ποιοτικών ή ποσοτικών κριτηρίων, με μόνη προϋπόθεση την διατήρηση του μεριδίου στη σχετική αγορά εκάστου των συμβαλλομένων μερών σε ποσοστό έως 30%. Κεντρικός άξονας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τόσο ως προς την πρωτογενή όσο και ως προς την δευτερογενή αγορά του κλάδου της αυτοκινητοβιομηχανίας, είναι η εξασφάλιση του ανταγωνισμού μεταξύ των μελών του ίδιου δικτύου διανομής αλλά κυρίως στον τομέα της διανομής ανταλλακτικών και παροχής υπηρεσιών και συντήρησης, κύριο μέλημα συνιστά η εξασφάλιση του ανταγωνισμού μεταξύ επίσημων και ανεξάρτητων επισκευαστών.

Τέλος, η μελέτη του ζητήματος των κάθετων συμβάσεων αποτυπώνει με χαρακτηριστικό τρόπο, την εξέλιξη στην εγχώρια αλλά και στην εσωτερική αγορά, την αλληλεπίδραση της εξέλιξης αυτής με την τεχνολογική πρόοδο και τις επικρατούσες οικονομικές συνθήκες. Όλοι ως άνω παράγοντες αποτελούν συνιστώσες της εξέτασης των κάθετων συμφωνιών και καθιστούν απαραίτητη την αποτύπωση αυτών στο ισχύον νομοθετικό πλαίσιο αναφορικά με το δίκαιο του ανταγωνισμού καθώς επίσης και το δίκαιο που διέπει τις συμβάσεις. Εν κατακλείδι, σημειώνουμε την ανάγκη συνεχούς μελέτης των δομών της αγοράς και των επιπτώσεων σε αυτή των κάθετων συμφωνιών, δεδομένων ιδίως των σύγχρονων συνθηκών, όπως για παράδειγμα της οικονομικής κρίσης, που καθιστούν απαραίτητη την συνεχή προσαρμογή του τρόπου προσέγγισης του συγκεκριμένου ζητήματος.



## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

### A. Ελληνική:

- Αποστολόπουλος Χ., Ο Κανονισμός 772/2004/ΕΚ για τις συμβάσεις μεταφοράς τεχνολογίας, εκδόσεις Σάκκουλα, 2009
- Αυγερινός Γ., Εισαγωγή στο δίκαιο ανταγωνισμού της ΕΕ, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011
- Βέττας Ν. και Κατσουλάκος Γ., Πολιτική Ανταγωνισμού & Ρυθμιστική Πολιτική. Τα Οικονομικά των Ρυθμιστικών Παρεμβάσεων σε Αγορές με Μονοπωλιακή Δύναμη, Τυπωθήτω, 2004.
- Γεωργιάδης Α., Γενικές αρχές Αστικού Δικαίου, 2002.
- Δαγτόγλου Π. Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, 4<sup>η</sup> έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2012
- Δημητριάδης Π., Τροποποίηση του ΠΔ 219/ 1991 περί εμπορικών αντιπροσώπων, σε διαδικτυακό ιστότοπο: <http://www.lamdadarioslaw.gr/publications/gr/2008/3.pdf>
- Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Ειδικό Μέρος: Μητρικά Δικαιώματα – Φυσική Υπόσταση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2007
- Δρυλλεράκης Ε. (σημ.) σε ΔιοικΕφΑΘ 2017/2010, ΔΕΕ 2010, σελ.1166 επ.
- Δρυλλεράκης Ι., Ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων περί εμπορικών αντιπροσώπων στη σύμβαση διανομής, ΔΕΕ 12/2006, σελ.1252 επ.
- Δρυλλεράκης Ι., (παρ.) σε ΑΠ 139/2006, ΔΕΕ 6/2006, σελ.316 επ.
- Ελευθεριάδης Ν., (παρ.) σε ΑΠ 139/2006, ΔΕΕ 6/2006, σελ.321 επ.
- Ζευγώλης Ν., Κάθετες Συμφωνίες και Ανταγωνισμός, εκδόσεις Σάκκουλα 2012
- Ζευγώλης Ν., Το καρτέλ στο δίκαιο του Ανταγωνισμού, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008
- Ζευγώλης Ν. και Κόκκορης Ι., Πολιτική Ανταγωνισμού μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας: Ο ανταγωνισμός ως μέσο για την επίτευξη της εσωτερικής αγοράς ή ως σκοπός της εσωτερικής αγοράς, ΕΕΕυρΔ 1/2010, σελ.29 επ.
- Ζευγώλης Ν., Η υποχρέωση μη ανταγωνισμού ως δευτερεύων περιορισμός, Νομική Βιβλιοθήκη, 2007
- Ζευγώλης Ν., Το ζήτημα των αποτελεσματικότητας σε οριζόντιες και κάθετες συμπράξεις: στροφή του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού προς την κατά περίπτωση ανάλυση, ΔΕΕ 4/2007, σελ.416 επ.
- Ζευγώλης Ν., (παρ.) στις 1026/2007, 1027/2007, 1028/2007 Διοικ.Εφ.Αθ., ΕΕΕυρΔ2/2007, σελ.380
- Ζευγώλης Ν., (παρ.) σε T-208/01 {Volkswagen AG v. Commission} ΕΕμπΔ 4/2004, σελ.849 επ.
- Ζευγώλης Ν., Ο Κανονισμός 1400/2002. Σχόλια και προβληματισμοί, ΕΕμπΔ 2004, σελ.47
- Κανελλόπουλος Π., Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συνθήκη της Λισαβόνας, έκδοση ε', εκδόσεις Σάκκουλα, 2010
- Κανελλοπούλου Α., Σιωπηρή Συμπαιγνία και συλλογική δεσπόζουσα θέση, σε « Η Μεταρρύθμιση του Ευρωπαϊκού και Ελληνικού δικαίου του Ελεύθερου ανταγωνισμού » ( επιμ. Ιωαν.Κόκκορης και Ιωαν.Λιανού), Νομική Βιβλιοθήκη, 2008, σελ.162 επ.
- Καρύδης Γ., Ευρωπαϊκό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Ανταγωνισμού, εκδόσεις Σάκκουλα, 2004
- Καρύδης Γ. και Ζευγώλης Ν., Η άρνηση συναλλαγής στη διελκυστίνδα ανάμεσα στην ελευθερία των συμβάσεων και τον ελεύθερο ανταγωνισμό υπό το πρίσμα του άρθρου

82 ΣυνθΕΚ: δικαίωμα ή παράβαση από πλευράς κανόνων ανταγωνισμού? ΕΕΕυρΔ 3/2007, σελ.475-476

Κατσουλάκος Γ., Μικρο-Οικονομική Πολιτική. Μέτρα και εφαρμογές, 1998

Κινινή Ε. , ( σημ. ) στη ΔικΕΕ C-439/2009, ΔΕΕ 3/2012, σελ.231 επ.

Κινινή Ε. , ( σημ. σχετικά με την υπ' αριθμό 288/IV/2005 απόφαση της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού ), ΔΕΕ 10/2005, σελ.1062

Κινινή Ε. , Ζητήματα από την αλλαγή συστήματος στο Κοινοτικό Δίκαιο Ανταγωνισμού για τα Εθνικά Δικαστήρια, ΕΕμπΔ 2005, σελ.228.

Κόκκορης Ιωαν. , Νομικές και Οικονομικές Επεκτάσεις των Κάθετων Περιορισμών, σελ.277, σε « Η Μεταρρύθμιση του Ευρωπαϊκού και Ελληνικού Δικαίου του Ελεύθερου Ανταγωνισμού» ( επιμ. Ιωαν. Κόκκορη και Ιωαν. Λιανού ) , Νομική Βιβλιοθήκη, 2008

Κόκκορης Ιωαν. , Νομικές και Οικονομικές Επεκτάσεις του καθορισμού τιμών μεταπώλησης , ΔΕΕ 10/ 2008 , σελ. 1105 επ.

Κοτσίρης Λ. , Κάθετοι Περιορισμοί του Ανταγωνισμού και η Διάκριση Γνήσιων και μη Συμβάσεων Αντιπροσωπείας , σελ. 293 , σε «Η Μεταρρύθμιση του Ευρωπαϊκού και Ελληνικού Δικαίου του Ελεύθερου Ανταγωνισμού» ( επιμ. Ιωαν. Κόκκορη και Ιωαν. Λιανού), Νομική Βιβλιοθήκη , 2008

Κοτσίρης Λ., Δίκαιο Ανταγωνισμού Αθέμιτου και Ελεύθερου, πέμπτη έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2010

Λιακόπουλος Θ. , Η υποχρέωση μη ανταγωνισμού. Προϋποθέσεις κύρους της συμφωνίας μη ανταγωνισμού ( γνωμ. ) , ΔΕΕ 1/1996, σελ. 24 επ.

Λουκάς Δ. , Ο καθορισμός τιμών μεταπώλησης και η επικείμενη αναθεώρηση των κανόνων για τους κάθετους περιορισμούς ( Κανονισμός 2790/99 ) , ΔΕΕ 8-9/2009, σελ. 894 επ.

Μαρίνος Μιχ.- Θεοδ. , Κανονισμός 1400/2002 της Ευρ. Επιτροπής για τις κάθετες συμφωνίες στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας- Η ρήτρα τόπου εγκατάστασης, ΕΕμπΔ 2/2006 , σελ. 488 επ.

Μαρίνος Μιχ.- Θεοδ., Η διανομή αυτοκινήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Κανονισμός 1400/2002/ΕΚ, Δίκαιο & Οικονομία Π.Σ Σάκκουλας , 2005

Μαρίνος Μιχ.- Θεοδ., Αθέμιτος Ανταγωνισμός , 2002

Μαρίνος Μ.- Θ. , Η μετασυμβατική απαγόρευση ανταγωνισμού στην εμπορική αντιπροσωπεία – Συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 10 ΠΔ 219/91 , ΔΕΕ 6/2000, σελ. 31 επ.

Μούσης Ν., Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική, 12 αναθεωρημένη έκδοση, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2008

Μπαμπέτας Γ., Η εμπορική αντιπροσωπεία στο δίκαιο κατά των περιορισμών του ελεύθερου ανταγωνισμού, Μελέτες Εμπορικού και Ναυτικού Δικαίου 30, εκδ. Σάκκουλα, 2003

Μπαμπέτας Γ. , Καθετοποίηση ή δίκτυο διανομής? Νομικοί προβληματισμοί, Εισήγηση στο 13ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου με θέμα : « Η Οργάνωση της Επιχείρησης των Κεφαλαιουχικών Εταιριών », Κέρκυρα , 7-9 Νοεμβρίου 2003, Νομική Βιβλιοθήκη , 2004 , σελ. 270 επ.

Μπαμπέτας Γ., Οικονομική εξάρτηση και καταχρηστική εκμετάλλευση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2008

Μπεχρή- Κεχαγιόγλου , Ο νέος Κανονισμός 330/2010 και οι τροποποιήσεις που επέφερε στον Κανονισμό 2790/99 σχετικά με την ύπαρξη σωρευτικού αποτελέσματος και την εξαιτίας του λόγου αυτού άρση του ευεργετήματος απαλλαγής του Κανονισμού κατά κατηγορίες, ΕπισκεΔ Γ/2010, Σελ.652 επ.

Νικολαΐδης Γ. , Η αποδοχή του Rule of Reason στο αμερικανικό και κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού, ΕΕμπΔ 2002, σελ.773 επ.

Ντέκα Λ., Τα μονομερή μέτρα των επιχειρήσεων ως κάθετες συμφωνίες του άρθρου 81 ΣΕΚ – Εξελίξεις στη νομολογία του ΔΕΚ και του ΠΕΚ, ΕυρΠολ.3/2007, σελ. 815 επ.

Πελεκάνος Γ., Οι Κανονισμοί Απαλλαγής σχετικά με τη διανομή αυτοκινήτων και την τεχνική εξυπηρέτησή τους και η εφαρμογή τους στην Ελλάδα, σελ.365 ,σε « Η μεταρρύθμιση του Ευρωπαϊκού και Ελληνικού Δικαίου του Ελεύθερου Ανταγωνισμού » ( επιμ. Ιωαν. Κόκκορη και Ιωαν. Λιανού), Νομική Βιβλιοθήκη, 2008.

Περάκης Ε., Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, 1999, σελ. 406

Σκαλίδη Χ. , Ο νέος Κανονισμός απαλλαγής ( ΕΕ ) 330/2010 της Επιτροπής για τους κάθετους περιορισμούς , ΔΕΕ 4/2011, σελ.433.

Σουφλερός Η. , ( σημ . ) σε ΑΠ 139/2006 , ΕΕμπΔ 2/2006 σελ.653 επ.

Σουφλερός Η., Οι συμβάσεις Franchising, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2002

Ταλιαδούρος Σ. , Παραχώρηση Τεχνογνωσίας ( know-how ) στην κοινοτική έννομη τάξη του ανταγωνισμού, Αντ. Σάκκουλα, 1987.

Τζουγανάτος Δ. , Κανονισμός 1400/ 2002 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις κάθετες συμφωνίες στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας: Εφαρμογή σε συμφωνίες εμπορικής αντιπροσωπείας και σε ρήτρες καθορισμού της λιανικής τιμής αυτοκινήτων ( γνωμ . ) ,ΔΕΕ 2/2005, σελ.125 επ.

Τζουγανάτος Δ. Ο στόχος της αναβάθμισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού και οι αστοχίες του Ν. 3373/2005 για την τροποποίηση του Ν. 703/77, ΔΕΕ 10/2005, σελ. 1031

Τζουγανάτος Δ. , Οι συμφωνίες αποκλειστικής και επιλεκτικής διανομής στο δίκαιο του ανταγωνισμού ( ελεύθερου και αθέμιτου ) , Νομική Βιβλιοθήκη , 2001

Τζουγανάτος Δ., Ολιγοπώλιο και συλλογική δεσπόζουσα θέση στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού, Νομική Βιβλιοθήκη, 2004

Τριανταφυλλάκης Γ., Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011.

Τρούλη Ε. , σχόλιο σε ΕφΑθ 676/2009, ΕΕμπΔ 3/2010, σελ. 594 επ.

Φαραντούρης Ν., Η ανταγωνιστική δραστηριότητα και η προστασία της, 21<sup>ο</sup> Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012

Φαραντούρης Ν., Οι Κάθετοι Περιορισμοί, εις: Τζουγανάτος, Δ. (επιμ.), Δίκαιο Ανταγωνισμού, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2013

## B. Ξενόγλωσση:

Amato F., Internet Sales and the New EU Rules on Vertical Restraints, The CPI Antitrust Journal June 2010

Baccaro V., Failing Firm Defense and Lack of Causality: Doctrine and Practice in Europe of Two Closely Related Concepts, ECLR 1/2004, σ.11

Bellamy Chr. & Child G., European Community Law of Competition, Sweet & Maxwell, 5<sup>th</sup> Edition, 2001

Bishop S. & Walker M. , The Economics of EC Competition Law- Concepts, Application and Measurement, Thomson Sweet & Maxwell , 2002.

Carlton D. & Chevalier J.A , Free Riding and Sales Strategies for the Internet , University of Chicago. Grad. School of Business. National Bureau of Economic

John C. and Stephan S., The New Legal Framework for Motor Vehicle Distribution: A Toolkit to deal with Real Competition Breakdowns, *Journal of European Competition Law & Practice*, 2010, Vol.1, No 6, p. 478

Colino M., Recent Changes in the Regulation of Motor Vehicle Distribution in Europe – Questioning the Logic of Sector – Specific Rules for the Car Industry (2010), *Competition Law Review*, p.203

Geradin D., Efficiency claims in EC competition law and sector specific regulation { Paper prepared for the first Workshop on Comparative Competition Law- Whose Regulation, Which Regulation?, Florence, Villa Schifanoia, November 12 & 13, 2004 }

Ginderachter E. Van, “ How does European Competition Policy contributes to the creation of a single market for car distribution which will benefit consumers ”, delivered at the occasion of the European Competition Day during the Panel “ Car Distribution ”, Lisbon, 9 June 2000, to <http://europa.eu.int/comm/competition/speeches/text/sp2000-004-en.pdf>.

Goyder D.G, *EC Competition Law*, 4<sup>th</sup> edition, Oxford University Press, 2003

Hale W., The Lisbon Treaty: The next steps forward for Europe, December 3, 2009, [www.wilmerhale.com/publications/whPubsDetail.aspx?publication=9321](http://www.wilmerhale.com/publications/whPubsDetail.aspx?publication=9321)

Karydis G. & Zevgolis N., Regulation 1400/2002 and access to technical information: Necessity of convergent interpretation with the principles established by the relevant case law, *ECLR* 2009, p. 95.

Korah V. and O’Sullivan D., *Distribution Agreements under the EC Competition Rules*, Hart Publishing 2002.

Korah V., *An Introductory Guide to EC Competition Law and Practice*, 7<sup>th</sup> edition, Hart Publishing, 2000.

Lugart P. and Hancher L., A Critical Assessment of the Commission’s Notice on Article 81(3) of the EC Treaty, *E.C.L.R.* 2004, σελ. 410επ.

Colino S. Marko, ‘Recent changes in the Regulation of Motor Vehicle Distribution in Europe- Questioning the Logic of Sector – Specific Rules for the Car Industry’ ( 2010 ) *Competition Law Review*, vol.6 ,no.2,pp. 203-224.

Monti M., The new legal framework for car distribution, Ninth Annual European Automotive Conference: Car retailing at a crossroads, Hilton Hotel Brussels, February 6<sup>th</sup> 2003 to <http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten/ksh?p-action.../59/0/RAPID&lg=EN&display>, p.6.

Motta M., *Competition Policy. Theory and Practice*. Cambridge University Press, 2005

Mulier T.& Baldwin L., “ BMW fined \$ 163 Million by Swiss Competition Regulator”, May 24,2012, [www.bloomberg.com/news](http://www.bloomberg.com/news).

Ritter L., Braun W.D., Rawlinson F., *European Competition Law. A Practitioner’s Guide- Supplement* January 2001 to <http://www.wkap.nl/kapis/appendices/ritter.pdf>.

Wils. W., The undertaking as subject of EC competition law and the imputation of infringements to natural or legal persons, (2000) 25 *EL Rev*99

Zevgolis N. & Fotis P., “ Prohibition of parallel Imports as a hard core Restriction of Article 4 of Block Exemption Regulation for vertical Agreements: European Law and Economics ”, Online at: [http://mpira.ub.uni-muenchen.de/38160/MPra\\_Paper\\_No.38160](http://mpira.ub.uni-muenchen.de/38160/MPra_Paper_No.38160), posted 18 April 2012. Το συγκεκριμένο άρθρο δημοσιεύτηκε αυτούσιο στο *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, Volume ||, Issue 2(4), Winter 2011, p.162

Γ. Διαδικτυακοί τόποι:

[www.competition.gov.cy](http://www.competition.gov.cy).

[www.dsanet.gr](http://www.dsanet.gr)

[www.europa.eu/index\\_ex.htm](http://www.europa.eu/index_ex.htm)

[www.epant.gr](http://www.epant.gr)

[lawdb.intrasoftnet.com/](http://lawdb.intrasoftnet.com/)

Πανεπιστήμιο Πειραιώς